

Univerzita Hradec Králové

Filozofická fakulta

Diplomová práce

2022

Tomáš Pavlišta

Univerzita Hradec Králové

Filozofická fakulta

Ústav sociální práce

Vliv globalizace na podobu sociální práce v ČR

Diplomová práce

Autor: Tomáš Pavlišta

Studijní program: N6731 – Sociální politika a sociální práce

Studijní obor: Sociální práce

Forma studia: kombinovaná

Vedoucí práce: Mgr. Jan Hloušek, Ph.D.

2022

Hradec Králové

Zadání diplomové práce

Autor:	Tomáš Pavlišta
Studium:	U2055
Studijní program:	N6731 Sociální politika a sociální práce
Studijní obor:	Sociální práce
Název diplomové práce:	Vliv globalizace na podobu sociální práce v ČR
Název diplomové práce AJ:	The influence of globalization on the view of social work in the Czech Republic

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Práce se zaměří na posun v sociální práci, na kterou zde bude pohlíženo z hlediska změn v časové ose slučitelné s vlivy globalizace, a to hned z několika hledisek. Legislativního, ekonomického, sociologického či také z hlediska pracovně-právního vztahu klient-pracovník-organizace, dále se pokusím o porovnání vývoje sociální práce s blízkými zahraničními zeměmi, od kterých se v naší krajině jistě také inspirovali, v čemž může hrát roli politologie. Důležitý je také pohled společnosti a její vztah k sociální práci. Globalizace nesoucí do našeho prostředí nové trendy, sofistikovanější řešení určitých problemat či ekonomicko-právní pohled na řešení oněch problematik Práce se ponese v duchu časové osy zaznamenávajíc posuny v sociální práci ČR a budou zde zaznamenány vlivy vedoucí k oněm řešením. Velkým faktorem mohou být politicko-kulturní prostředí z něžž se ony implementace zrodí.

HAMPLOVÁ, Lucie. Sociální aspekty globalizace ? ambivalence jako základní charakteristika pozdní doby [online]. [cit. 2011-04-22]. Dostupný z WWW: <http://theses.cz/id/4fn4gf/4065-775502475.pdf> SÝKORA, Luděk. Globalizace a její společenské a geografické důsledky [online]. [cit. 2011-11-04]. Dostupné na WWW: <http://prg.xf.cz/kniha/kap2.htm> BAUMAN, Z. Globalizace: důsledky pro člověka. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 1999. 157 s. ISBN 80-204-0817-7. EHL, M. Globalizace pro a proti. 1. vyd. Praha: Academia, 2001. 185 s. ISBN 80-200-0897-7. MAŘÍKOVÁ, H. (ed.). Proměny současné české rodiny (rodina ? gender ? stratifikace). 1. vyd. Praha: SLON, 2000. 170 s. ISBN 80-85850-93-1. RITZER, G. Mcdonaldizace společnosti: Výzkum měnící se povahy soudobého společenského života. 1. vyd. Praha: Academia, 1996. 176 s. ISBN 80-200-0571-4. KLUSÁČEK, J. Proměny sociální interakce a sociálního chování v důsledku rozšíření masových médií [online]. 2007, poslední revize 25. ledna 2007 [cit. 9. května 2008], s. 273. Dostupné z: <http://trochujinak.ic.cz/downloads/zu/thompson-meyrowitz.pdf>. MÁTEL, A. Teorie sociální práce I.: Sociální práce jako profese, akademická disciplína a vědní obor. 2019. Grada. TOMEŠ, I., K. ŠÁMALOVÁ. Sociální souvislosti aktivního stáří. 2017. Karolinum. ŠÁMALOVÁ, K. Řízení sociálních procesů v České republice. 2019. Karolinum. OLÁH, M., Z. ONDRUŠOVÁ, V. VAVREČKOVÁ. Rozvojové trendy sociální práce. 2019. Institut vzdělávání SOKRATES. BALOGOVÁ, B., E. ŽIAKOVÁ. Vademecum sociální práce. 2017. Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach. BEJČEK, J. M. Úvod do práce s rodinami migrantů s udělenou mezinárodní ochranou. 2016. UJAK Praha. LEVICKÁ, J. Ekosociální přístupy v sociální práci. 2013. Vydavatelstvo Oliva. Sociálna práca v globalizácii. 2009. Vysoká škola Danubius. GULOVÁ, L. Sociální práce. 2011. Grada. DOČKAL, J. Člověk v současném světě. 2008. SUSU.

Zadávací pracoviště:	Ústav sociální práce, Filozofická fakulta
Vedoucí práce:	Mgr. Jan Hloušek, Ph.D.
Oponent:	PhDr. Martin Smutek, Ph.D.
Datum zadání závěrečné práce:	30.4.2020

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracoval pod vedením vedoucího diplomové práce
Mgr. Jana Hlouška, Ph.D. samostatně a uvedl jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 08.07.2022

.....

Bc. Tomáš Pavlišta

Poděkování

Na tomto místě bych chtěl poděkovat Mgr. Janu Hlouškovi, Ph.D. za odborné vedení mé práce, za jeho čas, cenné poznámky, možnost častých konzultací, a také hlavně trpělivost a vstřícnost. V neposlední řadě patří obrovské poděkování mé rodině a přítelkyni, bez kterých bych tuto práci nemohl dokončit.

Anotace

PAVLIŠTA, Tomáš. Vliv globalizace na podobu sociální práce v ČR. Hradec Králové, 2022. Diplomová práce. Univerzita Hradec Králové, Filozofická fakulta, Ústav sociální práce. Vedoucí práce Jan Hloušek.

Diplomová práce se zaměří na posun v sociální práci, na kterou se zde bude dívat z hlediska změn v časovém horizontu, který je slučitelný s vlivy globalizace, a to hned z několika hledisek. Legislativního, ekonomického, sociologického či také z hlediska pracovně-právního vztahu klient-pracovník-organizace, dále se pokusím o srovnání vývoje sociální práce s blízkými zahraničními zeměmi, od kterých se v naší krajině jistě také inspirovali, v čem může hrát roli politologie. Důležitý je také pohled společnosti a její vztah k sociální práci.

Globalizace nesoucí do našeho prostředí nové trendy, sofistikovanější řešení určitý problém či ekonomicko-právní pohled na řešení některých problémů. Práce se ponese v duchu časové osy zaznamenávajíc posuny v sociální práci v ČR a budou zde zaznamenávány vlivy vedoucí k onomu řešení. Velký faktor může být politicko-kulturní prostředí z nichž se ony implementace zrodí.

Klíčová slova: Globalizace, sociální práce, dopady, nové trendy

Annotation

PAVLIŠTA, Tomáš. The impact of globalization on the form of social work in the Czech Republic. Hradec Králové, 2022. Diploma thesis. University Hradec Králové, Faculty of Arts, Institut of social work. Thesis supervisor Jan Hloušek.

The diploma thesis will focus on the shift in social work, which will be looked at in terms of changes in the time horizon, which is compatible with the effects of globalization, in several respects. Legislative, economic, sociological or also in terms of employment-legal relationship client-worker-organization, I will try to compare the development of social work with nearby foreign countries, from which they are certainly also inspired in our country, in which political science can play a role. The view of society and its relation to social work is also important.

Globalization bringing new trends to our environment, more sophisticated solutions a certain problem or an economic-legal view of the solution of some problems. The work will be in the spirit of the timeline, recording shifts in social work in the Czech Republic and the influences leading to that solution will be recorded here. The political-cultural environment from which these implementations are born can be a big factor.

Keywords: Globalization, social work, impact, new trends

Obsah

Úvod.....	4
1 Teoretická část	6
1.1 Globalismus a globalizace.....	6
1.1.1 Globální spravedlnost a demokracie.....	8
1.1.2 Sociální stát.....	11
1.2 Kultura globálního konzumerismu.....	12
1.2.1 Kultura masová	13
1.2.2 Konzumní kultura	14
1.2.3 Subkultura.....	15
1.2.4 Kontrakultura	15
1.3 Politické ideologie.....	15
1.3.1 Socialismus	15
1.3.2 Komunismus	17
1.3.3 Demokratismus	18
1.3.4 Liberalismus.....	20
1.3.5 Konzervatismus	22
1.3.6 Fašismus.....	23
1.3.7 Sekularismus.....	23
1.4 Ideologie propírající národní a kulturní pospolitost.....	24
1.4.1 Multikulturalismus.....	24
1.4.2 Populismus.....	25
1.4.3 Nacionalismus.....	26
1.4.4 Komunitarismus.....	27
1.4.5 Sociální darwinismus.....	27
1.4.6 Kolonialismus	27
1.4.7 Individualismus.....	28

1.4.8	Kolektivismus	28
1.5	Ideologie propírajíc pohled jedinců na svět a realitu	29
1.5.1	Objektivismus	29
1.5.2	Subjektivismus.....	29
1.5.3	Progresivismus.....	30
1.5.4	Altruismus.....	30
1.5.5	Migracionismus a Difucionismus	30
1.6	Ideologie zabývající se ekonomickou problematikou	31
1.6.1	Georgismus	31
1.6.2	Profesionalismus	31
1.7	Ideologie zabývající se genderovou problematikou	32
1.7.1	Feminismus	32
1.7.2	Maskulinismus	37
1.7.3	Antifeminismus.....	38
1.8	Historické prameny sociální politiky či práce v českých zemích	39
2	Praktická část	47
2.1	Metodologie v rámci tvorby této práce	47
2.1.1	Analýza dokumentů	47
2.1.2	Komparativní metoda	48
2.1.3	Literární rešerše	48
2.2	Vliv socialismu na podobu sociální práce v českých zemích	49
2.2.1	Vliv socialismu na legislativní změny v rámci sociální politiky	49
2.2.2	Vliv socialismu na sociální politiku v ekonomické perspektivě.....	52
2.2.3	Vliv socialismu na pracovně-právní vztahy.....	53
2.2.4	Vliv socialismu na sociální úroveň v rámci naší populace	55
2.3	Vliv neoliberalismu na podobu sociální politiky v ČR.....	57
2.3.1	Vlivy neoliberalismu na legislativní změny v rámci sociální politiky	59

2.3.2	Vlivy neoliberalismu na sociální politiku v ekonomické perspektivě.	60
2.3.3	Vliv neoliberalismu na pracovně-právní vztahy	63
2.3.4	Vliv neoliberalismu na sociální úroveň v rámci naší populace	63
2.4	Vliv EU na sociální politiku v ČR	65
2.4.1	Vliv EU na legislativní změny v rámci sociální politiky	68
2.4.2	Vliv EU na sociální politiku v ekonomické perspektivě	69
2.4.3	Vliv EU na pracovně-právní vztahy	69
2.4.4	Vliv EU na sociální úroveň v rámci naší populace.....	72
3	Závěr	75
4	Zdroje.....	78

Úvod

V rámci psaní této diplomové práce jsem si zvolil téma „Vliv globalizace na podobu sociální práce v ČR“. Rozhodl jsem se pro teoretické a nikoli výzkumné ukotvení této práce, a to z důvodů samotné podstaty tématu. V rámci motivace ke zvolení daného tématu to pro vysvětlení musím trochu rozvést. Při důkladné analýze předchozích prací na podobná témata jsem zjistil několik zásadních informací. V první řadě, na podobné téma jsem přímo žádnou jinou práci nenašel a v druhé řadě, prací na klasická témata sociální práce jich naopak bylo relativně hodně. V rámci své podstaty mám rád, pakliže dílo, na kterém pracuji, je tak trochu unikátní, respektive spíše se vymyká tradičním notám. Ačkoli samotné dílo si neklade za cíl nás přesvědčit o něčem nečekaném v rámci zjištění o sociální práci a sociální politice, tak právě jiný pohled na tuto tematiku je minimálně pro mě zajímavým a rozhodně jsem se na jeho zpracování těšil.

Výzkumnou otázku mám v této práci položenou relativně dosti ze široka a to, „Jaký vliv má globalizace na podobu dnešní sociální práce a s tím související sociální politiku?“. Samozřejmě pojem globalizace napovídá na spousty relevantních způsobů, jak toto téma uchopit, nicméně já se rozhodl pro uchopení některých českému národů známých ideologií jako jsou socialismus nebo neoliberalismus a zmapování jejich vlivu na dnešní podobu sociální práce, potažmo sociální politiky. Nesmím zapomenout na Evropskou unii, kterou považuji za významného socio-kulturně, politického hráče na evropském poli, tudíž mě zajímalo, jaký vliv na naši sociální politiku vlastně má, a jak na nás doléhá.

Ohledně využitých metod, rozhodl jsem se pro metodu literární rešerše, analýzu textu, respektive dokumentů a komparaci jednotlivých podnětů v rámci této práce. Tyto metody vychází z teoretického ukotvení a zaměření této práce. V rámci struktury textu jsem se ji rozhodl členit do tří úrovní. V první části, teoretické, jsem se zaměřil na osvětlení témat, respektive směrů a ideologií, o něž se budu poté v praktické části ve svých hypotézách a tezích opírat. Druhou částí je část praktická, kdy již vycházím k teoretickým východiskům první části práce a operuji s problematikami socialismu, neoliberalismu a Evropské unie, respektive jejich vztahu k sociální politice a s tím související sociální práci. Práce se dále člení do jednotlivých kapitol či

podkapitol, které upřesňují, v jakém kontextu lze dané ideologie či směry shledávat ve vztahu k části praktické. Podkapitoly se věnují konkrétní problematice.

V rámci obsahu jednotlivých kapitol. Nejprve je rozebírán globalismus a globalizace, jejich identifikace a vztah k následujícím problematikám. Dále je poukazováno na tendence globálního konzumerismu, jenž navazují na ekonomické teze v praktické části práce. Dalšími částmi jsou kapitoly politických ideologií, shrnující všechny zakomponované politické směry, ideologie rozebírající národní a kulturní pospolitost. Zde je zřejmé, že práce, kde je součástí hlavního tématu globalizace se musí zaměřit i na intence jednotlivých aktérů. S tímto také úzce souvisí ideologie, jež rozebírají pohled samotných jedinců na svět, jeho uspořádání a také na lidi kolem. Práce pokračuje v rámci ideologií ekonomického charakteru, kde jsou informace potřebné k pochopení provázaností s ideologiemi politickými. Dále jsou zde ideologie zabývající se genderovou problematikou, což opět odkazuje na globální tendence vnímání rozdílů v rámci sociálního pohlaví. V neposlední řadě je uveden historický kontext vzniku sociálních politik u nás a souvislosti, které ji v průběhu historie výrazněji transformovaly.

Druhá část této práce je započata v duchu využití metodologie a odůvodnění, proč jsem se právě pro tyto metody v rámci této práce rozhodl. Praktická část je tedy zaměřená na vliv socialismu, neoliberalismu a Evropské unie na sociální politiku, respektive sociální práci v českých zemích a dle tohoto předpokladu je práce i členěna. Nesmím opomenout zdůvodnit dle jakých kritérií. V této práci jsou určeny jako hlavní problematiky oblasti, jež budou v rámci výše zmíněných ideologií a subjektů propírány a uváděny v souvislosti. Jsou to konkrétně oblasti pracovně-právní, ekonomické, legislativní a sociální, přičemž se vše vztahuje k sociální politice a sociální práci.

Na samotný závěr této práce připadá následná komparace výše zmíněných ideologií neoliberalismu a socialismu ve vztahu k sociální politice ČR či českých zemí, což se samozřejmě vztahuje i na Evropskou unii. Porovnávám zde výhody či nevýhody a samotné odlišnosti jednotlivých témat. V rámci získávání informací čerpám z celého uvedeného seznamu zdrojů. Obecně jsou informace v nich obsažené pro tuto práci stěžejní. Všechny zdroje se týkají sociální práce či jednotlivých směrů, ideologií či smluv a paktů, které se v práci objevují.

1 Teoretická část

1.1 Globalismus a globalizace

Globalismus je určitý způsob myšlení, který poukazuje na dopady vzájemné provázanosti jednotlivých sociálně určujících, globálních aktérů. Globalismus tedy způsobí, že na svět, jeho možnosti, problémy a potenciál pohlížíme jako na celek a opomíjíme praktickou existenci státních, kulturních a společenských hranic. V jistém úhlu pohledu jde o určitý manažerský pohled, který by neměl opomíjet vnímat všechny možné příležitosti, ale zároveň také vztahy, souvislosti a hrozby. Globalismus obecně ignoruje všechny ostatní úrovně samotného procesu globalizace mimo úroveň hospodářskou, ostatní úrovně hodnotí jako podřadné. Globalismus je podmíněn určitými událostmi, a to sice liberalizací mezinárodního obchodu, přechod od sociálních států k liberálním a vytváření mezinárodních trhů (Lamp, Roberts, 2021).

„Mysli globálně, jednej lokálně. Znalosti z celého světa, ale pro místní akci. Každá akce je v daném čase a místě, znalosti se vznášejí nad vším děním v říši myšlenek a koordinují naše akce „shora“. Dochází k deglobalizaci (relokalizaci) akce a posiluje se globalizace znalostí“ (Zelený, 2016).

Tato ideologie má svůj původ v 60. letech 20. století a její nositelé byli a jsou aktéři jako stát, skupiny, jednotlivci či podniky a organizace. Obecně jde o ekonomickou ideologii, která míří na toky kapitálu a jejich směřování. Globalismus tedy cílí na nekonečné možnosti, jenž otevřený svět nabízí v rámci využití skrze volný trh. Problematika globalismu má však své úskalí. V rámci pohledu globalismu je možné se skrze bohaté organizace zaměřit na zdroje, které jsou na druhém konci světa a díky tomu, že mají podstatný kapitál, tak vzdálenost již není problémem. Ovšem samotný problém vyvstává jinde (Stiglitz, 2006).

Tím, že se zaměříme pouze na aktivity produkující zisk, opomíjíme sociální stránku této problematiky. Pokud si uvedeme na příkladu, tak pokud se rozhodneme, že začneme těžit zemní plyn v relativně chudší Ukrajině, využijeme k tomu například i jejich lidské zdroje, a přitom se stane, že z prodeje této komodity získáme zisk pouze my jako organizace, tak tím prakticky ubíráme možnost, aby si plyn vytěžili samotní Ukrajinci a zisk získali oni. Tedy základním problémem globalismu jakožto druhu smýšlení je, že převádíme zdroje, a tedy potenciální zisk z chudých oblastí do

bohatých, cizích organizací. Jiný případ by byl, pakliže by se Ukrajina rozhodla těžit plyn sama, a tudíž by se zisk vrátil skrze investice do jejich krajiny a společnosti (Schneiderwind, 1985).

Na úkor těchto akcí se setkáváme s tzv. *globální rezistencí*, tedy s aktivitami s cílem potlačovat globalismus či globalizaci obecně, neboť je tu poté problém asymetrie bohaté menšiny a chudé většiny. Tedy principem kritiky globalismu je nerovnoměrné rozložení aktiv v rámci společnosti či společností (záleží, zda tuto problematiku pojímáme v lokálním či mezinárodním měřítku), kdy moc nad těmito aktivy je v rukou úzké skupiny lidí oproti většině, která nemá příležitost se do této jejich správy zapojit (Roháč, 2019). Zajímavý názor má na tuto problematiku také Eric Hobsbawm.

„Komunistický manifest teoretiků beztrždní společnosti Karla Marxe a Bedřicha Engelse je strhující předpověď dopadů globalizace na společnost ke konci 20. století. Žádný z velkých problémů, před nimiž lidstvo stojí na začátku 21. století, nemůže být vyřešen na základě neomezeného hospodářského růstu a technického pokroku, tedy principů, které jsou pro rozvinuté západní země stále určující“ (Hobsbawm, 2007).

V rámci této kritiky je potřeba vnímat, že v pozadí ekonomických aktivit na volném trhu, prakticky neregulovaném kapitalistickými režimy v zájmu teze, že větší, nežli minimální regulace volného trhu jsou vůči ekonomice nezdravé, je přímo v opozici určitým sociálním problémům jako chudoba či nezaměstnanost. Tyto problémy řeší státy v rámci vlastní sociální politiky, tudíž se vztahují i na sociální práci obecně, neboť ta problematiku chudoby, tedy potřebu podpory a dávek, aktivně řeší. Problém nezaměstnanosti se taktéž řeší skrze organizace sociální politiky, v našem případě skrze Úřady práce, které vás evidují jako uchazeče o zaměstnání a s jehož zprostředkováním vám mají pomoci. Je tedy zřejmé, že ačkoli jde o vliv nepřímý, tak dopady pro sociální politiku potažmo sociální práci jsou velké (Srnicek, 2016).

Opozice globalismu se zakládá na praktických projevech svého názoru v podobě antiglobalizačních protestů s reálným základem v poklesu životní úrovně, kdy se zdroje ve formě aktiv jedné, podstatně větší části obyvatel přesouvají k druhé, podstatně menší části obyvatel, kteří tímto získají další prostředky, které jim mohou pomoci v budoucích investicích, a tedy dalšímu potenciálnímu zisku aktiv, zároveň to

této skupině umožňuje zvýšit a udržovat si svojí vysokou životní úroveň (Oldani, Wouters, 2019).

1.1.1 Globální spravedlnost a demokracie

Teorie globální spravedlnosti vychází z potřeby kritického smýšlení vůči globalismu, jeho vlivům a nutnosti univerzálního dodržování lidských práv. Představitelé této teorie, například Erazim Kohák tvrdí, že pod pojmem globalizace lze shledávat i globalizaci kulturní, tedy postupné sblížování jednotlivých lidských společností a rozšíření vlivu jednotlivých kultur po celém světě. Tím je míněno, že odkaz a hodnoty určité kultury mohou mít své místo i v globálním měřítku, a nikoli pouze v lokálním či regionálním, tedy různé kultury se mohou vzájemně střetávat a navzájem se obohacovat. Zajímavý pohled má i vztah demokracie a globalizace. Podle Kozáka existují dva typy demokracie, přičemž první, tedy plnohodnotná demokracie, se vyznačuje snahou o soužití v různosti, tím je myšleno pochopit a tolerovat druhého a jeho odlišnosti, tedy odlišné názory, odlišné chování a kulturu atd. Druhým typem kultury Kozák vnímá stav, kdy si pouze skrze názor většiny legitimizujeme své cíle. Toto vnímání jej vede k názoru, že snaha o korektní plnohodnotnou demokracii je vlastně konfliktem mezi kulturní globalizací a ekonomickým imperialismem (Kozák, 2004).

Někteří jiní autoři toto spojení vnímají jako pouhé nadužívání pojmu globalismu, a tedy deziluzi v rámci vnímání jeho významu, přičemž jedním z nich je i Stanislav Komárek (Komárek, 2004). Další autoři například Josef Velek pro změnu kritizují nutnost sjednocení pojmů globální spravedlnost a demokracie, neboť o globální spravedlnost bychom měli a mohli usilovat i v rámci jiných politických systémů. Jako určující prvek Velek vidí tzv. *slušné společnosti*, které sice nejsou demokratické, ale jsou legitimní. To znamená, že jsou zde dodržována základní lidská práva (Velek, 2006). Zajímavou opozicí se v této problematice jeví Jason D. Hill, který tvrdí, že jediné vhodné politické směřování je v této problematice to liberálně demokratické, neboť se zaměřuje na dodržování lidských svobod a částečně paternalistický přístup, který podle Hilla je v tomto případě zcela legitimní a rozumný. Důležité je ovšem poznamenat, že Paternalismus je dle Hilla vhodný pouze v určitých segmentech společnosti, například u dětí (Hill, 2004).

V otázce Paternalismu je vhodné poukázat i na situaci u nás v České republice, kdy jsou děti až do určitého věku povinni účastnit se určitých aktivit (např. povinná školní docházka), které jsou dle principů naší společnosti nutné k integraci do společnosti. Ačkoli v tomto případě nedochází k přímému represivnímu vystupování vůči nedodržování, tak lze mluvit o nepřímém, společenském represivním vlivu. Dále tvrdí, že právě toto zřízení je vhodné a je naší morální povinností jej šířit po světě. Ovšem zde dle mnoha jeho kritiků naráží na problematiku převádění lidských vztahů do otázky politického směřování. Další otázky vyvstaly u případného prosazování pouze politické globální spravedlnosti nebo globálně spravedlivých distribučních principů (Hrubec, 2017).

Rawls například vidí jako hlavní motiv historicky největších ukrutností vůči lidem politickou nespravedlnost. Jako názorný příklad si v rámci jeho tvrzení můžeme uvést příklady Jozefa Stalina a Adolfa Hitlera a které události jim zametly cestu k moci. Hitler převzal v poválečném období ekonomicky i společensky zničené Německo, v němž existovala silná opozice vůči dosavadnímu politickému směřování a jednání, kdy bylo politickým zástupcům vyčítáno například to, že se rozhodli příliš brzo podepsat kapitulaci bez toho, aby dali své armádě a tvrdě bojujícím lidem šanci se ještě bránit a ukázat sílu německé mentality. Dalšími motivy byla údajně příliš malá snaha v rámci vyjednávání o podobě válečných reparací či snaha o řešení ekonomické krize (Rawles, 1990).

„First of all, no one knows his place in society, his class position or social status, nor does he know his fortune in the distribution of natural assets and abilities, his intelligence and strength, and the like. Nor, again, does anyone know his conception of the good, the particulars of his rational plan of life, or even his special features of psychology such as his aversion to risk or liability to optimism or pessimism. More than this, I assume that the parties do not know the particular circumstances of their own society. That is, they do not know its particular economic or political situation, or the level of civilization and culture it has been able to achieve. The persons in the original position have no information as to which generation they belong“ (Rawles, 1971).

Tyto události částečně potvrzují Rawlesova tvrzení, ovšem jako velký odpůrce těchto slov se ukázal být Marek Hrubec, který poukazuje, že liberální demokracie,

respektive její prvky paternalismu, neumožňuje řešit globální distributivní nespravedlnost (Hrubec, 2017). Zajímavě se jeví také diskuse Hrubce a Rawlese ohledně úrovně, na které se bude globální nespravedlnost řešit. Zda je vhodnější, aby se to řešilo individuálně, skrze všechny státy a jejich konkrétní situace, či globálně v rámci určitých dohod a paktů.

Marek Hrubec zde rozlišuje hned několik typů teorií globální spravedlnosti a to tzv. *mezinárodní teorie globální spravedlnosti*, *egalitárně libertariánské teorie globální spravedlnosti* a *kosmopolitní teorie globální spravedlnosti*. Mezinárodní teorie globální spravedlnosti považuje za subjekty, které mají rozhodovat, státy, respektive jejich zástupce, což je předpoklad pro mezinárodní řešení problematik spravedlnosti. Egalitárně libertariánské teorie globální spravedlnosti považuje za subjekt hodný řešení této problematiky samotného jedince, jenž má v rámci řešení problematik jednat s globálními institucemi bez asistence státu. Kosmopolitní teorie globální spravedlnosti je v rámci představ určitým kompromisem či středem dotyku. Za subjekty hodné řešení v této problematice považuje různé instituce s dosahem na lokální až globální úrovni (Hrubec, 2017).

V rámci této problematiky navrhla jistý kompromis María Lara, která považuje demokracii za jediné zřízení schopné zajistit dodržení lidských práv a v rámci řešení problematik globálních spravedlnosti vidí cestu v institucích demokratického zřízení s globálním dosahem. Jako argument pro své tvrzení uvádí, že demokracie jako jediné zřízení umožňuje participaci běžných lidí na sociálně politické úrovni, tedy lepší přístup k redistribuci bohatství a odstranění ekonomických nespravedlností (Lara, 2007). Lara tedy oproti Rawlesovi či Hillovi dodává, že ekonomická pomoc není prostředkem k zajištění férových politických institucí, které by zamezily nespravedlnosti v rámci distribuci bohatství, nýbrž, že jediný, kdo to může zajistit je samotná demokracie (Lara, 2007).

„The concept of justice I take to be defined, then, by the role of its principles in assigning rights and duties and in defining the appropriate division of social advantages“ (Rawls, 1971).

Beck se například vyjadřuje k problematice globální sociální spravedlnosti ve smyslu, že je potřeba problematiku uchopit již v národním měřítku v rámci voleb do jednotlivých segmentů, jako například poslanecká sněmovna, senát, lokální obsazení

v kraji či ve městech. Zde dochází k impulsům v rámci poskytnutí národních zdrojů globálnímu trhu, a tedy odchodu zdrojů a tím i potencionálního kapitálu do cizích oblastí, ačkoli náš stát musí lidé sami žít v rámci externalit, což pro mnohé signalizuje, že dochází k nespravedlnostem v rámci globálního rozložení financí, kdy globální aktéři unikají daním a určité odpovědnosti v rámci dopadu na oblast, ve které podnikají, ale stát tak plýtvá v rámci potenciálu, který mu je důvěrou lidu poskytnut ke spravování (Beck, 2000).

1.1.2 Sociální stát

Defacto jde o vliv na funkci a směřování, který by měla mít sociální politika na stát obecně, respektive považuje stát za hlavní subjekt v rámci řešení sociálních problematik a jejich prevencí. Abychom si problematiku převedli i na jiné úrovně, tak v sociálním státě nese odpovědnost za sociální podmínky jednotlivce samotný stát. Obecně kořeny myšlenky sociálního státu lze najít v tzv. *Bismarckově povinném pojištění*, kdy v rámci jeho placení máte možnost pomoci, pokud nebudete schopni zajistit své důstojné životní podmínky. Tedy toto pojištění mělo za úkol pomoci v situacích pracovního úrazu, nemoci, invalidity a stáří (Garland, 2016).

Remesche Mishra například definuje sociální stát jako stát, který za pomocí regulace tržního hospodářství dokáže zajistit velkou zaměstnanost, dále dostupnost univerzálních sociálních služeb a vzdělání. Kvalitní a dostupná zdravotní péče, dostupnost relativně levného bydlení a určitá jistota v rámci příjmu. Sociální pomoc by dle tohoto výkladu měla být založená na testování potřeb, aby efektivně mírnila projevy chudoby (Mishra, 1984).

Sociální stát je důležité také uvést v kontextu lidských práv. Marshall definoval tři součásti práv, které by měl každý sociální stát zahrnovat. Jedná se o právo občanské, sociální a politické. Marshall dále usiluje o tzv. *statusovou rovnost*, která sice nesouvisí s rovností příjmovou, ale princip této teze hovoří o rovnosti všech občanů v rámci sféry politické, občanské a sociální (Marshall, 1961).

Z hlediska otázek, proč vlastně sociální stát vznikl, lze říci, že je reakcí na přetrvávající sociální problémy, ignoraci společensko-patologických jevů jako alkoholismu, závislost na drogách atd., vznik národních států a vliv demokratizace či růst kapitalismu jako způsobu, jenž ovlivňuje mnohé reality dnešního světa (Marshall, 1961).

V rámci historického vývoje lze odhalit určité krizové období a problematiky sociálního státu. Jedná se o tzv. *krizi efektivnosti, ekonomickou krizi, politickou krizi, demografickou krizi* atd. Politická krize sociálního státu spočívá v tzv. *krizi legitimacy*, tedy v problematice, kdy nejsou prostředky k udržení rovnosti všech, tedy stát neboli politický aparát neumožní, aby nastala rovnost, neboť hodlá své prostředky investovat do jiných problematik a sektorů. Tato krize souvisí s krizí efektivnosti a ekonomiky, neboť propírají reálné možnosti v rámci finančního krytí sociálního blahobytu. Pokládají si otázky, zda je vůbec efektivní usilovat o rovnost všech, případně zda je vůbec možné v ekonomické rovině tohoto stavu dosáhnout (Greve, 2014).

1.2 Kultura globálního konzumerismu

Tato práce si nedává za úkol vymezení pojmu kultury jako takové, nýbrž pracuje s ním ve vztahu ke globalizaci. V dnešní moderní, informační době již téměř vymizelo rozdělení světa do jakýchsi bloků sféry vlivu a způsobu života. Ovšem situace v minulém století v kontextu politickém byla sférou dvou či více bloků, přičemž zde šlo především o rozdíly mezi bloky, kde převažoval kapitalistický „západní“ a „východní“ socialistický způsob života. Toto rozdělení úzce souviselo s poválečným světovým uspořádáním, kdy dvě největší mocnosti spojenců, tedy Sovětský svaz a USA získalo do své sféry vlivu největší území pod přímou i nepřímou správou (USA získalo ve skutečnosti menší území pod přímou správou nežli Velká Británie či Francie, ovšem mělo nad těmito územími zásadní, ačkoli nepřímý vliv) a zasadilo se o poválečné směřování daných území. Tyto dva bloky byly natolik odlišné, že způsob života běžných lidí snad nemohl být odlišnější. Faktem zůstává, že většina kapitalisticky se ubírajících území se v dnešní době může pochlubit rozvinutější ekonomikou. Po rozpadu Sovětského svazu proběhla na hraničních územích těchto bloků transformace v ohledu politického a ekonomického směřování daných politických aparátů. V dnešní době se toto území dá nazvat jakýmsi „třetím“ blokem, kdy se dané státy snaží o určitou směsici vlastností, jimiž se vyznačují výše zmíněné bloky (Baudrillard, 1998).

Obecně lze říci že problematika globálního konzumerismu přímo souvisí s globalizací, neboť právě otevřenost světových trhů pobízí lidi svými možnostmi, což může vést k ne zrovna efektivnímu způsobu hospodaření, a tedy i k potenciální chudobě. Ačkoli se může zdát, že se jedná o problematiku nepřímo zaviněné globálním

konzumerismem, tak je potřeba zmínit, že v rámci globalizace lze mluvit i o tzv. kulturní globalizaci, tedy šíření národních a kulturních ideálů a symbolů. Obecně lze považovat za důvod potenciální chudoby možnost investovat do nezměrného množství výrobků a služeb, které dříve nebyly možné. Právě tato otevřenost světa mnohým způsobí opomenutí efektivity v rámci nakládání s financemi, a tudíž lze jako podstatný vliv působící na potenciální chudobu považovat právě i globální konzumerismus. V rámci této problematiky lze tedy shledávat průnik problematiky sociální práce a globálního konzumerismu potažmo globalizace (Baudrillard, 1998).

„Naše nesmírně produktivní ekonomika ...požaduje, abychom z konzumace učinili náš životní program, abychom konvertovali koupě a používání věcí do rituálů, abychom v tom spatřovali naši duchovní útěchu, posílení našeho ega – tím, že budeme konzumovat. Potřebujeme věci konzumovat, spálit, vyhodit, nahradit stále rychlejším tempem“ (Lebeau, 1947).

V této části práce se setkáme s pojmy jako kultura masová, konzumní kultura, subkultura či kontrakultura atd. Tyto pojmy úzce souvisí s rozdíly dvou výše zmíněných bloků a dvou odlišných způsobů života, přičemž vše přímo souvisí s globalizací. Dva odlišné způsoby vládnutí, sociálního, kulturního a ekonomického směřování zemí se samozřejmě projevuje i v postavení a funkci sociální práce, přičemž tato problematika bude rozebírána později v této práci (Taylor, 2018).

1.2.1 Kultura masová

Masová kultura je hanlivé označení pro kapitalistickou kulturu, jejíž soubor hodnot, informací a tezí, které lidem zprostředkovávají masmédiá v rámci vytvoření určitého konsensu na přijatelném a odpovídajícím stylu života a přemýšlení. Jde o intenci a prevenci vůči občanům, od přijatelné, obecné uniformovanosti k nepřijatelnému se vymezování vůči masmédiím a vládnoucí garnituře označovanou přijatelnou kulturou, respektive přijatelným způsobem života a smýšlení. Pakliže se občané podvolí tomuto směřování, mluvíme zde již o masové společnosti. Tito občané si přestali vytvářet vlastní, unikátní názory na úrovni lokální, rodinné, což postupně přerůstá v rámci neustále se zvyšujícím množstvím zasažených osob a přechází na větší úroveň až k nejvyšší státní. Nicméně v dnešní době, kdy jsou lidé vystaveni díky moderním technologiím velkému množství informací, trendů se naprosté ovládnutí občanů v celém státě jeví spíše jako utopie (Adorno, 2009).

Trochu z jiné stránky na danou problematiku pohlíží Theodor Adorno a Max Horkheimer. Ti v kontextu masové kultury hovoří o „kulturním průmyslu“, kdy se umění sériově vyrábí a podstatná je v tomto ohledu standardizace, zmasovění a komodifikace. Masová kultura je dle nich jen kapitalistický výstřelek, jak z občanů udělat otroky svých potřeb a tužeb. Jde tedy o uspokojení, nikoliv rozvíjení a kultivování společnosti. Hlavním principem tedy zůstává profit z jakékoli činnosti, až na druhém místě je samotné blaho občanů. Poukazuje se na upozadění práce a směřuje spíše k možnostem pobavení a odpočinku. Zde je velký rozdíl například oproti socialistickému principu, kdy občané pracují pro blaho celku a samotný profit by měl být rozdělen napříč celou společností, což je i argumentem „protizápadních“ kritiků, kteří poukazují na velmi nerovnoměrné přerozdělení bohatství v „západních“ kapitalistických zemích, přičemž zde na jedné straně vzniká velmi úzce profilovaná bohatá elita a na druhé již podstatně širší chudá vrstva obyvatel, která se převážně vyznačuje vyšší mírou zadlužení oproti menším výdělkům (Adorno, 2009).

1.2.2 Konzumní kultura

Konzumní společnost je v mnohém podobná té masové. Cílem je opět profit z činností, ovšem zaměřuje se spíše na potlačované touhy či tužby potencionálních klientů. Důležité jsou tedy „estetika spotřeby“ a smýšlení o „umění jako o zboží“. Jde o psychologické působení na daného jedince, přičemž se v něm snažíte podnítit touhu ke koupi zboží, které vlastně sám v „hloubi duše“ chce. Důležitá je v tomto ohledu určitá manipulace s potencionálními klienty o vaše zboží. Za cíl si obvykle bere rozsáhlou skupinu či oblast spotřebitelů. Zboží tedy musí potencionálního zákazníka oslnit, být esteticky příjemné, ačkoli původní myšlenka, která se zrodila v hnutí, které je považováno jako základající hnutí tohoto směru či způsobu přemýšlení, Arts and Crafts byla nejen o estetické, ale také o určité řemeslné kvalitě, což už ovšem naráží na problematiku, kdy zásada rychlého, neustále konzumu spíše předpokládá ukojení aktuálních potřeb s potenciálem dalšího, brzkého nákupu (konzumu). Kvalita tedy v dnešním pojetí konzumní společnosti nehraje až tak velkou roli. Druhou stránkou věci je, že pro kulturu konzumní společnosti je podstatný rychlý konzum, který mnohdy v rámci racionálního uvažování nemá pro samotného klienta téměř žádný význam (Slater, 1997).

1.2.3 Subkultura

Subkultura se oproti kultuře masové či konzumní v mnohém vymyká. Subkultura neklade důraz na mainstreamové směřování a touhy a snaží se být sama o sobě originální a řídit se vlastními hodnotami a normami, přičemž si tvoří vlastní cíle naprosto nezávislé na ostatních. V některých ohledech se dá říci, že subkultura je vlastně způsobem, jak odolat dominantní kultuře a vytvořit si prostor pro vlastní originalitu, která je ovšem dominantními proudy často nepochopena. Samotný název subkultury, který je odvozen od slova *subalterní*, což znamená podřízený, poukazuje na fakt přijetí subkultur ve společnosti oproti ostatním dominantním proudům. Někteří ovšem tyto kultury chápou jako pouhý protest vůči společnosti. Subkultury jsou často spojovány s uměleckou kreativitou, kdy samotný odpor vůči mainstreamovým proudům jim dává na svět a určité problematiky jiný pohled. Někdy jsou hluboce oceňována díla, která jsou chápána jako symbol odporu vůči mainstreamu, který jim ubírá prostor na vlastní originalitu a své chápání reality (Hebdige, 1979).

1.2.4 Kontrakultura

Rozdíl Kontrakultury vůči Subkulturám je zakotven právě ve vztahu k mainstreamu. Zatímco Subkultury se proti mainstreamu nevymezují a snaží se pouze o získání svého prostoru, tak Kontrakultury se přímo vymezují a kritizují mainstream. Poukazují na skutečnost, že konzumní konformita vlastně potlačuje individualitu a kreativitu a připodobňují to k situaci ve vztahu k věznění zvířat v kleci, kde jsou však tyto zvířata dobrovolně, protože právě absence individualismu je zbavuje možnosti přemýšlení o své, jiné cestě, která by pro člověka mohla být prospěšnější. Jediným způsobem, jak se z této klece vymanit je odmítnutí celé dominantní kultury a vytvoření vlastní, svobodné kultury, kde se člověk řídí individuálními touhami a cíli. V tomto ohledu jsou mnohými nazýváni jako Hippie či dokonce anarchisty (Yinger, 1984).

1.3 Politické ideologie

1.3.1 Socialismus

Nejdříve si je třeba uvědomit, že socialismus již dnes není to samé jako komunismus, ačkoli mají podobné kořeny. Někteří dokonce považují komunismus za radikální odnož původní socialistické myšlenky (von Ludwig, 2019).

„Jsem vždy pro dělníky a lidi pracující vůbec, často pro socialismus a zřídka pro marxismus“ (Masaryk, 1918).

Původní myšlenka tohoto hnutí či lépe řečeno směru, byla v principu, že soukromé vlastnictví je špatné, nespravedlivé, neboť to, co je soukromé, vede k vykořisťování člověka člověkem. Řešením se zdálo být kolektivní vlastnictví spravované státním aparátem. Důležité je podotknout, že na druhé straně, principem socialismu je předpoklad, že vše bude dostupné, neboť pokud je všechno všech, tak mají mít všichni stejný prostor k dané komoditě, a také ji mohou rovnocenně využívat a měli by k ní mít stejný přístup (von Ludwig, 2019).

Zatímco Durkheim například socialismus chápe snahu o funkční uspořádání ekonomického života (Durkheim in Smith, 2014), tak Weber považuje socialismus pouze za určité byrokratické panství, jenž nemá s praktickým využitím příliš velké úspěchy (Weber in Dickie, 1967). Schumpeter zase považuje socialismus jako pouhý neblahý důsledek fungování kapitalismu, který opomíjí společenské problémy (Schumpeter, 1942). Touraine vnímá dnešní socialismus jako nepraktickou ideologii, která je vnímána pouze jako způsob ujmoutí moci politickým aparátem a v dnešní době je velmi nepraktická a nefunkční (Touraine, 1980).

„Kapitalismu je vlastní jedna vada: nerovnoměrné rozdělení bohatství. Socialismu je vlastní naproti tomu jedna ctnost: rovnoměrné rozdělení bíd“ (Churchill, 1959).

Předpoklad je tedy takový, že stát jako správce oněch komodit, blahobytu jej bude také spravedlivě přerozdělovat, a tím vymizí společenské nerovnosti a zvýší se morálka obyvatel. Samozřejmě myšlenka, že rovnost zde v tu chvíli nastane a bude neochvějná, je spíše utopie. Rovnost musí být státem, díky jeho moci vynucována, a to jak za pomoci restrikcí, tak případně i narušením osobních svobod. Hlavní tezí a přesvědčením je tedy myšlenka, že společenská nerovnost je nespravedlivá a je potřeba, aby se proti tomu za pomoci moci státu bojovalo (Smith, 2017).

Již ve 20. století došlo k rozštěpení Socialismu jako celku na dvě frakce, a to sice na menševiky, později známé jako sociální demokraty a bolševiky. Z bolševiků, jakožto frakce vedené Leninem, se později stali komunisté. Socialisté, respektive sociální demokraté, později dospěli ke zjištění, že znárodnění veškerého vlastnictví není ku prospěchu státu a není zdaleka tak efektivní jako vedení v soukromém vlastnictví, z čehož plyne, že poté není tolik prostředků k přerozdělování. Nynější

sociální demokraté svoji pozornost směřují především k efektivnímu zdaňování, aby měl stát dostatek prostředků k bezproblémovému vedení státu a zároveň měly soukromé podniky dostatek prostředků ke zkvalitňování dostupných služeb a dostatečnému ohodnocení v rámci mezd pro své pracovníky. Zároveň oproti komunismu upouští od některých restrikcí za účelem vyšší svobody projevu a sdružování. Neméně důležité je jejich zaměření i na antidiskriminační zákony (Lenin, 2010).

Socialismus jakožto politická ideologie má velký vliv na fungování a směřování sociální politiky, protože sociální politiku vnímá z velké části jako nepotřebnou, neboť socialismus za předpokladu toho, co hlásá, má být společnost bez sociálních problémů. Tuto problematiku budeme rozebírat v části historie naší sociální práce (Durkheim in Smith, 2014).

1.3.2 Komunismus

„Komunismus znamená v pravém a úplném smyslu bludné učení, že nikdo nemá mít žádné jmění, nýbrž aby bylo všechno společné a každý dostával jenom část zaslouženou a potřebnou k jeho výživě. Bez všelijakých důkazů a výkladů vidí tady hned na první pohled každý, že taková učení je nanejvýše bláznovské a že se mohlo jen vyrojít z hlav několika pomatených lidí, kteří by vždy chtěli z člověka učinit něco buď lepšího, nebo horšího, ale vždy něco jiného, než je člověk“ (Borovský, 1850).

Komunismus je samozřejmě v moderní době různorodý dle oblastí, kde je praktikován. Původní myšlenky komunismu se již v dnešní době na některých místech trochu upozaďují, nicméně vychází z knihy tzv. *Komunistický manifest* od autorů Fredericka Engelse a Karla Marxe. Základní princip moderního fungování komunistického režimu jsou vesměs všude po světě stejné. Změny směrem k sociální demokracii či demokracii jsou patrné pouze ve vztahu k médiím, kde se snaží prezentovat, že jde spíše o demokracii, sociální demokracii, nebo dokonce, jak režim někteří označují, „Komunismus s lidskou tvář“, ovšem rozdíly zde pořád jsou, a to především v mnohdy totalitním pojetí vlády. Ačkoli je na venek často prezentováno, že jde o volby svobodné ba dokonce demokratické, tak volby jsou většinou záležitostí jen několika stran, z nichž je většina podobně orientovaná (Engels, Marx, 2018).

Dalo by se říci, že s přístupem k moderním, informačním technologiím v dnešní době, je pro tyto režimy stále těžší držet se svých zásad a neustupovat směrem

k demokratickým tendencím, ovšem důležitou roli zde hrají lokální média, která v rámci autocenzury či cenzury úplně prezentují občanům realitu, která odpovídá jejich přání. Druhou stránkou věci je skutečný stav věcí (Engels, Marx, 2018).

Právě v onom *totalitarismu* je největší rozdíl mezi socialisty či sociálními demokraty a komunisty. Socialisté se totiž považují za demokraty a až poté socialisty. Komunismus se svým totalitním pojetím vlády, ačkoli mnohdy dobře zamaskovaným, se prostě příliš liší od demokracie či sociální demokracie, a tudíž je obecně tento typ vlády mezi světovými politiky (a velkou částí světové populace) neoblíbený. Zde se setkáváme s pojmem *antitotalitarismus*. Zde můžeme například zmínit snahu senátorů M. Mejstříka, R. Sequense, J. Novotného, J. Horníka a J. Štětiny (ČT24, 2008), kteří usilovali o novelu zákona, jenž by zakazovala propagaci komunistického hnutí i jeho symbolů, což je zároveň proti demokratickým principům, které usilují o politickou pluralitu a možnost ventilovat své názory, ať už politické či osobní, proto byl tento návrh také v roce 2008 odmítnut (Roberts, 2020).

Obecně vliv komunismu, potažmo komunistické strany, která se za období Sovětského svazu stala hybnou silou v prakticky celém tzv. *východním bloku*, měla i velký vliv na podobu sociální práce, potažmo sociálních služeb u nás (Roberts, 2020).

1.3.3 Demokratismus

Demokratismus je ideologie, která se pozastavuje nad morální rovinou demokracie. Demokracie je souhrn pravidel, které zkráceně usilují o co největší podíl kontroly občanů nad státem, zároveň práva občana jsou pojímána z velmi široké palety, která ovšem končí u práv druhého jedince. Když se pokusíme o co nejužší definici, tak demokratismus se pozastavuje nad právy jednoho konkrétního občana, ovšem demokracie udržuje občana v mezích, aby svým nekonáním nezasahoval do práv druhého (Agné, 2022).

„Demokracie je nejhorší způsob vlády na světě. Mimo těch ostatních způsobů“ (Churchill, 1949).

Obecně definovat ideologie typu Demokracie, Demokratismus, Komunismus či Sociální demokracii není jednoduché, neboť žádná ucelená a veřejností přijímaná definice neexistuje. Lze pouze přebírat teze různých autorit, které se o to snaží. Pro nás je důležité, že demokracie míří na práva, svobody a pospolitost, zatímco

demokratismus se své podstatě utápí v nekonečnosti možností svobod, které jsou pro člověka dostupné, už se naopak nezaobírá příliš pospolitostí více pospolu demokraticky žijících občanů. Proto je demokratismus pouhá ideologie, zatímco demokracie v pravém kořenu svého jména je typem vládnutí v mnoha „prozápadních“ (a nejen těch) zemích (Marqua, 2020).

„Demokracie ničí sama sebe, protože zneužívá svého práva na svobodu a rovnost. Protože učí své občany, aby považovali drzost za právo, bezpráví jako svobodu, neomalený projev jako rovnost a anarchii jako pokrok“ (Isokratés, 357 př.n.l.).

Ovšem demokracie v dnešní době má jeden zásadní problém. Jako pojem se využívá pro ospravedlnění činností, které si mnozí jako demokratické nevykládají. Jako příklad můžeme užít Platónovu „ideální republiku“, kde bylo v rámci lásky k moudrosti zakázané umění, které mělo moudrosti ubírat pozornost, přičemž sama moudrost byla v tehdejší době elitou považována za nejdůležitější komoditu. Platónova ideální republika měla být demokracií bez chyb. Ovšem co má s demokracií společné, když samo o sobě umění většinu národa nijak neomezuje a neuráží, nikterak neútočí na jejich práva, ale přesto je zakázané. Vystala zde otázka, zda opravdu ona ideální republika je tou ideální volbou. Pakliže ji postavíme oproti hodnotám demokracie, tak v některých stěžejních bodech mají k sobě relativně daleko (Laichter, 1934). V dnešní době není výjimkou, pakliže se volby v určitých politických zřízeních vydávají za demokratické, ale je otázkou, zda opravdu jsou demokratické, když se o daná místa, v jejichž podstatě volby fungují, nemůže ucházet každý, tedy i běžný člověk. Každá ideologie zažívá v průběhu historie svoje světlé i temnější časy, tudíž je možné, že demokracie sama se postupně ztratí ve své doslovné podstatě (Condoleezza, 2017).

V rámci vztahu demokracie a sociální práce bych zmínil určitý kompromis mezi socialismem a demokracií, tedy sociální demokracií, která má v našich dějinách své místo, neboť usiluje o sociální rovnost a pomoc lidem. Zde je tedy provázanost mezi sociální péčí či politikou a sociální demokracií velká, nicméně samotná demokracie se spíše profiluje v rámci pomoci solidární, ovšem rozsah její pomoci není zdaleka tak velký. Zajímavý názor mezi provázaností demokracie a socialismu má i Karl Marx (Marx, Engels, 2018).

„Demokracie je cestou k socialismu“ (Marx, 2018).

Marx právě naráží na problematiku demokratického ohraničení, neboť demokracie je termínem příliš rozsáhlým a její symboly jako právo jednotlivce celý tento systém vlastně učiní sebedestruktivním. Tím je myšleno, že nepřesnost nebo chyba demokracie je mnohdy cestou k hledání jiných ideologií, které jsou v rámci svého zaměření mnohem specifikovanější (Marx, Engels, 2018).

1.3.4 Liberalismus

„Liberalismus musí mít své břehy. Jakmile je ztratí, je to zblázněná svoboda“ (Kašparů, 1950).

Jedná se o ideologii vycházející ze středu politického spektra, přičemž její radikálněji pojímané jádro se postupně rozředilo do mnoha různých odvětví liberalismu, které si mnohdy s původní myšlenkou této ideologie dosti protirečí. Základní hodnotou je svoboda. Další významné hodnoty jsou demokracie, právní rovnost a zabezpečení lidských, občanských práv. Liberalismus se ohledně pojetí svobody zaměřuje především na svobodu individualistickou. Jde o protiklad totalitarismu. Principy odlišující liberalismus od anarchie, která také klade velký důraz na svobodu jedince, je důraz na funkci státu, jako hlavního subjektu zajišťující svobodu. Jedním z podstatných principů liberalismu je, že omezení osobní svobody musí být řádně odůvodněno (Franco, 1997).

„Jsme svědky nejen konce „studené války“, či překonání určitého období poválečných dějin, ale konce dějin jako takových. Jsme svědky konečného bodu ideologické evoluce lidstva a univerzálnosti západní liberální demokracie coby konečné formy vlády“ (Fukuyama, 1989).

Právě Fukuyama se stal velkým kritikem liberalismu, neboť velký perimetr problematik, jenž liberalismus svými idejemi pokrývá, je dle něho příliš, a tudíž se jedná o praktickou iluzi, a nikoli reálné přesvědčení o funkci liberalismu v rámci jeho očekávání (Fukuyama, 1989). Nicméně v rámci teorie je liberalismus určitým způsobem nastaven tak, aby se společnosti i odborníkům jevil jako nejvhodnější, na což reagoval i Georg Wilhelm Friedrich Hegel, který považuje jakožto vyvrcholení dějin okamžik, kdy zvítězí určitá forma společnosti, jen bude mít racionální předpoklady pokrývat hlavní problematiky společnosti (Franco, 1997).

Jedním z autorů, kteří položili základní principy liberalismu a zároveň jeho velký popírač je Thomas Hobbes. Právě teorie „společenské smlouvy“, za níž stojí lidé jako Hobbes, Kant, Locke či Rousseau je považována za liberální, a tím pádem je jedním ze zakládajících kamenů této ideologie. Ironií je, že Hobbes či Rousseau mají ve svých dalších dílech výrazné neliberální rysy. Jedním z takových tvrzení je výrok Hobbese, jakožto zastávce absolutní monarchie, že stát má mít dostatečnou moc a nástroje k jejímu prosazování v rámci udržení míru. Tato myšlenka je v reálném rozporu vůči liberalismu (Rousseau in Hill, 2017). Je tedy ironií osudu, že za zrodem moderního liberalismu stojí někteří její kritici. Zajímavostí je některé položení liberalismu v rámci státních aparátů, respektive jejich politického spektra. Liberalismus může být v některých státech na levé části politického spektra, ale v jiném státě klidně na pravém. V tomto ohledu je tedy zřetelné celkové zaměření daného státu vůči některým ideologiím jako je socialismu, komunismus či demokracie (Von Mises, 2019).

Liberalismus se dále dělí na proudy klasický liberalismus, sociální liberalismus či neoliberalismus (Hunt, 2015). Klasický liberalismus se zabývá především vztahem svobody a soukromého vlastnictví. Někteří zástupci této ideologie tvrdí, že svoboda je svým způsobem náš majetek, který se snažíme spravovat v rámci směny práce za již smluvenou odměnu. Jiní tvrdí, že takovéto smýšlení neodpovídá samotným základním principům liberalismu a nad vztahem svobody a majetku nelze přemýšlet v hlubších provázanostech, neboť je to synonymum. Obecně přijímané dogma je tedy, že lidé mohou prodávat svou práci, směňovat ji, uzavírat smlouvy, zároveň však musí mít prostor ke zpětné směně svého majetku za práci či výrobky (plynoucí z jejich práce) jiných (Franco, 1997).

Sociální liberalismus se od toho klasického liší kritikou jejich pořádků, přičemž zpochybňují spojení osobní svobody a trhu založeného na směně s vlastním majetkem. Tato kritika je částečně odvozena v kontextu tehdejší doby (19.-20. století), kdy nepanovala důvěra ve schopnost volného trhu, jakožto nástroje k prosperitě. S kritikou volného trhu se spustila také kritika klasického liberalismu. V rámci ustoupení od snah založit ekonomiku na principu volného trhu se přešlo k principu centrálního řízení. V této fázi se sociální liberalismus vyznačuje nevolí vůči soukromému vlastnictví, avšak stále poukazuje na principy občanských práv a svobod (Hunt, 2015).

Další ideologií odloučenou z původního proudu liberalismu, je neoliberalismus. V pohledu na ekonomickou stránku problematiky je prakticky protipólem sociálního liberalismu (Hunt, 2015). Neoliberalismus poukazuje na praktické odstoupení státu od kontroly v rámci volného trhu, tudíž zde existují určité základní principy, ovšem z větší části nechali volný trh žít „vlastním životem“ (ve francouzštině je pro to termín *laissez faire*). Neoliberalismus zažívá vrchol v USA na počátku 20. století, kdy zejména velké burzy jako byla ta s centrálou na Wall Street, zažívala „boom“ a slibovala všem doslova okamžité zbohatnutí, pakliže jste ochotni svůj volný kapitál investovat na trh. Ovšem tyto představy se doslova rozprášily po propadu hodnoty akcií v říjnu 1929. Krach na burze je následován tzv. Velkou hospodářskou krizí, kdy miliony lidí po celém světě (zejména v USA a Velké Británii, kde se na burze velmi často obchodovalo) přišli o práci a byli na hraně chudoby (Franco, 1997). Tento moment ukázal, že stát přeci jenom potřebuje držet určitý dohled nad touto vlivnou skupinou spekulantů na burze. Neoliberalismus ovšem svým způsobem přetrvává i nadále, neboť státy v rámci vyšší efektivity odmítají volný trh nějakým zásadním způsobem regulovat, ovšem myšlenka na počátku 20. století, že trh si žije vlastním životem a sám je schopen se i uzdravit a vyřešit problémy, již zmizela (Fukuyama, 2022).

1.3.5 Konzervatismus

„Konzervativec – státník, který je zamilován do existujících špatností na rozdíl od liberála, který je chce nahradit jinými“ (Bierce, 1902).

Jedná se o jednu z nejvýznamnějších politických ideologií. Oproti progresivismu je konzervatismus spíše zdrženlivý ke změnám a zaměřuje se spíše na tradiční, zažité normy a symboly jako rodina, autorita, náboženství, hierarchie společnosti, morálka či tradice. V určitém ohledu lze konzervatismus vnímat jako opozici progresivismu. Dle některých zastánců této ideologie se konzervatismus přímo změnám nebrání, ovšem je obezřetný k vlivu jednotlivých změn, přičemž poukazuje na potencionální riziko revoluce, a to jak občanské, tak technologicko-ekonomické. V rámci vztahů vůči ostatním ideologiím je nutné vnímat kritiku feminismu, který podotýká, že genderové nerovnosti jsou ve společnosti hluboce zakořeněné, tudíž je konzervatismus v tomto směru nežádoucí. Někteří dokonce poukazují na rozdíly mezi radikálními směry feminismu a jejich přesvědčením, že jediným možným řešením rovnosti obou pohlaví je sociální revoluce, což je hlavní obava konzervatismu. Tudíž

tyto dvě ideologie se vzájemně přímo vylučují. Konzervatismus se v průběhu času rozděluje na dva hlasitější tábory, kdy jedni se spíše zaměřují na přijetí pozvolných změn, které společnosti pomohou a druzí se soustředí na návrat k dřívějším pořádkům (Neill, Postell, 2013).

1.3.6 Fašismus

„Fašismus zvítězil revolucí!... Hodně znamená volební listek, ale více karabina!!“
(Mussolini, 1941).

Fašismus jakožto politická ideologie bývá obecně spojován s italským fašismem za vlády Mussoliniho, ovšem mnozí jej také spojují s německým nacismem, ačkoli se v určitých ohledech dosti liší. Stačí se podívat na problematiku antisemitismu či rasismu, kde, zatímco německý nacismus je považoval za své základní pilíře, tak Mussoliniho fašistická vláda neměla problém s obsazením židů na vyšší posty svého politického aparátu. Fašismus obecně postrádá sjednocenou definici, díky které by se jej podařilo jednodušeji odlišit od jiných politických ideologií. S fašismem bývají často spojovány také pojmy či ideologie jako iracionalismus či korporativismus (Griffin, 1993). Za jednu z nejpřesvědčivějších definicí lze zřejmě považovat tu od Roberta Paxtona.

„...způsob politického jednání vyznačujícího se obsesivními představami o rozkladu společností, o národním potupení, o tom, že se národ stal obětí, a kompenzačními kultury sjednocení, síly a ryzosti, v nichž masová politická strana složená z militantních nacionalistů nepřiliš spokojeně, ovšem výkonně spolupracující s tradičními elitami, opouští demokratické svoboda za pomoci spásného násilí a bez jakýchkoli etických nebo zákonných omezení usiluje o vnitřní očistu a vnější expanzi (Paxton, 2005).“

Samozřejmě v definicích se odborníci mnohdy značně rozcházejí a je v nich znát jejich často dosti subjektivní pohled na danou problematiku. Samozřejmě, když si uvědomíme, že fašismus je několika autory považován za nejextrémnější verzi kapitalismu, tak je zřejmé, že definice fašismu od zastánců tohoto směru bude odlišná, nežli tomu bude například u zastánců komunismu (Griffin, 1993).

1.3.7 Sekularismus

„Sekularismus není projevem shovívavosti ani chaosem bez zákonů. Nezavrhuje tradici ani se neobrací zády ke kultuře, jejímu působení a výtobytkům. Taková nařčení

nejsou ničím jiným než lacinou demagogií. Sekularismus představuje odlišné chápání člověka a světa, nenáboženského chápání“ (Smilansky, 1998).

Sekularismus se vyznačuje neutralitou státního aparátu na vlivu náboženství, tedy nábožensky neutrální stát. Tato ideologie se obecně využívá především v „západním světě“. Je důležité rozlišovat intence sekularismu v odlišnosti ateismu. Sekularismus nikomu nezakazuje náboženství, ovšem v rámci vedení a zastoupení politického aparátu dbá na to, aby náboženské smýšlení se oddělilo od racionálního smýšlení, které bude ku prospěchu všem jeho občanům. Takže zastávce sekularismu nemusí být nutně ateista (Fasora, Hanuš, Malíř, 2007).

1.4 Ideologie propírající národní a kulturní pospolitost

1.4.1 Multikulturalismus

„Multikulturalismus nechápu jako ideál, ale jako faktický stav dnešního světa. Globalizace nás staví před podobné úkoly, ať vycházíme z jakéhokoliv kulturního zázemí“ (Kropáček, 2015).

Multikulturalismus je ideologie, která zastává myšlenku, že v jednom politickém aparátu spolu mohou žít jednotlivci či celé klany, které jsou svým kulturním původem rozmanité, nicméně nejde pouze o toleranci, ale i přiznání a respektování svých kulturních odlišností ve společnosti tak, aby nedocházelo k nedemokratickému poškozování osobních práv jedince, který se například vymyká svým původem a kulturou vůči dominantní skupině v daném politickém aparátu. Cílem je tedy sjednotit všechny občany bez ohledu na jejich původ či vyznání (Phillips, 2009).

Rozdíl mezi multikulturalitou a multikulturalismem je v přesvědčení, že právě rozmanitost je státu či politickému aparátu ku prospěchu, a tudíž je multikulturalismem žádána. V tomto případě je potřeba umět rozlišovat asimilaci, kdy se určité kulturně rozmanité skupiny vmísí mezi dominantní společnost a převezmou její kulturní rysy či návyky a podstatou multikulturalismu, kdy mohou ve státě žít v kontextu svých kulturních tradic bez jakéhokoli vyčleňování a omezování. Důležité je tedy postavení těchto kultur, kdy si mají být rovny (Phillips, 2009).

V rámci kritiky multikulturalismu asi nepřekvapí, když řekneme, že více či méně je kritizován ve většině světa, neboť i když se ideologie prosazuje například

především v západní Evropě a jiných rozvinutých zemích, tak se zde stále najde část lidí, která bude multikulturalismus odsuzovat v rámci různých důvodů.

Například australská politická strana tzv. *One Nation Party* se prostřednictvím svých členů či zakladatelky a senátorky Pauline Hanson, mnohokrát zmínila, že multikulturalismus představuje „hrozbu pro samotný základ australské kultury, identity a sdílených hodnot“, argumentovala názorem, že není jediný racionální důvod proč by migranti z cizí kultury „měli být udržováni na úkor naší sdílené národní kultury“. Tedy nutno podotknout, že se jedná především o regionální stranu s poněkud radikálnějšími názory, tudíž netřeba vliv těchto názorů nikterak přeceňovat (Hanson, 2016). Celkem chladně se k otázce multikulturalismu staví také někteří zástupci japonského národu, například bývalí předseda vlády Taro Aso nazval Japonsko národem „jedné rasy“, tudíž jasně a zřetelně označil, že multikulturalismus není cílem v rámci japonské společnosti, alespoň tedy dle jeho vyjádření (Shimizu, Bradley, 2014). Velmi radikální názor zde zastává například britský publicista Leo McKinstry, který uvádí, že „*Británie je nyní ovládána sebevražedným kultem usilujícím o vymazání jakékoli poslední stopy národnosti*“ dále také multikulturalismus označil jako znepokojující sociální experiment (McKinstry, 2013). Obecně je tato kritika relativním překvapením, neboť v rámci britské společnosti je multikulturalismus ideologií, jenž je zde prosazována dlouhou dobu a také velmi ostře jsou zde hodnoceny akty vůči určitým kulturním menšinám.

1.4.2 Populismus

Jde o ideologii, která směřuje jedince či skupiny lidí, kteří se v rámci politického aparátu cítí opomíjeni především z hlediska jejich zájmů a prosperity. Populismus determinuje dvě základní jednotky rozlišení populace, a to lid a elitu. Populismus se obvykle objevuje v politických aparátech, kde cítí prostor a šanci zaujmout, zejména jde tedy o oblasti, kde se svým sociologicko-ekonomickým nastavením blížíme k situaci, kdy většina potencionálního bohatství a zdrojů směřuje k úzké skupině lidí, tedy elitě. Zatímco lid jakožto většina trpí a nedostává se mu spravedlnosti v rámci přístupu k příležitostem a zdrojům a obecně jejich zájmy daný politický aparát ignoruje ve prospěch elity. Populismus tedy pokládá danému zřízení otázku, proč stát nesměřuje k prosperitě všech či alespoň většiny a místo toho své snahy směřuje ve prospěch úzké, bohaté skupiny lidí zvané elita. Populismus je bohužel jakožto dominující ideologie často velmi těžko prosaditelná, neboť z hlediska

zkušeností jsou její dopady na ekonomiku dosti zásadní a negativní. Jakožto ideologie se tedy v moderním světě využívá spíše k zaujmutí větší skupiny lidí, přičemž daný vliv lze využívat například v rámci voleb a zisku vlivu v daném politickém aparátu (Burleigh, 2021).

V rámci kritiky populismu netřeba pro případ chodit příliš daleko. V rámci minulé vlády vedené tehdejším premiérem Andrejem Babišem se stačí pozastavit na programem jeho strany ANO 2011. Základní názorové proudy a cíle jejich programu jsou, „aby stát začali řídit zkušení, slušní a odpovědní lidé, kteří prokázali své schopnosti“ případně „aby politici na občany tupě nepřenašeli náklady za svoji neschopnost“ atd. Jde tedy o program, který se zakládá na kritice většiny v rámci populace. Je to logické, neboť právě tuto většinu chcete zaujmout a získat moc skrze postavení ve vládním bloku. Jde tedy o ukázkový příklad populismu. Nicméně toto není kritika populismu, o kritiku se nám postarala tehdejší opozice a nynější vláda tedy duo koalic politických stran ODS, KDU-ČSL, TOP 09 a druhá koalice ve složení Piráti a Starostové a nezávislí. Tedy v rámci kritiky se pouštěli do témat jako absolutně neefektivní spravování veřejných financí, ačkoli tehdejší vláda argumentovala, že jde o investice střednědobé, kdy je nejdříve nutné občanům poskytnout kapitál, aby se ekonomika mohla probírat z letargie, tak pro nás jsou objektivnější názory především odborníků, tedy ekonomů. Nicméně toto není předmětem této práce, pro nás to posloužilo ovšem jako ideální případ populismu (Werner, 2018).

1.4.3 Nacionalismus

Nacionalismus je ideologie, která vyzdvihuje význam národa, což je skupina či společnost lidí, kteří sdílejí podobnou historii, hodnoty, kulturu a obecně původ. Důležité je umět rozlišovat pojmy národ a stát, kdy národ obvykle sdílí výše zmíněné hodnoty, tak pojem stát značí pouze politicky, geografický aparát, v němž se mohou vyskytovat lidé různých národností, kteří ovšem sdílí stejné území a jsou schopni přijmout určité společné představy a pravidla. Rozšířením nacionalismu může být národní stát. Jde tedy o skupinu lidí, kteří sdílejí většinu společných vlastností jako je původ, historie a uznávají podobné hodnoty a kulturu, přitom jsou v jednom geograficky, politickém aparátu, kde zároveň nedochází k nějakému významnějšímu mísení jiných národů či skupin obyvatel, kteří uznávají jiné hodnoty (Gellner, 2009).

1.4.4 Komunitarismus

Komunitarismus je jakousi protiváhou individualismu, kdy zdůrazňuje vliv společnosti, respektive jejich hodnot na tvorbu lidské mysli a jednání. Obecně se zde přejímá směřování a hodnoty komunity do osobní roviny. Základní uvažovanou jednotkou této ideologie je tedy komunita jako okruh lidí, kteří jsou ve vašem relativním okolí a jejich jednání má na vás ať už přímý či nepřímý vliv. Svým způsobem jde o lidi blízké, tudíž je dopad jejich jednání na vás větší, než by tomu bylo u osoby člověku cizí. Komunitarismus má také mírně odlišný význam v oblasti filozofické a sociologické, ačkoli se v určitých ohledech často překrývají. V rámci politické filozofie je komunitarismus přemítán především v oblasti politologie a vlivu komunity na politické směřování a uvažování jedince (Velek, 1996).

1.4.5 Sociální darwinismus

Jde o teorii, která se snaží aplikovat Darwinovy myšlenky a teze o přírodním výběru na lidskou společnost. Jde o převzatý princip, který podotýká, že pouze jedinci, kteří se dokáží lépe adaptovat a efektivně využít příležitosti, které se jim naskytnou mají právo na život. Ostatní by byli pro silné jedince pouze přítěž, a tudíž jsou ponecháni svému osudu. Darwin sám se určitě nesnaží o implikování této teorie v praxi, neboť sám možné důsledky jasně odmítl, nicméně jeho kritici položení této teorie velmi hojně využívají k jeho k narušení jeho důvěryhodnosti (Spencer in Bannister, 1989).

1.4.6 Kolonialismus

Kolonialismus je zaměřen na rozšiřování vlastního území, přičemž v rámci svého uvažování si tento krok ospravedlňují vlastní svrchovaností. Cíle kolonizace jsou především ekonomické či politické, kdy se buď zaměřují na území, která jsou bohatá na nerostné suroviny či má dané území určitý politický význam v například soupeření koloniálních velmocí či z vojenského významu v rámci vybudování určitého nárazníkového pásma proti nepříteli. Mezi nejvýznamnější koloniální velmoci historie patří země jako Španělsko, Portugalsko, Francie, Velká Británie, Rusko či Nizozemsko (Beck, 1992).

1.4.7 Individualismus

Základní jednotkou individualismu je osoba, jedinec. Hlavními hodnotami jsou soběstačnost, nezávislost a svoboda jedince. Individualisté chápou společnost nikoli jako kompaktní celek, ale jako soubor či shluk jedinců, přičemž každý z nich má právo prosazovat své vlastní zájmy a dbát na vlastní prospěch, ovšem v oblastech, kde se zájmy jednotlivců prolínají lze na jejich naplnění kooperovat. Individualismus v některých oblastech připomíná demokratismus potažmo demokracii. Zejména v otázce chápání osobních svobod, kdy chtějí být co nejméně omezováni ostatními a společností obecně. Spíše než k demokracii, kde se příliš neshodují v oblasti pojmání funkčních jednotek k řízení státu, kde demokracie se snaží pracovat s celou společností, přičemž práva jednoho hraničí s právy druhého, tak individualismus příliš nepracuje s otázkou soužití většího množství jedinců, tudíž se ani příliš nezaobírá problematikou hranic práv jedince ve vztahu s narážením do práv druhého. Demokratismus v tomto ohledu nemá žádnou „třecí“ plochu s individualismem, ale rozumí si v pojmání možností a práv jedince. Pro praktičtější uchopení individualismu v dnešní společnosti je vhodnější využívat termín metodologický individualismus (Friedrich in Siedentop, 2017).

Metodologický individualismus pracuje s problematikou tak, že společnost chápe jako soubor nezávislých jedinců. Ovšem i v tomto případě se v dnešním světě jedná o nevyužitelnou a nefunkční ideologii, protože nepracuje s problematikou vzájemných vztahů mezi jednotlivci ve společnosti, což je katalyzátor vzájemných neshod a neshod (Friedrich, 1948).

1.4.8 Kolektivismus

Kolektivismus je v určitých ohledech podobný jiné ideologii, a to sice komunitarismu. Ovšem kolektivismus nespécifikuje jako podstatnou skupinu pouze komunitu, v níž se daný člověk nachází, a která má na něj dominantní vliv v rámci jeho budoucího směřování a uvažování, ale zaměřuje se především na fakt, že člověk se má podřítit zájmům větších celků obecně, tudíž v zájmu rodiny má jednat člověk, nikoli rodina v zájmu jednotlivce. Společnost v celé zemi se také nemá podřítovat solitérům a jejich zájmům, ale naopak. V tomto ohledu je vidět rozdíl mezi komunitarismem, který se zaměřuje na míru vlivu komunity na jedince a

kolektivismem, který předjímá funkci jednotlivce v zájmech větších celků (Kropotkin, 2012).

Od klasického kolektivismu, někdy oslovovaného jako kolektivismu ideologického je třeba odlišovat kolektivismus metodologický, který poukazuje na míru vlivu společnosti na jednání jednotlivců (Kropotkin, 2012).

1.5 Ideologie propírající pohled jedinců na svět a realitu

1.5.1 Objektivismus

Objektivismus je směr, který má základ v problematice etiky. Objektivismus pojímá svět jako celek, který je naprosto nezávislý na lidské mysli, ovšem úkolem člověka je jej poznávat, respektive snažit se o jeho poznání. V tomto směru je velmi kritizován subjektivismem, kteří namítají, že naprostému poznání stojí v cestě mysl člověka, která nedovolí člověku pochopit problematiku komplexně, tudíž ji člověk vykládá dle nejlepšího možného úsudku, ovšem již v tu chvíli jde o subjektivní pojmání pravdy a nikoli objektivní, dokonalé. Mezi významné stoupence tohoto směru patří například známý filozof Aristoteles (Peikoff, 1993).

Zajímavější se v rámci tématu této práce jeví být objektivistické pojetí státu či politiky. Objektivismus na tuto problematiku nahlíží tak, že stát, který se skládá z lidí, kteří se chovají buď racionálně, nebo více či méně iracionálně. Racionální chování předpokládá funkční uspořádání, zakládající se na určitých principech. Iracionální chování ale může zasáhnout práva dalších jedinců, kteří tedy potřebují pomoc státu. Objektivismus tvrdí, že jediný funkční systém, který lidi chrání a neomezuje je v rámci naplňování jejich potřeb je kapitalismus. Fungování kapitalismu v otázce ochrany obyvatel je v celku jednoduchý. Zaměřuje se především na ochranu vnějších a vnitřních hranic. Z hlediska ochrany vnitřních hranic se zaměřuje především na ochranu svobod a majetku jednotlivých občanů, tudíž tím chrání racionálně smýšlející občany před těmi, kteří svým iracionálním smýšlením mohou ohrozit fungování a existenci státu obecně (Peikoff, 1993).

1.5.2 Subjektivismus

Je protipólem objektivismu. V obecném smyslu tvrdí, že jakýkoli bod, který je podstoupen lidskému myšlení není a nemůže být pochopen správně, objektivně, protože lidské myšlení podléhá odlišnému vnímání reality a je zde tendence

podstoupení dané reality vnímáním skrze své doposud získané zkušenosti. Radikální subjektivisté tvrdí, že vlastně lidé vůbec nevnímají svět, ale pouze představy, které si náš mozek o něm vybuduje. Jediný, kdo pravou podstatu věci je schopen objektivně popsat a zhodnotit je tedy jen samotný autor, a i zde se objektivita s postupem času vytrácí (Frei, Švec, 2016).

1.5.3 Progresivismus

Jedná se o ideologii, která poukazuje na důležitost pokroku v rámci prospěchu celé společnosti, tudíž je pro společnost pokrok vítaný a žádoucí. Ovšem s touto ideologií se mnohdy spojují pokroky, které jsou zpočátku vítány v rámci prospěchu pro společnost a později kritizovány pro jejich nefunkčnost, která naopak způsobí, že se společnost má hůře. Dále je třeba zmínit případ prohibice v USA, kdy někteří poukazují na pozitivní vliv absence alkoholu na zdraví a jiní na demoralizaci obyvatel a opouštění se od principů demokracie. Je tedy vcelku obtížné identifikovat, zda jsou dané metody progresivistické či nikoliv. V dnešní době se progresivismus spíše spojuje s odkazem na sociální liberalismus, sociální demokracii či na tzv. zelenou politiku (Polášek, 2014).

1.5.4 Altruismus

Altruismus označuje jednání, z něhož vyplývá prospěch jiného člověka, a přitom může a nemusí být na úkor vlastního prospěchu altruisty. Pakliže si uvedeme na příkladu, tak altruista se může rozhodnout, že cizímu dítěti splní jeho vánoční přání tím, že mu koupí za vlastní finanční prostředky míč, tudíž se snaží obdarovat na svůj vlastní úkor, kdy tím přichází o své finance. Altruismus naráží na problematiku solidarity, kdy vychází z tezí, že solidarita, potažmo altruismus je jedním ze základů evolučního úspěchu lidstva. Nicméně je potřeba umět rozlišovat altruismus a pomoc bližním, neboť dle evolučních teorií je pomoc rodinnému příslušníkovi tak trochu pomoc sama sobě, neboť s daným člověkem sdílíte hodnoty, city a předpokládá se zde jistá míra spolupráce (Ridker, 2020).

1.5.5 Migracionismus a Difucionismus

Tyto směry se v mnohém prolínají, což vyplývá i z jejich samotných názvů. Difucionismus pochází ze slova *diffusio*, které znamená šířit se, rozšiřovat se. Migracionismus vychází ze slova *migrace*, tedy stěhovat se neboli migrovat. Tyto

směry se zrodily zhruba ke konci 19. a v počátku 20. století. Vysvětlují, že kultury se samy o sobě nerozvíjejí, ale že na to má vliv vzájemné mísení kultur v rámci procesů migrace. Šíření různých etnik, kultur a jejich svébytných vynálezů obecně odpovídá principu globalizace, ale také šíření se dále po světě, tudíž i difucionismu a v rámci procesů stěhování, tedy migrace potažmo migracionismu. Na teorie migracionismu a difucionismu se velmi kriticky a negativně dívají zastánci rasismu. Právě vzájemné propojení difucionismu, migracionismu a evolucionismu je základem mnoha dnešních „prozápádních zemí“, přičemž má i svůj reálný biologický podklad. Bylo potvrzeno, že mísení ras je z biologického hlediska vhodné, a dokonce žádoucí v rámci mísení genů a budování vzájemných odlišností. Právě průkazné studie vlivu migracionismu a difucionismu na zdraví jedinců a jejich genetických předpokladů jsou hlavním tématem k zamyšlení pro politiku přerozdělování enviromentálních či politických běženců (Uherek, 2016).

1.6 Ideologie zabývající se ekonomickou problematikou

1.6.1 Georgismus

Jedná se o ideologii ekonomického směru, která propírá princip vlastnictví v rámci přírodních zdrojů, pozemků a nevylučitelných zdrojů. Zároveň poukazuje na to, že vlastnictví jednotlivců by mělo mít hodnotu jejich samotné produkce. V obecném principu lze říci, že zastánci georgismu poukazují na vlastnictví veřejných zdrojů a pozemků, které lze pronajímat či prodávat soukromníkům v rámci jejich efektivního využití, ovšem je nutné se zaměřit na výnosy z daní, primárně daně z hodnoty pozemku. Výnosy z těchto daní by měly být spravedlivě rozděleny, a to ať už formou, kdy se o podíl jednotlivce zkrátí jeho osobní daně a poplatky či přímé renty. Tedy majetek, který bychom v rámci korektnosti a spravedlnosti měli vlastnit všichni lze efektivně ekonomicky využít a zároveň z toho mít jistý ekonomický prospěch pro všechny jednotlivce ve společnosti (George, 2020).

1.6.2 Profesionalismus

V této ideologii jde o schopnost transformace znalostí a dovedností na sociologické a ekonomické odměny. V rámci skupiny či společnosti jde tedy o sdílené zdroje, jimiž se v rámci procesu profesionalizace snaží dané zdroje učinit vzácnějšími a tím zvýšit jejich cenu a hodnotu na trhu práce a služeb. Prostředky, jimiž lze svůj profesionalismus prezentovat jsou formální vzdělání, kvalifikační zkoušky, atestace

atd. V některých společnostech profesionalismus vnímají jako selekční systém, který pomáhá ke stratifikaci společnosti. Ovšem v rámci orientace na pracovním trhu z hlediska hledání potencionálních zaměstnanců je profesionalismus v této podobě žádoucí a pro potencionálního žadatele má význam expertní pozice na trhu práce a vysokého sociálního statusu. V dnešních moderních oblastech je profesionalismus prakticky nutností k zajištění dostatečného sociálního statusu a vhodné pozici na trhu práce s čímž souvisí i výše mzdy a pracovní podmínky (Fischer, 2022).

1.7 Ideologie zabývající se genderovou problematikou

1.7.1 Feminismus

Obecně feministické ideologie hlásají sociální, ekonomickou a obecně kulturně pojatou rovnost mezi gendery (tzv. sociální pohlaví). Tvrdí, že v současnosti v tomto ohledu panuje velká nerovnost, která je hluboce zakořeněná v historii a také v patriarchálním uspořádání společnosti v průběhu současnosti i minulosti. Ve vztahu k problematice historického zakořenění nerovností lze říci, že jistá míra specializace v rámci rolí skupiny zde panuje již od dob lovců či sběračů, kde bylo bráno v potaz biologické rozlišení obou pohlaví (pakliže mluvíme o biologickém a nikoli sociálním pohlaví). Ačkoli hodnocení v rámci přínosu pro sociální skupinu, co se žen a mužů týče, je vždy velmi subjektivní, tak lze říci, že již v té době, kdy jakožto jednotlivci, kteří skupinu bránili a obstarávali potravu, se muži těšili zřejmě většímu respektu a měli vyšší postavení v rámci většiny sociálních skupin. Tedy určitá nerovnost zde panovala již dávno v minulosti, ovšem toto dogma platí v určitých ohledech částečně i dnes. Tato práce si nedává za úkol posouzení míry rovnosti či nerovnosti mezi pohlavími, ale pouze zjištění vlivu globalizace a s tím spojené rozšíření a posílení ideologií jako feminismus a jejich následný vliv na podobu a funkci institucí zabývajících se sociální problematikou, respektive sociální politikou (Delap, 2020).

Obecně se feminismus dělí do 3 tzv. vln feminismu. V těchto vlnách se feminismus dělí na další jeho subkategorie či proudy, které se v některých ohledech dosti rozcházejí od původních myšlenek feminismu (Kendall, 2020).

1.7.1.1 Liberální feminismus

Liberální feminismus je primárně téma první vlny feminismu, kdy si zástupci této ideologie předsevzali jako cíl dosáhnout volebního práva pro ženy. Liberální

feminismus již ze své podstaty názvu vychází z hodnot liberalismu, které jsou implikovány do teorie feminizmu, respektive do hodnot tehdejšího feminizmu (výše v textu je zmiňována postupná změna směru, kudy se feminismus ubírá, proto mluvíme o (3) proudech feminizmu). Dalo by se říci, že liberální feminismus se zaměřuje na tzv. práva veřejná, tedy oblast vzdělávání, politiky či pracovního trhu. Obecným cílem je prosazení vyrovnaného zastoupení mužů a žen ve všech sférách společenského života. Postupně rozebírají jednotlivé sféry společenského života a zaměřují se na vliv žen na daný sektor, ale zároveň také na vliv práce v daném sektoru na ženy obecně. Obecně se mezi zástupci této ideologie propírá vliv určitých kroků na konečné postavení zasažených žen v rámci společenského žebříčku. Jako jeden z návrhů, který měl zamezit nerovnostech mezi gendery měly být kvóty v rámci zastoupení obou pohlaví ve všech důležitých jednotkách řídicích a zastupujících společnost. Další metodou mohl být tzv. zipový systém, tedy systém, který by zaručil, že v rámci volebních procesů budou na volebních lístcích psány ženy a muži střídavě, aby se zamezilo situacím, kdy jsou v rámci hierarchického usazení ženy voleny na méně důležité a nezajímavé práce (Kendall, 2020).

Ve skutečnosti se jedná o jedno z méně radikálních uskupení feminizmu, kdy zástupci této ideologie přijímali fakt důležitosti kooperace mužů i žen v rámci společnosti a nepatří tedy mezi tzv. hnutí odporu, které cílily na očekávané změny i za předpokladu boje a společenského převratu (Delap, 2020).

1.7.1.2 Radikální feminismus

Jak již napovídá samotný název, jde o radikální proud feminizmu, který cílí na rozvržení moci ve společnosti. Zastánci této ideologie přemítají nad skutečností, že veškeré pozice, které samy zaručují určitou moc nad částí společnosti, jsou téměř všechny pod kontrolou mužů a jejich patriarchálních hodnot. Společně s marxistickým feminizmem považují třídu za zdroj útlaku žen ve společnosti. Mezi hlavní specifika útlaku žen považují diskriminaci ve formě sexuálního útlaku. Řešením je dle zastánkyň této ideologie pouze sociální revoluce. Radikální feminismus je řazen jako takový do druhé vlny feminizmu, přičemž je znát postupná radikalizace oproti první vlně, která se zaměřovala pouze na kosmetické změny ve společnosti, které mají zajistit vlídnou spolupráci obou pohlaví. Témata, která odlišují například liberální feminismus od toho radikálního jsou sexualita, násilí, manželství či pornografie. Tyto témata v kontextu hodnot a přesvědčení obou zmíněných proudů způsobí již zmiňovaný

rozkol a lze v nich spatřit rozdíly potřebné k definici jednotlivých proudů (zmiňované rozlišení na 3 proudy feminizmu). Radikální feminizmus také poukazuje na vrozený potenciál k vykořisťování žen v podobě vrozené agrese. Výchova ve společnosti v nich pak postupně buduje pocit nadřazenosti oproti ženám a jejich hodnotám. Jde o velmi nebezpečné uvažování, neboť tím poukazují na potenciál vlídného soužití a spolupráce a zde se již bavíme o existenčních záležitostech ovlivňující fungování moderních lidských společností (Mackay, 2015).

1.7.1.3 Psychoanalytický feminizmus

Tato ideologie vychází z Freudovy teorie psychoanalýzy. Feminizmus v tomto směru rozpoznal indicie, které dopomohly k lepší orientaci ohledně chování obou pohlaví. V zásadě se k tomuto dílu vrací i v případě potřeby prokázat biologické zakotvení, které muže předurčuje k chování, které je považováno za nekorektní a neoprávněné vůči ženám. Velmi důležitým bodem psychoanalytického feminizmu je problematika genderová socializace, tedy i všech jeho vztahů, například v rámci rodiny, kdy dítě během výchovy předurčuje k dodržování ustálených genderových rolí. Dítě, které se učí napodobováním svých rodičů, tedy již v zárodků získá špatné, nekorektní genderové návyky, které podmiňují budoucí problémy, jimiž se feminizmus zabývá. V návaznosti na výše zmíněné tedy kritizují zažitá genderová stereotypy a identifikují jako neblahý vliv výchovu a biologické předpoklady mužů stavět se do dominantní pozice vůči ženám (Mitchell, 2000).

1.7.1.4 Rozvojový feminizmus

Rozvojový feminizmus se ve své podstatě zakládá na principech liberalismu a socialistického feminizmu. Jeho tématem jsou primárně ženy a jejich role v rozvojových zemích. Existují dva druhy rozvojového feminizmu. Přenesený rozvojový feminizmus znamená, že žena, například z rozvinutých západních zemí přicestuje do chudé rozvojové země a přináší s sebou myšlenku rysů rozvojového feminizmu, ovšem ta se může implikovat do místní kultury a společnosti pouze s jistými úpravami, aby pro danou kulturu a společnost byla vhodnější. Dalším druhem je existenční rozvojový feminizmus, přičemž o něm mluvíme, pakliže se občan dané společnosti rozhodne implikovat zprostředkované myšlenky do své společnosti sám, respektive sama (Mangan, 2019).

1.7.1.5 Marxistický, socialistický feminismus

Marxistické a socialistické feministky shledávají největší problém ve vztahu nerovnosti obou pohlaví hlavně na ekonomické závislosti žen na mužích. Tuto problematiku přizívuje daný režim, který upřednostňuje muže nad ženami v rámci výběru osazení na specifických, důležitých pozicích. Podřadná role žen se v tomto případě projevuje i na ekonomických příjmech, což způsobuje jistou závislost na lépe vydělávajících mužích. Marxistický feminismus v tomto případě shledává potřebu třídního boje vůči patriarchátu a socialističtí feministé pro změnu poukazují na provázanost kapitalismu a patriarchátu a poukazují na potřebu změny řádu, kdy tyto provázané ideologie jsou nežádoucí a škodí blahu celé společnosti. Cílem by tedy měla být ekonomická rovnoprávnost a nezávislost žen. Poukazují také na problematiku odlišných ohodnocení za stejný typ práce, respektive pracovní pozice. Další problematikou, nad kterou se zastánkyně této ideologie pozastavují je náročná provázanost rodinného a pracovního života, kdy v rámci rodinného života se při pohledu na genderové role očekává od ženy péče o domácnost i děti, tudíž jsou ženy značně přetěžované. Pro tento případ již dokonce vymyslely status „druhé směny“. Možnosti vidí v ukončení práce v domácnosti, což by dopomohlo ke zrušení dominance patriarchátu a v konečném důsledku i kapitalismu (Fakier, Mulinari, Rathzel, 2020).

1.7.1.6 Postmoderní feminismus

Postmoderní feminismus vidí problém nerovnosti genderu ve společnosti jako problém dichotomického vnímání světa, kde velkou roli hraje jazyk, jakožto určující a popisující element, který v konečném důsledku stanovuje pořádky ve společnosti. Význam, který textu přikládáme je odlišný v různých kulturách, nicméně ve všech jde především o historické zakotvení popisů a oslovení, jenž v rámci jazyka ženy znevýhodňuje oproti mužům. Zajímavý pohled zde plyne i na kategorizaci mužů a žen, kdy se zastánkyně této ideologie se pozastavují na důvodech těchto odlišení, přičemž dle nich muž a žena jsou v podstatě totéž a rozdíly zde uměle vytváří pouze jazyk. V rámci dichotomického vidění světa se věnují předurčováním typických vlastností obou těchto genderů, přičemž pro ženské pohlaví jsou mnohdy voleny vlastnosti, které zdaleka nejsou tak pozitivní. Řešení tedy vidí v rámci nápravy užívaného diskriminujícího jazyka. Vlastností opozice tedy mají být úplně opomenuty, nebo zdůrazněny jako rovnocenné (Nicholson, 1990).

1.7.1.7 Ekofeminismus

Ekofeminismus přejímá náš vztah, podivení a respekt k jinakosti k přírodě a jejím krásám a snaží se jej implementovat do vnímání v sociálním prostředí. Lidé by tedy měli respektovat jiné i nepoznané a nepodívat se nad tím ve smyslu, že je to něco jiné tudíž špatné. Důležitá je zde propojenost společnosti a přírody. Tato ideologie vychází z kulturního feminismu, ale vymezuje se vůči separatismu. Muže a ženy nevnímají jako odlišné identity a tento rozdíl vnímají pouze jako následek dichotomického vidění dnešní společnosti a tím neustále zdůrazňování opozic. Pro tuto ideologii je důležitým prvkem také spiritualismus. V dnešní době se o ekofeminismu mluví zejména v rámci protestů vůči těžkému či jadernému průmyslu, kdy zástupkyně této ideologie kritizují absenci respektu vůči přírodě a poukazují na to, že v rámci společnosti by takové chování bylo nepřijatelné, tudíž proč jej můžeme aplikovat v přírodě (Adams, 1993).

1.7.1.8 Multirasový feminismus

Tato ideologie se zabývá problematikou rasismu a utlačování většiny vůči menšině ve vztahu k společenskému uspořádání. Právě kumulace rasového a genderové útlaku, je nástroje k destabilizaci společnosti. Důsledky výše zmíněného útlaku lze ve velké míře shledávat například na pracovním trhu. Stoupenky této ideologie se silně vymezují vůči západnímu feminismu, který pojednává primárně o bílých ženách střední třídy a nevnímá ostatní, tudíž je irelevantní. V rámci obecnější definice lze říci, že se tato ideologie zabývá problematikou, kdy společenské instituce zvýhodňují pouze ty, kteří odpovídají určitým charakteristikám, a tudíž tak vniká nerovnost v rámci genderu i rasy (Delap, 2022).

1.7.1.9 Postfeminismus

Postfeminismus se vyznačuje kontrastem a opozicí vůči feminismu, primárně druhé a třetí vlny (někdy označován jako čtvrtá vlna feminismu). Postfeministky se tedy vrací k hodnotám klasického feminismu či feminismu z období 70. let minulého století, kdy dle nich převládaly pravé, následování hodné rysy a hodnoty. Zabývá se také vztahem mezi sexualitou a ženstvím a obecně vlivem populární kultury na feminismus (Brabon, Genz, 2018).

1.7.1.10 Antipornografický feminismus

Tato ideologie se zakládá na zpochybňování morální stránky pornografie. Vliv pornografie na veřejné mínění je dle zástupkyň tohoto směru natolik velký, že jej nelze přehlížet. Obecně je tedy pornografismus nástrojem na transformaci veřejného mínění o ženách, přičemž výsledkem je, že se muži na ženy dívají spíše jako na sexuální objekt nežli rovnocenného partnera. Pornografismus se vyznačuje velmi ostře psanými texty, kdy se nebojí zacházet do přílišných podrobností v rámci naprosté objektivnosti. Ovšem pochopení společností se zde minulo očekávaným účinkem, když se texty využívaly spíše jako erotický podnět a nikoli jako kritický text, který má společnosti otevřít oči v rámci pohlížení na tuto problematiku (Mangan, 2019).

1.7.1.11 Kyberfeminismus

V této ideologii jde o vztah mezi technologiemi, internetem a obecně kyberprostorem vůči ženám či feminismu. Jde tedy o snahu feministek o zkoumání a kritiku kyberprostoru ve vztahu k ženám obecně (Hawthorne, Klein, 1999).

1.7.2 Maskulinismus

Jde o souhrn ideologií, jež si berou za cíl potírání jevů, které lze považovat za utlačování mužského pohlaví. Maskulinismus se nesenáší být opozicí feminismu a spíše, než popíráním jeho teorií se soustředí na nalezení skutečné identity mužů. Zažité role ve společnosti totiž není pouze problémem feminismu a žen, ale i maskulinismus a mužů obecně. Ani jedno pohlaví se zřejmě se zažitými stereotypy příliš neuspokojí. Zástupci této ideologie podotýkají, že muži ve společnosti trpí samotnou vahou očekávání, kdy dle zažitých pořádků by měl muž pracovat více jak ženy, ve společné domácnosti je nižší plat oproti ženě obvykle považován za akt selhání muže. Jednou z nejpropíranějších problematik jsou rozvody, respektive situace, kdy ve velké části případů jsou po rozvodu děti dány k výchově matce. Samozřejmě v reálném případě se mají brát v potaz fakta, kdo se o děti dokáže líp postarat, tedy kdo má lepší podmínky pro výchovu, a ke komu děti tíhnou. Ovšem bývá nepsaným pravidlem, když tyto stavy jsou u obou rodičů podobné, že děti dostane k výchově žena a nikoli muž (Farrell, 2001).

1.7.2.1 Mužský šovinismus

Šovinismus obecně se pojímá jako víra či pocit v nadřazenost jedné sociální skupiny nad druhou a stojí tedy v opozici k rovnosti a rovnoprávnosti. Mužský šovinismus má tedy v praxi znamenat, že se muži povyšují vůči ženám a chovají se k nim z pozice vyššího postavení. Ovšem někteří mužský šovinismus chápou především z hlediska připsování určitých vlastností obou pohlaví. Zatímco ženám jsou obvykle připsovány negativní či méně pozitivní vlastnosti v obecném chápání společnosti, tak u mužů je tomu naopak. Tyto vlastnosti jsou navíc chápány jako přirozené, s čím se obě pohlaví již narodí. V obecné definici tedy lze říci, že mužský šovinismus se cítí být ukotvený v rámci sociobiologických východisek, tudíž jde o neměnný fakt, proti kterému se nemá cenu snažit silou něco měnit, a tudíž je postavení žen a mužů ve společnosti funkční a neměnné. Odmítají tedy kritiku s tím, že se pouze řídí dle regulí „vyšší, přirozené moci“ (Farrell, 2001).

1.7.2.2 Mystický maskulinismus

Jedná se o formu hlubokého, vnitřního uvažování o principu muže a přemítá nad hlubšími vrstvami zkušeností, jak se k této ideji postavit a dosáhnout jí. Mystický maskulinismus se tedy ve své podstatě vůči jiným ideologiím vůbec nevymezuje a vlastně je nepovažuje ani jako problematiku hodné uvažování. Cílovou hodnotou je tedy dosažení stavu, kdy se muž cítí jako čistý a korektní v rámci naplňování předsevzatých idejí (Kimbrell, 1995).

1.7.3 Antifeminismus

Jedná se o ideologii, která se vymezuje vůči feminismu i feministkám. Mezi hlavní body, jež si vydali za cíl zastánci této ideologie, je narušení operací v rámci snah o rovnoprávnost mužů a žen. Antifeminismus se touto problematikou zabývá dosti zešíroka, tudíž kritizuje i politickou, kulturní a ekonomickou aktivitu, která se feminismu zastává a pomáhá jí. Zajímavostí je, že mezi zastánce tohoto směru patří i mnohé ženy (Swanson, 1999).

Antifeminismus se jakožto ideologie také tříští na různé specificky zaměřené proudy. Jedním z nich je tzv. *rovnocenný antifeminismus*, který ačkoli věří v rovnoprávnost obou pohlaví, tak zpochybňuje schopnost feminismu, tohoto cíle dosáhnout. *Misogynistický antifeminismus* zase poukazuje na podřadnost žen vůči

mužům, ovšem již nezpochybňuje potřebu žen ve společnosti, respektive v některých segmentech společnosti. *Přirozený antifeminismus* je velmi specifický, ačkoli zpochybňuje rovnost žen a mužů, tak zároveň poukazuje na rozdílné vlastnosti či rysy žen a mužů a možnost jejich efektivního využití v určitých segmentech společnosti. Obecně řečeno, každé pohlaví má své silné stránky, kterých se dá využít tam, kde je potřeba, a tedy netřeba zpochybňovat důležitost žen pro společnost, zároveň stále věří v podřízené postavení žen oproti mužům (Swanson, 1999).

1.8 Historické prameny sociální politiky či práce v českých zemích

První zmínka o sociálních službách na našem území je z období středověku. Pakliže chceme definovat počátek sociálních služeb na našem území je nutné si určit jakési klíče k tomuto zjištění. Sociální služby se obecně zakládají na pomoci potřebným, tedy chudým či nemocným, kteří to sami nezvládnou. Zatímco nyní můžeme mluvit o pojmu jako sociální stát, dříve bylo v rámci principu pomoci možno mluvit pouze o pojmech jako solidarita či kolektivní zodpovědnost. Problematika chudoby nás provádí prakticky od počátků lidstva, tedy zejména od dob, kdy jsme mohli začít mluvit o soukromém vlastnictví či specializaci. Dříve byl tento princip zaštiťován komunitou, tedy skupinou, která se společně starala o shánění jídla a zajišťování dalších potřeb v rámci vzájemného usnadnění k přežití. Ačkoli i v tehdejších skupinách lze mluvit o určité specializaci, kdy jedni jsou lovci, jiní zase válečníci, co brání skupinu, ženy se staraly o děti a zpracování jídla, tak tehdy v rámci postupné evoluce byla dominantní myšlenkou teze, že skupina znamená bezpečí, což jsme ostatně přebrali již ze zvířecí říše. Skupina vlků totiž snáze uloví kořist a ochrání se navzájem nežli jeden solitér, který je závislý na své kondici a štěstí (Morgan, 1954).

Zde tedy ještě nelze mluvit o solidaritě, ale spíše o kolektivní zodpovědnosti, která ovšem plyne z jiných motivů (bezpečí, větší šance na zajištění potravin), než v dobách pozdějších (kdy jsou silní zodpovědní za ty slabší i za předpokladu, že ti slabší jsou pro skupinu či společnost jistou zátěží nepřinášející příliš pozitiv a kladů (Morgan, 1954).

Pakliže se na časové ose přesuneme trochu blíže k současnosti, do starověku a období gigantických společností a velmocí jako je Čína, Řecko či Řím (pocházejíc ze současné Itálie, nicméně jeho území se v určitých časových etapách rozšířilo prakticky

po celém Středozeří a části střední a západní Evropy), zjistíme, že i tehdejší princip kolektivní zodpovědnosti byl nahrazen pro společnost efektivnějším principem sdružování jedinců, kteří mají skupině, jak přispět. Jedná se o vcelku logický krok, neboť skupiny přerůstaly v kulturně vzájemně propojené společnosti a logický nárůst jejich obyvatel způsobil, že bylo více chudých lidí a těch, kteří se o sebe nedokázali postarat. První náznaky či prvky sociálního státu obecně můžeme spatřovat ve starověkém Řecku, kdy si vládce Solón vynutil solidaritu mezi nejbohatší a nejchudší třídou s odůvodněním, že nejbohatší to nepocítí a nejchudším to pomůže. Obecně možnost postarat se o celou svoji společnost včetně chudých a nemocných je znakem silného, vyspělého státu, za který se Řecko samozřejmě považovalo. Dalším motivem je pospolitost společnosti, aby se zabránilo vzpourám chudé třídy obyvatel (Callery, 2011).

Podobně jako Řekové se chovali i staří Římané. Zde bylo motivem především zabránění nepokojů, neboť oproti Řecku, které je považováno (po většinu své historie i bylo) za domov demokracie je Řím založen na vysoce stratifikované společnosti, kde jednotlivé třídy byly jasně odděleny tím, že byly součástí určitého uskupení, a především pozicemi ve státním či lokálním aparátu. Řím byl také obecně dosti formulován v hierarchickém rámci, kdy na vaše postavení mělo vliv jméno vašeho rodu (*gens*), tedy historické pozadí vaší rodiny a samotné rodinné bohatství, poté postavení vaší kurie (*curia*) a kmenu (*tribus*). Ze spojení tří kmenů se poté sestavoval celý národ římský (*populus Romanus*). Pokud jste byl tedy jedinec s „dobrým“ jménem, pozicí a váš majetek byl relativně velký, tak se před vámi otevíraly mnohé možnosti, zatímco chudí se špatným původem neměli právo ucházet se o určité pozice ani zasahovat do politických úvah. Dobrým příkladem byl samotný Caesar, který měl vlivné jméno, ale byl relativně chudý. Tedy k samotné slávě, jenž je předmětem mnoha dějepisných knih se dostal až poté, kdy ke jménu získal i bohatství v rámci vlivu jeho blízkých a naskytnutých příležitostí, což ale není předmětem této práce (Grant, 1999).

Římané v rámci solidarity a uchopení problematiky chudoby rozdávali chléb a částečně zpřístupnili i zásoby v sýpkách určené pro bohatou a prestižní vrstvu obyvatel. Je nutné ovšem dodat, že v antickém světě, či Evropě, byl Řím svými praktikami a přístupem spíše ojedinělý a na našem území se v tuto chvíli můžeme setkat spíše s roztržitými kmeny a barbarským stylem života (Grant, 1999).

První náznaky skutečných sociálních služeb zde můžeme vnímat v rámci raného středověku. V rámci přijetí křesťanství za nejdůležitější a jediné přijatelné náboženství. Náboženství zde přikazovalo pomoci chudým v rámci almužen a jinými milosrdnými skutky. Různé druhy sociálních služeb v této době poskytovaly kláštery, farnosti a výjimečně i někteří šlechtici, a to především ve formě poskytnutí přístřeší, stravy a základní zdravotnické péče či spíše ošetření do stavu, který je pro běžného člověka slučitelný s životem. V rámci církve také vznikaly první specializované řády, jež si daly za úkol pomoci chudým a nemocným. V rámci výše zmíněných zjištění tedy lze říci, že zakladatelem sociální péče a sociálních služeb jsou složky křesťanské, které byly k daným úkonům motivované příslibem božské milosti tedy odplaty. Zde můžeme pojímat nad tím, zda se jedná o altruismus, poněvadž motivem nebyla samotná solidarita, ale náboženská příkázání, tedy hodnoty „božích poslů a boží knihy“. Altruismus přeci jenom poukazuje spíše na dobrovolné, ničím neřízené pomoci. V dnešní době můžeme vidět, že některé organizace s původem v církvi stále přetrvávají, například Charita (Morgan, 1954).

Církev v této době byla velmi váženou a společensky uznávanou institucí, neboť hlásala jméno boží a také pomáhala chudým a potřebným. Zatímco církev se k problematice chudoby a potřeby pomoci stavěla pozitivně a aktivně, tak stát výše zmíněné vnímal jako společenskou hrozbu a spíše se přikláněl k tendencím sociálního vyloučení chudých, nemocných a těch kteří odporovali tehdejšímu sociálnímu standardům (mentálně postižení). Tito lidé tak byli odháněni a pokud byli znovu chyceni, tak i tvrdě trestáni. Tento represivní postoj v naší společnosti (prakticky i ve zbytku křesťanské Evropy) trval až do konce 16. století (Morgan, 1954).

Další etapou v rámci historie našich sociálních služeb lze považovat období Rakousko-Uherské, do něhož spadali i občané žijící na našem území. Zde se poprvé setkáváme se zákonem vydaným politickým aparátem, který upravuje postoj k chudým, tedy tzv. *chudinský zákon*. V rámci tohoto zákona byla zákonem upravovaná povinnost obcí a měst pečovat o své chudé (mezi chudé se počítali i nemocní a další občané, kteří neměli možnost si vlastní silou vydělat, tedy i mentálně zaostalí). Tato povinnost byla upravována tzv. *institutem domovského práva*. Jednalo se o poskytnutí zaopatření a právo nerušeného pobytu v obci. Konkrétně šlo o poskytnutí obuvi, stravy, ubytování, otopu a světla, ošetření v nemocnici či případnou finanční a naturální pomoc nebo také výchovu potomků chudých. Tato péče o potomky

chudých spočívala v umístění do obecního ústavu, chorobince či jiného podobného ústavu na náklady příslušné obce. Obce také zřizovaly tzv. *pastoušky* neboli obecní domy, kde byli místní chudí obyvatelé ubytováni. Jejich stravování probíhalo v rámci tzv. *střídny*, což byl způsob, kdy se v rámci jejich zaopatřování (nejen stravou) střídali ostatní obyvatelé dané obce. Toto střídání probíhalo dle určitých pořadníků nebo domovních čísel. Chudí poté měli povinnost, aby svým hospodářům či případně obcím pomáhali s určitými pracemi, které mohli zvládat. Pokud občané neměli dostatek prostředků k pomoci chudým, tak jim mohla pomoci obec a pokud i ta v rámci starosti o velké množství chudých neměla dostatek prostředků, tak daná povinnost připadla okresu či kraji. Kraje (dříve se kraje nazývali jako *země*) obecně měly povinnost zřizovat zařízení pro chudé a potřebné. Výše zmíněné zákonné nařízení měly za úkol potírat chudobu a její důsledky jakožto žebráctví, tuláctví či jiné druhy kriminality (Wagner, 2019).

Na přelomu 19. a 20. století začaly vznikat mnohé organizace, které se zaměřovaly na práci s mládeží a měly být prevencí výše zmíněných problematik. Někdy se v rámci této problematiky mluvívalo o této snaze jako o tzv. *prevenci sociálního selhání mladých*. Mezi tyto organizace spadala i organizace Skaut, která vydržela v rámci své působnosti až do současnosti (Wagner, 2019).

V období počátků tzv. *První republiky* se legislativa ještě do značné části podobala té z Rakouska-Uherska, ovšem v rámci péče o chudé a jiné potřebné vrstvy obyvatel převzala stěžejní roli rodina a v případě její absence, různé dobročinné spolky a humanitární organizace. V této době se setkáváme také s pojmem tzv. *ústavní péče*, což byl velký pokrok v oblasti zajištění potřeb chudých a jiných potřebných. Jakožto příklad si můžeme uvést tzv. *Masarykovy domovy*, jež byly na tehdejší období velmi moderní a progresivní zařízení, obhospodařující problematiku chudých a dalších potřebných. Problematiku sociální péče ještě umocnily dozvuky právě končící první světové války, která zasáhla i velké množství zdejších rodin. Mezi potřebné je nyní tedy potřeba počítat s dalšími podskupinami jako vdovy či invalidé. Poválečné problémy se projevovaly například také v rámci logistiky a dostupnosti potravin, tudíž další podnět pro mnohé dobročinné organizace (Novák, 2018).

Ačkoli se poválečná situace, respektive její vliv na fungování ekonomiky postupně zlepšoval, tak se stále zvyšovala úmrtnost a nemocnost. V tomto

společenském podhoubí začaly narůstat patologické jevy jako alkoholismus, trestná činnost, prostituce či rodinné rozvraty, potažmo rozvodovost. V rámci prevence těchto jevů začaly vznikat specializované poradenské služby, které se zaměřují na problematiku duševního zdraví, pro matky s dětmi či pro volbu povolání. Zpočátku šlo o nestátní, církevní organizace, nicméně později došlo k jejich zestátnění. Šlo o jakési předchůdce mediační a probační služby (Novák, 2018).

V rámci První republiky je zde znát velký pokrok ve vztahu k sociálním službám a sociální péči obecně. Nově vzniklým ministerstvem sociální péče byly vydány nové zákony, některé další upraveny v rámci právního výkladu ohledně sociální péče. Patrně nejvýznamnějším tehdejším krokem v rámci této problematiky, bylo zavedení sociálního pojištění, což mělo být podstatnou prevencí vůči náhlým nemocem, zraněním, invaliditě či stáří. Vznikalo spousty nových sociálních programů, ovšem často narážely na jeden podstatný problém. Tyto programy nebyly dosti specifické a byly „šité horkou jehlou“. Dalším problémem byl nedostatek kvalifikovaných pracovníků, ovšem zde problém v pohledu všeobecné i odborné veřejnosti na tento obor. V rámci výchovy nových, moderních sociálních pracovníků bylo nutné poupravit výukové metody a zaměření. Bylo také potřeba, aby se vybudovala síť škol, kde by bylo možné tento obor studovat. Velmi důležitým se jevil krok nově vzniklé Organizace absolventů Vyšší školy sociální péče, která v rámci spolupráce s A. Masarykovou prosadila uznání sociální práce jakožto specializované činnosti za předpokladu odborné přípravy. Jednom z nově vzniklých škol, kde bylo možné studovat tento obor se stala Masarykova státní škola zdravotnictví a sociální péče v Praze (Novák, 2018).

O tom, jak velký vliv na podobu sociální práce u nás měly politické okolnosti nám ukázal rok 1948, kdy se zde moci chopil komunistický režim. Velký vliv na její podobu měl model centrálního plánování, který byl prosazován prakticky ve všech státech vedených komunistickým režimem. Komunistický model uvažování totiž předpokládal, že vyvlastnění soukromého sektoru zajistí praktické vymizení negativních společenských trendů jako chudoba, nezaměstnanost a třídní problémy. Právě výše zmíněné problémy byly ohodnoceny jako produkty kapitalismus, a tudíž se jich v rámci socialisticky se ubírajícího komunismu nemusíme obávat. Jde o jednoduché uvažování, pakliže jsou to problémy kapitalismu a my jsme v socialismu, tak tu ty problémy nejsou a ani být nemůžou, a tudíž nejsou potřebné složky v rámci

jejich řešení a prevence. Rámec znárodnění se bohužel dotknul také fondů sociálního, důchodového a nemocenského pojištění. Prostředky z těchto fondů byly využity na rozvoj hospodářství. Všechny soukromé či církevní organizace byly převedeny pod státní vlastnictví a dohled. Z praktického hlediska zde zbyly pouze organizace pro mentálně postižené a sirotčince. Velkým změnám se nevyhnulo ani školství a nově budovaný program pro rozvoj výuky sociální práce se nyní zdál jako zbytečný, a tudíž se zrušil a nejen ten, nýbrž i většina již fungujících ústavů věnujících se stejné problematice. Ačkoli reálně zástupci socialisticko-komunistického aparátu teoretickou možnost sociálních problémů v naší společnosti nevyloučili, tak v rámci geopolitického soupeření se „západním blokem“ toto pochybení své ideologie nemohli připustit. Pojmosloví sociální práce bylo nahrazeno sociálně-právní ochranou a samotná problematika připadla k jurisdikci komisím jednotlivých národních výborů. Ovšem v rámci opouštění se od možností studia a funkce sociálních oborů, samozřejmě postupně ubývalo lidí, kteří by se praktickou stránkou dané problematiky mohli zabývat. V rámci této problematiky byl vytvořen sbor profesionálních pečovatelek, kterou však vykonávaly především starší ženy, které již pro režim nebyly jinde produktivní, a tudíž i efektivní. Nicméně je nutné poukázat na problematiku absence odborného školení těchto pracovníků, tedy i samotná kvalita sociální péče velmi utrpěla (Kaplan, 1993).

Zpočátku 60. let 20. století se však začíná ozývat vůči režimu velká kritika, právě v návaznosti na kvalitu sociální péče, a to především péče o seniory. Některými zástupci režimu již bylo částečně uznáno, že došlo k menšímu pochybení a v rámci několika následných změn, byly znovu otevřeny obory sociální práce, sociální školství a reforem se dostalo i v rámci pracovní právní kvalifikace zdravotních sester. Někteří tyto momenty nazývají jako snahu o tzv. *socialismus s lidskou tváří*. Obnovy se dostalo také v rámci léčení zabývající se problematikou sociálně patologických jevů jako je alkoholismus, drogově závislí atd., ovšem v případě posledně zmiňované problematiky zde panovala stále velká informační cenzura a režim se snažil tvářit, že jde prakticky o nevidaný problém, který lze přehlédnout (Špiláčková, 2011).

Během postupného upadání moci socialisticko-komunistického režimu jsme se dočkali rozvolnění i v dalších oblastech nejen profesního života, kterou ukončila až intervence vojsk Varšavské smlouvy 21. srpna 1968 (Kaczor, 2015).

V rámci znovuoobnovení mocenského postavení KSČ a důsledného nahlížení na fungování politického aparátu ze Sovětského svazu nastalo období normalizace. Sociální zabezpečení se opět stalo problematikou ministerstva práce a sociálních věcí a jednotlivé sociální dávky vydávaly příslušné městské či obecní úřady. V otázce posuzování případů a udělení určitých dávek vznikly dávkové komise a komise pro péči o rodinu a děti, které měly posoudit reálnou situaci, zda není neblahá sociální situace pouze osobním selháním. V případě kladného posouzení byl tento případ předán příslušnému městskému či obecnímu úřadu, který jak je již výše zmíněno, konkrétní dávky vydával. Při pohledu komunismu na sociální problematiku v rámci socialismu jsme již konečně mohli vidět určitý pokrok v rámci přiznání existence daných problémů a s tím související nápravné řešení. Například začalo být rozvíjené sociálně-právní školství, prodloužila se mateřská dovolená a mohly se sledovat dílčí pokroky v rámci péče o seniory s čímž souvisí výskyt prvních Domovů péče o staré lidi. Nicméně stejně zde v rámci pohledu na sociální práci bylo určité stigma, které jej neuznávalo jako profesi či odbornou disciplínu, ale spíše jako podobor zdravotnictví (Špiláčková, 2011).

V rámci další řady inovací jsme mohli být svědky řady nově vzniklých kojeneckých ústavů, dětských domovů či ošetrovatelské ústavy pro staré, potažmo domovy důchodců. Sociální práce se stále více dostávala do pozornosti členů politického aparátů, nicméně problematika podnětů, již se sociální práce zabývá je stále stejná ve vztahu k hodnotám socialismu, tudíž zde rozvoj sociální práce a politiky měl jisté hranice, které se sice neustále rozšiřovaly, ovšem stále byly zdaleka za potřebami společnosti. Nezřídka se stávalo že například v rámci péče o seniory jsme mohli vidat bývalé politické vězně, právníky, umělce, kteří v důsledku své protistranické rétoriky nemohli vykonávat svojí původní činnost. Později jsme také mohli vidat rozvoj odborů péče o pracující, kteří měli na starost péče o mladistvé, ženy s malými dětmi a pracovníky, kteří měli zájem o rekvalifikaci v rámci specializace na pracovním trhu. Jednou ze sekundárních činností těchto odborů bylo také organizování tzv. Klubů pro důchodce či setkání bývalých studentů jednotlivých škol (Špiláčková, 2011). Jednou z dalších změn lze pozorovat v rámci vytvoření nových pozicí, a to sice referentů jednotlivých oborů a problematik, tudíž logicky stoupla poptávka po vysokoškolských studentech (Kaczor, 2015).

V této době již sociální práce, ačkoli stále nemá dostatečný sociální ani politický kredit, začala znovu ve velké měřítku poukazovat a upozorňovat na negativní sociopatologické jevy jako alkoholismus, drogová závislost, psychické poruchy a nemoci, dále také upozorňovala na nevhodný stav péče o důchodce, ústavů pro tělesné a mentální postižení či dětské domovy. Tyto úvahy o pochybení socialismu v praxi se pochopitelně neobešly bez velké pozornosti zástupců politického aparátu. Lze poukázat na velkou odvahu zástupců sociálních ústavů či odborníků, kteří na danou problematiku poukazovali, ačkoli věděli, že to systém nenechá bez trestu. Velkou roli v rámci zveřejňování těchto informací hrál tzv. *samizdat* (Špiláčková, 2011).

Později, zhruba v polovině 80. let jsme mohli být svědky nově zrozeného úsilí o sociální plánování a s tím spojené změny v rámci metodiky péče o lidské zdroje. Politické zřízení již výše zmíněné tendence nutnosti rozvoje sociální politiky nemohlo ignorovat, a tudíž schválilo záměr o hledání jednotlivých sociálních problematik či otázek. V rámci jejich praktického řešení se tedy zaměřily i na reformu dosavadního školství v oblasti zdravotnictví, tudíž i sociální práce. S těmito kroky byl spojován i záměr o poskytnutí patřičného vysokoškolského vzdělání pro sociální pracovníky (Petrášek, 2014).

Velké změny v roce 1989 v sociální práci kopírovaly situaci ve společnosti. V rámci společensko-politické revoluce jsme se setkali i s tzv. transformačním šokem, který se promítnul i do reforem v sociální oblasti. Tyto reformy si kladly za cíl vytvořit moderní a efektivní systém sociální pomoci, ovšem zdaleka nebyly tak úspěšné, jak se očekávalo a nepokrývaly potřebnou část sociálních problematik ve společnosti, tudíž byly nutné další změny. Částečný úspěch se dostavil až v roce 1997, kdy byl vládou schválen věcný záměr o sociální pomoci. Nicméně v rámci legislativního ukotvení (legislativa v rámci politického převratu byla velmi prostupná a nekoherentní, tudíž dosti nefunkční) bylo potřeba tyto reformy sloučit s dosavadním právním výkladem, což byl tehdy značný problém. Nastavení nových a fungujících forem sociální pomoci jsme se dočkali až v roce 2006, díky přijetí zákona č. 108/2006 Sb., tedy Zákona o sociálních službách (Petrášek, 2014).

Ovšem ještě před přijetím tohoto zákona naštěstí vzrostl počet nestátních neziskových organizací, které dané sociální problematiky začaly pokrývat. Tyto organizace měly oproti státním velkou výhodu v tom, že díky absenci přímého státního

vlivu byly mnohem pružnější v rámci reakce na nově vzniklé sociální problematiky. V rámci sociální pomoci se znovu začaly velmi intenzivně angažovat i církevní spolky či organizace, přičemž se převážně jedná o dětské či azylové domovy, hospice a domovy důchodců. Ačkoli principiálně působily na naší půdě, tak se v rámci metodiky řídily dle metodických vzorů svých zahraničních partnerů. Největším problémem neziskových a jiných organizací bylo financování, přičemž stát v rámci své metodiky volil roční dotace, ačkoli to zamezovalo v jistém ohledu střednědobému a dlouhodobému plánování oněch organizací. V rámci výše zmíněných informací je zřejmé, že v českých zemích trvalo téměř století, než jsme pochopili pravou podstatu a význam sociální péče (Kaczor, 2015).

2 Praktická část

2.1 Metodologie v rámci tvorby této práce

Tato práce v rámci svého schématu nevychází z výzkumné, ale z teoretické roviny. V rámci tvorby praktické části tedy vycházíme z tzv. analýzy dokumentů, komparace jednotlivých dokumentů, respektive ideologií a směrů, které tyto dokumenty či práce obsahují.

2.1.1 Analýza dokumentů

Tento metodologický postup jsem využil zejména v problematice vlivu EU na podobu sociální politiky v ČR. Samotná analýza dokumentů tedy spočívá v dekódování patřičných dokumentů v rámci získání potřebných informací. Obvykle se tato metoda používá v rámci provádění jednotlivých výzkumů, nicméně, v tomto případě je její využití přímo žádoucí, neboť právě zmiňovaný odstavec v problematice vlivu EU na sociální politiku v ČR je založen na informacích získaných skrze analýzu jednotlivých obsažených dokumentů. Tedy základní předpoklad této analýzy je porozumění problematice, získání informací ve vztahu, jaký vliv mají dané „nástroje“ na stav sociální politiky u nás. V tabulce pod tímto odstavcem lze identifikovat nástroje či dokumenty, jež se stali předmětem využití této metody.

Tabulka č.1 – Souhrn dokumentů podléhajících analýze dokumentů

Dokumenty podléhající analýze dokumentů	Dopad získaných informací na podobu této práce
Evropská sociální charta	Vliv na pracovně-právní problematiku
Charta základních sociálních práv pracujících	Vliv na sociální problematiku
Římská smlouva	Vliv na legislativní problematiku
Maastrichtská smlouva	Vliv na ekonomickou problematiku
Dohoda o sociální politice	Vliv na pracovně-právní problematiku
Evropský sociální model	Vliv na pracovně-právní problematiku
Charta základních práv občanů EU	Vliv na legislativní problematiku
Evropská sociální agenta	Vliv na sociální problematiku
Evropský sociální fond	Vliv na ekonomickou problematiku
Strategie Evropa 2020	Vliv na pracovně-právní a sociální problematiku
Evropský pakt pro rovnost mužů a žen	Vliv na pracovně-právní a sociální problematiku
Strategie pro rovnost mužů a žen	Vliv na pracovně-právní problematiku
Evropská aliance pro rodinu	Vliv na sociální problematiku
Barcelonské cíle	Vliv na pracovně-právní a sociální problematiku

2.1.2 Komparativní metoda

Jedná se o metodu, která slouží k jednotlivému porovnávání určitých dat, tedy informací v rámci hledání rozdílů. Tuto metodu jsem využíval především v rámci porovnání jednotlivých dopadů různých ideologií na sociální politiku u nás. Konkrétně v odstavci věnovanému komparaci přístupů k sociální politice ideologií Socialismu a Neoliberalismu. Tato metoda obecně zahrnuje specifikaci předmětů srovnávání, poté následné vymezení srovnávaných vlastností, posouzení kompatibility, určení samotných technik v rámci srovnávání a samotný způsob a výsledek zhodnocení v rámci získaných informací a systematiky výstupů.

2.1.3 Literární rešerše

V kontextu této práce je tato metoda využívána k dohledávání informací o určité problematice na základě zadání rešeršního dotazu, tedy dohledávání relevantních literárních zdrojů, které mi přináší informace o aktuální pohledu odborné obce na danou problematiku. Obecně se tato metoda dá shrnout, jako souhrn teoretických východisek k zadanému tématu. Tuto metodu využívám v průběhu celé práce.

2.2 Vliv socialismu na podobu sociální práce v českých zemích

V obecné rovině socialismus jakožto politická ideologie vlastně odmítá sociální problémy, respektive sociální problémy v socialismu prý nejsou. Socialismus u nás zvítězil v roce 1960 k velkému překvapení tehdejších občanů. Tehdy se také náš stát přejmenoval na Československou socialistickou republiku. Mezi těmi, který byl touto informací nadšený, byl i náš tehdejší prezident Antonín Novotný, který doslova prohlásil, „...vždy jsem chtěl být ten, kdo u nás vybuduje komunismus“ a dodal, že „...socialismus v naší vlasti zvítězil“ (Novotný, 1960). Již tehdy se v médiích vyskytovaly prohlášení, ať se náš národ připraví, že v roce 1975 zvítězí komunismus. Šlo vlastně o ústavní závazek, který již dopředu legitimizoval změnu politických ideologií. Velkému udivení byl podroben i tehdejší nový státní znak, „*Slovensko sa zbavilo odvekého križa poroby, biedy, chudoby a zaostalosti. Symbol nového Slovenska v československom štátnom znaku je vyjadrený Kriváňom a partizánskou vatrou...*“ (Litvajová, 1960).

„*Státní znak tvoří červený štít tvaru husitské pavězy s pěticípou hvězdou v horní části, na kterém je bílý dvouocasý lev nesoucí na hrudi červený štítek s modrou siluetou Kriváně a vatrou zlaté barvy. Kresba znaku je zlatá*“ (Vláda ČSSR, 1960).

Heraldici ovšem tuto novinku jen tak nepřešli, ale kritizovali, že znak odporuje pravidlům a vyjadřuje ideologii, která je velmi agresivní v rámci zacházení s nepřáteli režimu. Schylovalo se ovšem k velkým nepokojům. Během roku 1967 a 1968 již probíhaly demonstrace, jejichž předmětem byla nespokojenost s tehdejší vládnoucí komunistickou stranou, tato událost je nyní známa jako tzv. *Pražské jaro*. Tyto události ovšem přinutily Sovětský svaz, pod jehož patronát lze v tehdejší době Československou socialistickou republiku shledávat, k rozhodné akci. Rozhodla se v noci z 20. na 21. srpna 1968 vojsky tzv. *Varšavské smlouvy* obsadit naše území, aby nehrozilo, že se svými politickými názory uchýlíme na „západ“. Tato událost na velmi dlouho dobu změnila směr ubírání se našeho státu, přičemž se velmi ostře dotkla i sociální práce a sociální politiky.

2.2.1 Vliv socialismu na legislativní změny v rámci sociální politiky

Obecné vnímání sociální státu bylo v Československu budováno v období po 1. a 2. světové válce, kdy byly mnohé dimenze národa či společností zničeny.

Rákosník, který se problematikou sociálního státu v Československu v období socialismu velmi často zabýval, své teorie o chudobě a krizi opírá o tzv. *Keynesovy ekonomické teorie*, přičemž lék proti těmto sociologickým jevům spatřoval především v zajištění obecné zaměstnanosti a sociálního zabezpečení, které je dostupné pro všechny vrstvy obyvatel. Konkrétně navrhoval například projekt tzv. *sociální bezpečnosti*, který měl za úkol rozšířit práva občanů z oblasti politické a hospodářské do oblasti sociální.

Zajímavé postřehy ohledně možné implementace některých nástrojů v rámci sociální politiky lze shledávat například v rámci okupačních sil nacistického Německa, tehdejšího správce protektorátu. V rámci fungování Německého státu se nechali inspirovat určitými motivy i tehdejší sociální experti a ekonomové, kteří pobývali v exilu v Londýně. V rámci socialistické platformy sociálního státu Rákosník i další odborníci upozorňují na několik důležitých bodů, které lze efektivně implementovat do našeho prostředí. Program důchodového pojištění, bezplatná lékařská péče a jednotlivé nástroje řešící problém zaměstnanosti a s tím související problematiku nízké průměrné mzdy.

V rámci inspirace v zahraniční programech a nástrojích sociální péče, můžeme například shledávat určité podobnosti mezi Švédskou a Československou sociálnědemokratickou tradicí a systémy sociálního zabezpečení. Naopak v rámci komparace lze jednoduše identifikovat naše specifika, a to především v oblasti zestátnování institucí, což vlastně definuje státně paternalistický typ sociálního státu.

Velkou problematikou v otázce vztahu socialismus a sociální péče u nás byly neshody ve vybudování jednotné národní pojišťovny. Přípravou důchodového a nemocenského pojištění se zabývali odborníci již za první republiky, načež poté se v roce 1948 komunistická vláda pochlubila sjednocenou a legislativně ukotvenou metodikou, kterou z části opsala po svých předchůdcích, nicméně i tak si připisuje zásluhu pouze samotná komunistická vláda. Součástí těchto legislativních inovací byly i některé další doložky, například tzv. *právo občanů na zdraví*, které se nevztahovalo pouze na nepojištěné.

Určité změny se děly i v rámci hierarchického ustanovení jurisdikcí a náležitostí v rámci připadajících problematik k jednotlivým vládním útvarům, kdy například ministerstvo sociální péče, bylo nejdříve zahrnuto v rámci ministerstva práce

a sociální práce, na což se poté rozplynulo v rámci identifikace svého místa působnosti. Jeho směřování v roce 1957 upřesnil tzv. *Státní úřad plánovací*. Samotné ministerstvo práce a sociálních věcí se vrátilo až v roce 1968 v rámci tehdejších událostí, kdy komunistický režim se socialistickým směřováním uznal existenci některých sociálních problémů. Do této doby byly tyto problematiky spíše ignorovány či popírány s vysvětlením, že socialismus tyto problémy nedopustí.

V roce 1966 vešel v platnost nový zákoník práce, jenž se zrodil následkem řady ekonomických reforem, které se pro změnu děly na úkor hospodářské stagnace. Právě provázanost ekonomiky, tedy hospodářství a problematik sociální politiky bylo tou intencí, která přinutila představitele vládního aparátu k určitým změnám.

Později však místní režim, který se snažil prezentovat pouze svojí líbivou část, narazil, když poznal, kde začínají a končí hranice ideologického socialismu. Právě socialismem propírané centrální plánování s preferencí na těžký průmysl, se stalo ohniskem nesvárů v rámci doposud přejímaných sociálních reforem. Byly tedy nutné další reformy sociálního pojištění. Tyto reformy se vztahovaly k určité podřízenosti sociální oproti ekonomice. Obecně principy socialismu rámeč sociálního pojištění velmi limitovaly, neboť v rámci ideologie režimu sociální pojištění nemohlo mít stejné podmínky pro osoby pracující ve státních podnicích a pro osoby samostatně výdělečně činné. Tedy další problematiky, jenž bylo nutné ve stavbě a výkladu pojištění zohlednit. Obecně nebylo jednoduché sestavit funkční pojištění, které by pokrývalo sociální problémy napříč společností, když je tu tolik limitujících faktorů v rámci politického a ideologického přesvědčení.

Jedinou cestou se zdála být transformace národního pojištění na systémy sociálního zabezpečení, které by byly dotovány státem. Tyto události tedy vedly ke zrušení národní pojišťovny a všechny její kompetence a problematiky byly předány tzv. *Státnímu úřadu sociálního zabezpečení*. Zdravotnictví obecně mělo být financováno ze státního rozpočtu a na jeho vnitřní správě se podílely odbory.

V otázce tzv. *pracovního práva* a jeho ukotvení v tehdejší legislativě, je nutné vnímat, že samotný vývoj pracovní práva přímo úměrně kopíruje vývoj legislativní. Původně bylo pracovní právo rámcově obsažené v právu občanském, respektive právu veřejném. Pracovní právo lze v naší legislativě shledávat až od roku 1965, ovšem je

úzce navázáno k pedagogickým a vědecko-výzkumným oborům. Během 80. let se z pracovní práva oddělilo právo sociálního zabezpečení.

2.2.2 Vliv socialismu na sociální politiku v ekonomické perspektivě

„Socialismus je pokus nahradit anarchii trhu a dosáhnout větší rovnosti pomocí společenského plánování. Toto by však vedlo k nesmírnému nárůstu byrokracie moci, jehož následkem by byla nesvoboda a ekonomická stagnace“ (Weber, 1914).

V rámci uchopení socialismu a problematiky financování sociálních politik lze říci, že socialismus tyto subjekty financoval pouze s velkou nelibostí. Jedinou objektivně chtěnou se v jejich očích zdála problematika zajištění těžce pracujících dělníků a vojáků či policistů, kteří se pro naši republiku tolik obětují. V protipólu lze poukázat na osoby samostatně výdělečně činné. Zde zřejmě bez obav můžeme sdělit, že financování nebylo dostatečné, ani nepomáhalo řešit vniklé problematiky, nicméně právě tímto režim poukazoval na jejich netypickou situaci v pohledu ideologického vyobrazení ideálu společnosti a s tím související sounáležitosti jednotlivých občanů s národem, neboť pravý občan bude vždy pracovat pro stát a ten jej za to spravedlivě odmění.

V rámci rodinné politiky bylo jedním z nejvýznamnějších opatření socialisticko-komunistické vlády zavedení tzv. *rodinných přídatků*. Tato změna souvisela s měnovou reformou z roku 1945. Jednalo se však o dávky určené pouze pojištěným osobám a byly z nich vyjmuty osoby samostatně výdělečně činné.

Dále tu byla finanční podpora pro rodiny s dětmi, nicméně, později se výše dávek diferencovala v závislosti na počtu dětí. V rámci společnosti zde byly určité privilegované celky, jež plnily lépe představu režimu a jež byly standardizované a unifikované, přičemž z nichž nejpodstatnější uskupením byla rodina. Rodina se mohla těšit určitým výhodám, například levnějšího zboží, případně vyšší peněžité pomoci v rámci mateřství. Začaly se provozovat také tzv. *novomanželské půjčky* a upravovala se také problematika přerušování těhotenství.

Jako velký problém se jevil stav momentálního nastavení sociálního důchodu, kdy tato problematika byla natolik podceňována a podfinancována, že se v rámci celkových výdajů důchodové zabezpečení pohybovalo pouze okolo jednoho procenta. V tomto ohledu se za vlády komunistického režimu příliš mnoho nezměnilo a režim

se dále těšil z výhod, které představovalo momentální nastavení dlouho pracujících dělníků a minimálních výdajů v rámci nečinné fáze jejich životů.

2.2.3 Vliv socialismu na pracovně-právní vztahy

Základní principy pracovně právních vztahů se zde objevily již v roce 1948 v rámci Ústavního zákona č. 150/1948. V rámci exkurze do této ústavy lze zmínit například 12. článek, který konstatoval, že „veškeré hospodářství má sloužit lidu“. V rámci 3. článku byla stanovena povinnost práce ve prospěch celku a zároveň právo na samotnou práci. Některá další ustanovení například garantovala tzv. zvláštní ochranu žen a mladistvých, právo na odpočinek, právo na spravedlivou odměnu a právo na ochranu zdraví v rámci pracovních povinností. Mezi další problematiky, které tato ústava pojímá je zaopatření ve stáří a při nezpůsobilost v rámci naplňování pracovních činností.

Obecně již v této době lze v pracovním právu vnímat 3 rozlišné, ale navzájem související tendence. První z nich je úprava samotného pracovního poměru, přičemž dříve se například ve smlouvě uváděla terminologie tzv. *zákonu o nájmu pracovní síly*, druhou z nich je problematika sociálního zákonodárství a poslední se týká kolektivního pracovního práva. V rámci měnících se podmínek pracovně-právních vztahů lze poukázat na samotné zlepšení ochrany pracujících. Jedním z takových případů je například v roce 1948 přijatý tzv. *zákon o národním pojištění* či *zákon o bezpečnosti při práci* nebo zkrácení pracovní doby na průměrných 46 hodin týdně.

V rámci posunů metodik a legislativních ukotvení pracovně-právního poměru si lze všimnout posunů v oblasti úpravy odpovědnosti zaměstnanců nebo změn v rámci organizačního sjednocování. V rámci socialismu tedy v jednotlivých podnicích docházelo k tzv. *unifikaci* jejich správy, tedy k získání statusu tzv. *národních podniků*. Docházelo k posunům v oblasti pracovních odborů, respektive závodní rady v rámci odborové organizace. Problematika mezd byla řešena centrálně, stejně jako samotné rozmístění jednotlivých pracovníků.

Docházelo také k centrálnímu rozmístování absolventů vysokých škol, odborných pracovníků či absolventů jednotlivých učilišť. Problematika propuštění se řešila v rámci tzv. *závodní rady a odboru pracovních sil rady okresních národních výborů* (ve zkratce ONV). V rámci těchto pracovně-právních změnách je nutné vnímat souvislosti se změnami v občanském zákoníku, případně v souvislostech s tzv.

zvláštními předpisy. V rámci kritiky takto dynamicky se rozvíjejících změn je předmětem například roztržičnost jednotlivých výpovědí, a to i vně jedné organizace, je tedy zřejmé, že subjektivním pohledem můžeme říci, že byrokracie nestíhala socialistickému převratu. Pakliže se vrátíme k problematice výpovědí, tak je zvláštní, jak komunistický režim řešil otázku důvodů jednotlivých výpovědí pracovníků železnic, silniční dopravy či jiných národních podniků, kde se ony důvody řešily v rámci zvláštních předpisů.

V rámci socialistického diskurzu je nutné zmínit, že ještě v 50. letech zde u nás existoval mimo veřejného sektoru pod socialistickou správou i tzv. *sektor kapitalistický*, tedy sektor soukromý, a to především ve formě tzv. *soukromého hospodářství samostatných rolníků a domácích výrobců*. Zajímavostí je, že ačkoli šlo o soukromá hospodářství, tak dle socialistické doktríny má být hospodářství i správa pracovně-právních vztahů vedena centrálně i tam.

V roce 1960 se v ústavě objevuje nová informace, ze které vyplývá, že socialismus přeci jenom i v této problematice vyhrál a prosadil si své, neboť jsou zde zakotveny první základy společenského zřízení, v nichž jsou „...*výrobní prostředky zespolečňeny, a veškeré národní hospodářství je plánovitě řízeno, zabezpečuje za uvědomělé spolupráce všech občanů mohutný rozvoj výroby a neustálý vzestup životní úrovně pracujících*“ navíc konkrétně o práci dodává, že „...*v socialistické společnosti práci ve prospěch celku a zároveň ve prospěch pracovníka samotného*“.

V tomto období tedy dochází k tzv. *kodifikaci pracovního práva v rámci socialistických principů*. V roce 1960 došlo k dalšímu upevnění socialistických zákonitostí v rámci Usnesení ÚV KSČ, kdy Ústřední rada odborů přistoupila k vypracování nového zákoníku práce. Zajímavostí je, že když přišel návrh v roce 1963 do veřejné diskuse, tak ze 750 tisíc účastněných pracujících se dostavilo hned 22 tisíc připomínek. Nová soustava řízení se odvíjela od ekonomické krize v 60. letech, což vedlo i k poklesu národního důchodu, výši mezd a obecnému nárůstu cen. Mezi další „úspěchy“ v rámci socialistické doktríny a komunistického vedení lze jistě počítat i výrazný pokles produktivity, což v rámci logického uvažování a výše poskytnutých podkladů je naprosto logické.

Nový zákoník práce byl nakonec přijat až v roce 1965, přičemž v platnost vstoupil hned prvního dne roku 1966. Tento nový zákoník reflektoval většinu

požadavků a připomínek, zejména z komunistického vedení a už méně z řad veřejnosti a odborníků. Jedním z bodů tohoto nového zákoníku je i například zrušení části dekretu o všeobecné pracovní povinnosti, pro který bylo nutné, aby souhlasila ONV v rámci sjednání a rozvazování individuálních pracovních poměrů s pracovníky. V rámci nového zákoníku je nutno počítat, že některé jeho předpisy pozbyly platnosti díky událostem v roce 1968. Jednalo se například o reformu mzdové politiky. Také kontrola ONV v rámci rekrutování nových pracovníků byla poté z části omezena.

Zákoník se ovšem v pracovně-právním vztahu stal přehlednějším v rámci procesu tzv. *kodifikace* a důležitým faktem je také emancipace pracovního práva vůči právu občanskému. Nicméně následné období normalizace po roku 1968 znamenalo návrat k holistickému pojetí centrálně řízeného trhu a všech jeho součástí. Následky ukázaly, jak velmi neefektivní krok to byl. Už jen v rámci neschopnosti uspokojit potřeby spotřebitelů, což v konečném důsledku vedlo k rozvoji ilegálních hospodářských aktivit.

V roce 1988 lze již hovořit o určitém odstranění předchozích škod napáchaných nevhodnými zásahy do pracovního trhu a jeho legislativy v rámci zákona č. 153/1969 Sb. Mezi další dopady tohoto zákona lze například poukázat na nově nabytou moc obecních a městských úřadů sankcionalizovat porušení pracovně právních předpisů. V rámci budoucích změn lze poukázat pouze na rok 1989, který byl v rámci vztahů socialismu a našeho státu dosti všeřikající.

2.2.4 Vliv socialismu na sociální úroveň v rámci naší populace

Zajímavým pohledem se na problematiku sociálního státu v rámci socialismu dívá Rákosník, který tvrdí, že v postindustriální době musí být každý stát více či méně sociálním státem, neboť jsou zde problematiky, které po rozpadu tradiční struktur rodinného života nemohou v dnešním světě zůstat bez povšimnutí a bez pomoci. Počátek novodobých dějin sociální péče se nevyhnul ani fašistickým režimům, které měly ve své rétorice prvky tzv. *sociální demagogie*. Zavedení sociálních opatření zaměřených převážně na dělnictvo tedy bylo důležitou součástí jejich politiky. Vzhledem k výše zmiňovanému, je logické, že tedy prvky sociální péče či sociálního státu musí být i v režimech státního socialismu, který se rovněž prezentoval programem na tzv. *sociální ochranu dělnického hnutí*. Přes mnohé komplice se obecně i země na východ od tzv. *železné opony* držely relativně vysokého standardu sociální

ochrany obyvatel. V případě Československa jsme v určitých oblastech dokonce překračovali normy vyspělých západních států Evropy.

Je důležité vnímat reálnou situaci v počátku socialismu v Československu, kdy v rámci tužby po sociálním státu, byli lidé ochotni obětovat i některá svá občanská práva a svobody. Nicméně tento stav ve společnosti je zdviženým prstem v rámci nebezpečí zrození absolutního, totalitního režimu. Již na konci 2. světové války si lze všimnout určitých sociálních transformací, zejména ve vztahu ke změnám populačního vývoje a profesní struktury.

V rámci socialismu stále častěji docházelo ke kritice jeho čelních představitelů vůči sociální politice, přičemž argumentovali, že za socialismu chudoba a nezaměstnanost už jen z principu existence této ideologie být nemůže, tudíž jakýkoli orgán sociálního zabezpečení byl mnohdy propírán jako zbytečné zatížení státního rozpočtu. Problematika sociálního zabezpečení ovšem vyvstávala při pochopení souvislosti, že sociální práce a politika byla považována jako odnož zdravotnictví, nicméně to bylo prakticky ve všech vyspělých civilizacích považováno jako nedotknutelné. Ovšem tím, že se sociální politika mnohdy dávala pod patronát právě zdravotnictví, také trpěla její image a respekt vůči ní v rámci společnosti. Obecně dnešní snahy o udělení statutu profese pro sociální práci bylo tehdy v rámci politicko-sociálního klimatu nemyslitelné.

Již v poválečném období vyvstaly názory, zda lidé v rámci soukromého sektoru mají právo na určitý druh sociálního či jiného pojištění. V roce 1965 se uvedlo do praxe jakési rozdělení pracujících do tří různých kategorií, přičemž v rámci důchodové pojištění byli zvýhodňováni především bývalí vojáci, policisté či složky tajných služeb, jež byli označováni jako tzv. *zasloužilí pracovníci*.

Další problematikou je obecně snížená míra charitativní pomoci, neboť v rámci systémové ideologie by nemělo být pro charitu důvod. Socialismus předpokládá, že lidé, kteří se drží statí určené režimem, chudobu nezažijí a budou žít v blahobytu. V otázce starších lidí tedy důchodců, pro které nebyli zřízeny specializované zařízení se jejich vhodné umístění příliš neprobíralo a řešilo se to umístěním do ústavů sociální péče. Obecně sociální důchod, který původně pojímalo národní pojištění, byl určen pouze těm „nejpotřebnějším“.

Obecně problematika starobních a invalidních důchodů byla jistým katalyzátorem samotných sociálních problematik, neboť v rámci poměrů průměrných mezd, byl průměrný důchod velmi nízký, a to i v rámci mezinárodního srovnání.

Dalším podstatným problémem byla tzv. *bytová politika*, neboť přírůstek nových obydlí byl zapříčiněn především individuální snahou občanů postavit si vlastní dům, ale státem řízená výstavba bytů pokulhávala. Mnoho lidí mělo problém sehnat bydlení, mnohdy se jediným řešením zdálo zažádat o tzv. *družstevní byt*, který bylo možné sehnat, pakliže byl u vás velký potenciál, že v organizaci (tedy družstvu), které vám byt propůjčí, zůstanete a zároveň budete mít jistotu určité sociální prestiže. V rámci řešení této problematiky se stát pokoušel na konci 50. let o masivní výstavbu velkých panelových domů a některých družstevních bytů. Obecně výstavba těchto nemovitostí znamenala velký pokrok, a to i v oblasti sociální, kde nové byty měly obvykle relativně solidní výbavu.

Setkáváme se zde také s pojmem tzv. *sovětizace*. Sovětizace je vlastně formování politické a kulturní stránky společnosti dle modelu Sovětského svazu. V praxi lze identifikovat podle vedoucí úlohy komunistické strany v rámci vlády, submisivního postavení společnosti vůči režimu, tedy tzv. *diktatura proletariátu* či zestátnění a tvorba družstev. Těchto identifikačních symbolů je samozřejmě více, nicméně tato práce si nedává na úkol popisovat praktickou podobu Sovětského svazu.

2.3 Vliv neoliberalismu na podobu sociální politiky v ČR

Neoliberalismus je své podstatě obdobou ekonomického liberalismu, přičemž zde podstatnou roli hraje tržní taktika, kdy stát ponechává praktickou odpovědnou za chod ekonomiky téměř výhradně soukromé podnikatelské sféře. Stát se v rámci této ideologie vyhýbá praktickým zásahům do fungování trhu, přičemž s tím velmi úzce souvisí problematika privatizace.

Privatizace je proces, kdy dochází k zestátnění vlastněných organizací a pozemků, jenž jinak nevytváří značný profit. Opakem privatizace je znárodnění, tedy vykupování soukromého majetku státním aparátem. Důvody privatizace jsou jednoduché. Soukromý vlastník může zvýšit efektivitu v rámci snižování produkčních nákladů, což vede ke zvyšování zisku. Obecná teze předpokládá že soukromý vlastník je více motivován zhodnocovat svůj majetek, tedy s ním nakládat co možná nejefektivněji. Posledním z podstatných motivů privatizace je samotný prodej, kdy

tedy stát získá volné prostředky, které může využít například v rámci sociální problematiky.

V rámci této práce je pro nás podstatná částečná privatizace sociálních služeb, kdy dochází k praktickému přenechání zodpovědnosti za sociální problematiku. Privatizace je obecně spojována s neoliberalismem, ale v určitých ohledech se s ní lze setkat i v postkomunistických zemích, které postupně přecházejí k tržní ekonomice. Jednou z těchto zemí je i Česká republika. Důležité je poukázat na souvislost sociální politiky a ekonomiky, které jsou v rámci svého růstu na sobě dosti závislé.

„Německo je dnes nejsilnější evropskou ekonomikou. Stojí za to se ptát, komu za to vděčí“ (Kohout, 2012).

S privatizací jsme se ještě v tehdejší Československu setkali prakticky ihned po pádu komunistického socialismu v rámci tzv. Sametové revoluce. V této souvislosti je nutné rozeznávat tzv. *malou a velkou privatizaci*. Jedná se vlastně o etapy tzv. *kupónové privatizace*, která v našich zemích fungovala tehdy na principu skupování určitého podílu v různých doposud státních podnicích. Každý občan si tedy za 1000 Kčs mohl koupit tzv. *kupónovou knížku*. Mezi významné podporovatele a autory kupónové privatizace u nás byl Václav Klaus (někdejší premiér a prezident).

Obecně se dá tedy říci, že se sociální práce a sociální politika v českých zemích mění dle přicházejících událostí, které zde v rámci globalizace přicházejí. Tehdy byl u nás nahrazen socialismus řízený komunistickým režimem pod dozorem sovětského svazu, liberalismem a jeho prvky s demokratickým pojetím. Pro sociální politiku v ČR se jednalo o zlomový moment.

Proces privatizace sociální práce začal obecně v Evropě již ve 30. letech 20. století, přičemž v rámci České republiky lze říci, že je zde podstatné zpoždění oproti „západní“ vyspělým zemím. Privatizace sociální práce obecně graduje především v 21. století, a to jak v Evropě, tak i v ČR.

V rámci vztahu neoliberalismu a sociálního státu lze říci, že tato ideologie vychází z přesvědčení, že snížení zodpovědnosti státu na chodu ekonomiky společně s posílením zodpovědnosti privátních subjektů a jednotlivců, povede k poklesu finančního zatížení státu, které následně může vyústit ve snižování daní. V rámci

těchto událostí se chod státu a jeho finanční politika zefektivní a dojde k budování státních fiskálních úspor.

Keller předpokládá, že národní stát v rámci působení globalizace a neoliberalismu je oslabován a kolonizován nadnárodními organizacemi. Poukazuje také na to, že v rámci působení neoliberalismu není pro stát ani tak prioritou blaho svých vlastních občanů jako spíše vytváření fiskálních politik a sociálních podmínek, které mají namotivovat příchozí investory k působení v jejich státu.

2.3.1 Vlivy neoliberalismu na legislativní změny v rámci sociální politiky

Neoliberalistické teorie obecně tlačí na stát v rámci vyšší míry privatizace sociální politiky, tedy převést organizace zabývající se sociální politikou z veřejného do soukromého sektoru. Stát by se měl zbavovat svých závazků v této oblasti a ušetřené peníze uschovat v rámci fiskálních úspor pro případ neočekávatelných událostí jako například ekonomická nebo covidová krize. Neoliberalismus ve své podstatě také propírá otázku zdravotního pojištění, respektive v našem případě nutno platby tohoto pojištění. Uvedme si na příkladu Spojených států, kde platba zdravotního pojištění není povinná, ovšem poté nejsou nemocnice ani jiné zdravotní subjekty vás povinni ošetřit. Neoliberalismus v tomto kontextu naléhá na stát, aby zrušil povinnost platby zdravotního pojištění, neboť má být čistě na každém z nás, jestli ho platit chce, a tudíž mít možnost využívat zdravotnická zařízení či naopak. V holistickém pohledu tedy neoliberalismus apeluje na možnost člověka v rámci tržní ekonomiky se svým kapitálem nakládat, jak jen chce, nicméně v otázce daní je to trochu odlišné, ale to není předmětem této práce. Státní složky však oponují povinností zdravotních subjektů ošetřit vážně zraněného člověka, který když nemá zdravotní pojištění, tak nemusí mít ani dostatek zdrojů, aby náklady za léčbu pokryl. Může zde tedy vyvstávat problematika velkého uskupení dlužníků a ztráty značného množství kapitálu zdravotních zařízení s nevelkým potenciálem jejich zisku.

V rámci sociálního zabezpečení, respektive pojištění se neoliberalismus vyjadřuje ve smyslu, že člověk by měl být schopen našetřit dostatek zdrojů či aktiv, aby pokryl své nečinné období, tudíž vést sociální pojištění není nutnost ba naopak. Jedná se o další aktiva občanů, jenž jsou blokovány v rámci problematik, které si neoliberalismus v rámci výkladů svých principů ani nepřipouští. Dle zásad

neoliberalismu má být člověk schopen se svými aktivy na trhu obchodovat tak, aby se zajistil, pokud to nedokáže, je to jeho osobní selhání a jedinou institucí zodpovědnou za toto selhání je jedinec sám, případně rodina. Obecně je rodina v očích této ideologie jedinou institucí, která za jedince přebírá zodpovědnost a měla by mu v těžkých chvílích být schopná pomoci.

Manažerizace v rámci sociální politiky je implementace prvků manažerismu do tendencí v rámci fungování orgánů sociální politiky. Manažerizace se v rámci postavení sociální práce trochu odlišuje od *marketizace*, který by ji v rámci efektivního spravování uložila na trh s potenciálem soukromého vlastnictví. Manažerizace je totiž postavena na přesvědčení, že tržní principy jsou vhodné, pakliže dochází k její importaci do veřejného sektoru.

2.3.2 Vlivy neoliberalismu na sociální politiku v ekonomické perspektivě

Neoliberalismus obecně naráží na problematiku sociálního státu, a tedy sociálního zabezpečení, kdy podřívá jeho společenský status a důležitost v rámci státu. Obecně neoliberalismus vidí pozici sociálního zabezpečení především v rukou soukromého sektoru, na který by měla mít vliv pouze tzv. *marketizace*, *kozumerizace*, *manažerizace* či *financializace*.

Marketizace je v této souvislosti vnímána jako implikování sociální práce do oblasti trhu, respektive principy tržní ekonomiky by měly být zahrnuty v rámci sociální politiky. Tento princip by měl přinést určité zefektivnění procesů spadajíc do oblasti sociální politiky a dále poukázat na význam efektivního vedení ekonomické oblasti organizací, z čehož vyplývá nutnost více dbát na potřeby a přání jednotlivých klientů, respektive v tomto kontextu spíše zákazníků. Marketizace je vlastně nástroj, jak se zbavit zodpovědnosti a zároveň poukázat na kladné důsledky pro samotnou sociální práci. Odvádí tedy pozornost od vládních škrtů v rámci péče o své občany. Samotná odpovědnost za blaho člověka se tedy ze státu přenáší na rodinu a její členy, zároveň částečně i na soukromé subjekty v rámci organizací zabývající se sociální politikou. V rámci těchto informací lze vyvodit, že stát zjevně dosti ušetří a v rámci fiskálních rezerv může být připraven na potenciální hrozby.

Tržní mechanismus v rámci sociální politiky by měl zvýšit konkurenci, což by mělo mít velký vliv na další zefektivnění služeb a funkčních mechanismů či vedení

ekonomické stránky jednotlivých organizací zabývající se sociální tematikou. Právě soupeření, respektive konkurence ohledně nabízených služeb a podmínek, během kterých lze služby poskytnout by měla vést ke konečnému zlepšení sociálních služeb, což je dle neoliberalismu pádný důvod pro privatizaci sociální práce.

V rámci principů neoliberalismu se sociální práce promění v pavučinu organizací propírající jednotlivé sociální problematiky, ovšem nutno podotknout, že jde zároveň o činnost, kterou si musíte zaplatit. Zároveň nemáte jistotu, že vám někdo skutečně pomůže, respektive, že se vaším případem bude zabývat. Obecně platí, že z pohledu neoliberalismu vám organizace zabývající se sociální problematikou (nestátní) nemusí poskytovat služby, pokud z toho nebude mít sama profit, což je ostatně princip tržní ekonomiky.

Harris také kritizuje a poukazuje na změnu pojmosloví, které je implementováno z tržní ekonomiky do oblasti sociální politiky. V praktické stránce problematiky, tedy místo oslovení klient, se v rámci doktríny neoliberalismu využívá oslovení zákazník, což souvisí s tím, že si za poskytnuté služby zákazník zaplatí. Na úkor těchto principů se sociální práce dočká pouze narušení legitimacy tohoto oboru obecně, jakožto potenciálního uchazeče o status profese.

Dle Harrise tedy přechází víra v rámci korektního spravování sociálních služeb k metodám manažerismu. Manažerizace sebou v rámci doktríny neoliberalismu do sociální politiky přináší snížení nákladů, růst fiskálních úspor a jednoznačné zefektivnění procesu jako celku. Důležité je tedy zaměření se na kvantifikaci, což usnadní kontrolu dosažených výsledků v rámci poskytování sociálních služeb. Klade se tedy velký důraz na manažerské řízení, standardizaci postupů a management rizik. Pro tyto postupy by měla být předpokladem motivace samotných sociálních pracovníků, kteří by svým jednáním měli usilovat o to, aby se zákazník cítil lépe a tím zvýšil pravděpodobnost, že se zákazník vrátí, tedy v konečném důsledku, zvyšuje efektivitu a hospodářské výsledky.

Nicméně manažerismus předpokládá, že soukromé neziskové organizace jsou schopny i určitého ukládání fiskálních úspor, ačkoli v rámci poskytování státních dotací můžeme mluvit o trvale klesajícím trendu. Tyto problematiky ovlivňují osobní ohodnocení pracovníků, což opětovně snižuje efektivnost a pracovní morálka s tím úměrně klesá. Některé organizace tuto problematiku řeší částečnými úvazky, což však

neřeší situace daných pracovníků, kteří z těchto úspor nedokáží pokrýt své běžné měsíční výdaje. Z pohledu doktríny neoliberalismu tedy jde o to „udělat více za méně“.

Ve vztahu k sociální problematice lze říci, že si zákazník může sám vybírat, které ze sociálních služeb využije, což ovšem jasně popírá samotnou existenci principu potřeby pomoci, na které sociální politika stojí. Obecně problematika principů neoliberalismu ve vztahu k využívání sociálních služeb dosti postrádá logiku, neboť člověk, který si danou službu zvolí, tak ji zvolí z nějakého důvodu a jedná se o situaci, kdy potřebuje pomoci. Pakliže potřebujete pomoci, je obvyklé že máte dostatek finančních prostředků k jejímu pokrytí? Na tuto problematiku však neoliberalistické teorie myslí a převádí v této situaci odpovědnost zaplatit na vaši rodinu, tedy nejvyšší možné uskupení v rámci zodpovědnosti za jeho člena. Ačkoli toto předpokládají teorie neoliberalismu, tak v reálném provedení obvykle většinu služeb klient či v pojmosloví neoliberalismu zákazník platit nemusí.

V otázce financionalizace sociální politiky lze obecně říci, že se jedná vlastně o poslední fázi privatizace sociální práce do praxe. V rámci této problematiky jsou organizace nucené hledat nové investice a svůj prostor na trhu, kde mohou zpeněžit své výrobky a služby, neboť jsme již rozebírali problematiku finanční podpory neziskových organizací v rámci sociálně práce od státu, která je velmi nízká, avšak odpovídá principům neoliberální ideologie. Dochází tedy k různým dohodám o poskytování svých služeb, například se státem, jemuž tyto služby nabízí relativně laciněji v ohledu kompenzace v rámci velkého množství pracovního využití. Zde můžeme uvést příklad, kdy stát podepsal smlouvu s neziskovou organizací Charita Česká republika s.r.o. o spravování problematiky syrských uprchlických rodin, které byly přijaty do ČR.

V rámci privatizace sociální práce v České republice tedy lze sledovat problematiku, kdy se o stále větší penzum starají neziskové organizace v rámci soukromého sektoru, zatímco stát přestává vyvíjet snahu o tvorbu, nových, specializovaných středisek, které by mohly být vysoce účinné v řešení určitých problematik. Problém ovšem vyvstává, při uvědomění si, že financování sociálních problematik zdaleka nepokrývá potřebu, tedy neziskové organizace pokrývají namísto státu určité penzum sociálních problematik, ovšem stát je zdaleka nefinancuje tak, jak by bylo potřeba, tudíž jsou tyto neziskové organizace nutné shánět finance po vlastní

ose, což je koneckonců dogma neoliberalismu a je zde tedy zřetelný jeho vliv na sociální práci u nás i obecně.

2.3.3 Vliv neoliberalismu na pracovně-právní vztahy

Neoliberalismus poukazuje na to, že každý člověk má určité predispozice, které mu na pracovním trhu subjektivně předurčí hodnotu, s níž může daný člověk hospodařit, tedy s ní i obchodovat například v rámci sjednávání podmínek ohledně pracovní smlouvy. Tuto hodnotu může každý člověk zvyšovat v rámci zvyšování si vzdělání a kvalifikace, případně může člověk zúročit své zkušenosti.

Kritice se nevyhnula ani oblast pracovních podmínek sociálních pracovníků, kdy pracovníci musí pracovat efektivněji, zároveň však klesá jejich mzdové ohodnocení. Keller poukazuje, že tento efekt je velmi častý v případech privatizací státního majetku a organizací. Dalším předmětem jeho kritiky je vlastně neoliberalistické dogma, které v rámci sociální politiky předpokládá, že v rámci zvýšení konkurence se úměrně zvedne i efektivita, ale Keller poukazuje, že se tím zároveň sníží spolupráce subjektů a organizací, které se touto problematikou zabývají, což může mít neblahý vliv na samotnou kvalitu poskytovaných služeb.

2.3.4 Vliv neoliberalismu na sociální úroveň v rámci naší populace

S působením neoliberalismu, jakožto vysoce efektivní ekonomické ideologie se ve společnosti setkáváme také s prvky individualismu, kdy dochází k narušení tradičních sociálních a ekonomických lokálních vazeb. Hyslop poukazuje na stav, kdy neoliberalismus přiznává legitimitu v občanskou individuální odpovědnost, tedy zodpovídá pouze za své konání. Jenže s příchodem individualismem a následným přerušением lokálních vztahů zde narůstá velká závislost na trhu samotném. Obecně neoliberalismus předpokládá, že se občané stanou svéprávnými ekonomickými subjekty, jež vlastně budou obchodovat se svými dovednostmi a předpoklady v rámci trhu, tedy i trhu pracovního.

Obecně se tedy neoliberalismus k lidem, kteří mají určité sociální či ekonomické problémy staví tak, že je obviňuje z neschopnosti se v této společnosti prosadit a uplatnit. V rámci pojetí neoliberalismu bychom mohli říci, že se na tomto trhu nedokážou sami prosadit bez vnější pomoci, avšak v rámci neoliberalistické vize pouze oni nesou odpovědnost za své problémy, nikoli stát. Navíc tyto jedince tato ideologie považuje vlastně za jakési škůdce v rámci společnosti, za ty kteří narušují

jinak harmonickou sociální integritu a nutí ostatní, aby museli v rámci svého snažení na trhu pracovat usilovněji, aby pokryli i potřeby jiného, což je z pohledu neoliberalismu velmi neefektivní a nevhodné.

Sociální práce, jakožto doposud státní garant v rámci zajištění sociálních problematik se těšil určitému respektu, který plynul ze záštity státu pro jeho fungování. V rámci neoliberalistického dogmatu se však ze sociální práce vytrácí hodnoty jako spolupráce, rovnost nebo solidarita. Tedy statut sociální práce v tomto kontextu podléhá vlivu statutu obyčejné organizace vytvářející profit o nic rozdílnější nežli prodejna pečiva.

V otázce konzumerizace sociální politiky, respektive sociální práce, lze říci, že její využití je tedy nyní pouhou volbou jedince, neboť jak je již výše propíráno, tak člověk je v pohledu neoliberalismu zodpovědný za své výsledky sám a nelze tuto odpovědnost nějakým způsobem přenášet na stát či trh obecně.

Konzumerismus obecně zastiňuje důvody, proč jednotliví lidé využívají služeb sociální tematiky. Neoliberalismus navíc předpokládá, že v rámci implementace prvků marketizace se zvýší kvalita oněch služeb, což je zjevně sporné, neboť již výše jsme rozebírali problematiku, kdy předpoklad absence kooperace jednotlivých složek sociálních služeb může v určitých případech ovlivňovat samotnou kvalitu poskytovaných služeb dopadajících na klienta (v rámci očí neoliberalismus zákazníka), navíc ve vztahu, kdy odpovědnost nenese stát, ale vy a daná sociální organizace, které platíte, je tato situace naprosto tristní.

Mezi další důsledky financionalizace patří tzv. *fragmentace a deprosesionalizace*. Jedná se o roztříštění sociální práce na dvě oblasti. První oblast pojímá roztříštění sociální práce na různé podobory, přičemž každý z nich vyžaduje odbornou kvalifikaci. Druhá část se zabývá tříštěním sociálních práce v rámci specializování se na jednotlivé úkony a úkoly. Tímto tříštěním postupně dochází k separování určitých oblastí sociální práce, což vede k tomu, že obecná sociální práce přechází v mnohdimenzionální specializované jednotky, přičemž každá z nich vyžaduje odlišný typ vzdělávání či kvalifikace.

Samozřejmě se zde v rámci těchto problematik vyskytuje velká kritika, zejména v oblastech péče o děti v raném věku a obecně vzděláváním. V rámci této kritiky padají také návrhy, například aby pracovníci v rámci péče o děti získali vysokoškolské

vzdělání. OECD uvádí, že ačkoli se vzdělanost obecně v rámci Evropy zvedá, tak bohužel mzdy těchto vyškolených pracovníků jsou na velmi nízké úrovni. Kritika tedy směřuje na mzdy v oblasti péče o děti. Jsou zde také hlasy o potřebě digitalizace v rámci sociálních služeb, tedy poskytnutých informací a informací o pacientech, přičemž díky tomu by byla reakce pracovníků mnohem pružnější, minimálně v oblasti administrativní a informační.

Další oblasti kritiky jsou vůči privatizaci a neoliberalismu, respektive jeho vlivu na sociální práci jsou v otázce tvorby konkurenčního prostředí. Toto prostředí poté téměř anulují snahy o kooperaci, tedy vzájemnou spolupráci v rámci řešení některých případů, a především potlačuje dialogy odborníků z různých odvětví, a to i na Evropské úrovni. V rámci řešení této problematiky byl Evropskou komisí vytvořen tzv. *Projekt PESSIS*. Tento projekt si bere za úkol posílit kapacitu ve strukturách evropského sociálního dialogu, tedy rozšířit a zefektivnit způsob komunikace jednotlivých odborníků rámcových zemí. V rámci ochoty spolupracovat mezi jednotlivými odborníky zabývající se touto problematikou je důležitý dopis adresovaný Marianne Thyssenové, která je evropskou komisařkou pro zaměstnanost a sociální věci. V tomto dopisu je tvrzení téměř všech zúčastněných stran o ochotě vést dialog a více komunikovat, což je dobrá zpráva z hlediska potenciálu budoucích změn v rámci směřování sociální politiky a práce u nás i v EU.

2.4 Vliv EU na sociální politiku v ČR

Evropská unie vznikla ve svém moderním ustanovení v roce 1993 na základě tzv. *Maastrichtské smlouvy*. Jedná se o organizaci, která má své členy slučovat na politické, a hlavně ekonomické úrovni. Cíl této aliance je sloučit celou Evropu a ustanovit jednotný trh s jednotnou měnou, přičemž síla tohoto trhu by měla být značnou protiváhou ekonomickým gigantům jako jsou Spojené státy americké nebo Čína. Evropská unie ve své moderní podobě vznikla až v roce 1993, nicméně její předchůdci v podobě několika dnešních států již ustanovili předpoklad současné podoby v rámci některých předchozích souvisejících organizací, které spolu spolupracovaly na různé bázi. *Evropské hospodářské společenství*, které vzniklo v roce 1957, a kde byly dnešní členové EU jakožto Belgie, Francie, Německo, Nizozemsko či Lucembursko. *Bruselský pakt* vznikl v roce 1948, přičemž předmětem byla spolupráce členských zemí v oblasti sociální, hospodářské, kulturní či vojenské a jejich členy byly

Belgie, Francie, Lucembursko, Nizozemsko a Spojené království. *Západoevropská unie*, jež vznikla v roce 1954, si dala za cíl spolupráci v oblasti vojenské. Jednalo se se o země Bruselského paktu, ke kterým se přidala Itálie a Německá spolková republika. *Evropské společenství uhlí a oceli* vznikla v roce 1952 a jejími členy byla Francie, Itálie, Nizozemsko, Belgie a Spolková republika Německo. Mezi další takovéto pakty či aliance patřila například tzv. *TREVI*, *Schengenská smlouva* nebo *Evropská politická spolupráce*.

Jako počáteční intenci v rámci tvorby společné sociální politiky v EU lze nazvat tezi, která předpokládala, že sociální pokrok je automatický důsledek ekonomického progresu a nástroje sociální politiky jsou nástroji ekonomické integrace. EU je vlastně nástupce tzv. *Evropského společenství*, které bylo tvořeno některými výše zmíněnými pakty a aliancemi. V rámci založení Evropského společenství (jakožto předchůdce EU) bylo nutné vybudovat novou úroveň sociální politiky se stejnými právy jako národní sociální politika. Zpočátku se vlastně jednalo o prvky všech zakládajících zemí a šlo především o vytvoření určitých standardů v rámci sociálních práv. Nicméně vyvstala zde věčná kritika v otázce zastropování sociálních práv v rámci celku, který se skládá z jednotlivých států a každý z těch států je vlastně trochu unikátní a jiný. Aby bylo možné představit efektivnější sociální pravidla pro celou EU, bylo by nutné uvažovat o určité federalizaci či vzniku samotného Evropského státu, což je ovšem nyní trochu utopická myšlenka.

Dnešní sociální politika EU se dělí především na problematiku pracovního práva, kolektivizace pracovního práva a systému sociálního zabezpečení. Jde především o to, že tyto oblasti jsou blízké téměř všem státům EU. Při určité specifikaci lze vnímat také ohled EU na zdravotní péči, ochranu spotřebitele a vzdělání.

V rámci pracovně právního řádu lze shledávat snahy EU o jakousi systematizaci všech jeho členů, čímž se vlastně usnadní práce v zahraničí (v rámci EU). Oblast sociálního zabezpečení je důležitá především z hlediska usnadnění stěhování se v rámci EU v souvislosti koordinací zasažených oblastí. Sociální právo v rámci sbližování všech zasažených politik dochází do stavu tzv. *konvergence politik*, tedy sbližování nástrojů sociálního práva v rámci nepovinného sektoru.

Usnadnění v rámci tvorby nadnárodní sociální politiky EU je zahaleno intencemi národních aktérů, kteří hájí především své národní zájmy a nemají potřebu ustoupit

v oblastech, které by mohly snížit úroveň pokrytí sociálních problematik a kvality v jejich vlasti. Velkou roli zde hrají také politické preference jednotlivých zemí, kde je znát velká diferencovanost mezi západními a východními státy EU. Obvykle tedy různé pokusy o sloučení těchto sociálních politik v rámci členských zemí končí pouze v podobě nezávazných deklamací a plánů. Zajímavým narušením určité autonomie státních rozhodnutí se jeví být tzv. *Evropský soudní dvůr*, který v rámci nesouladu legislativních rozhodnutí může vydat rozhodnutí, které ruší rozhodnutí v rámci národní úrovně (pouze mimo stát zasaženého národa), což je pouhý krok ke zviditelnění statutu EU a práva jejich občanů.

Evropská sociální politika je spíše obecná, nefunguje jako ta na národní bázi, kdy můžete v rámci nouze požádat o podporu či příspěvky, přesto však projevuje snahy o vytváření vlastní sociální politiky, která mnohdy bývá v rozporu s národními aktéry, což ovlivňuje svým způsobem samotnou suverenitu daných států a jejich orgánů zabývajících se touto problematikou.

V určitých ohledech lze sledovat jistou paralelu mezi tvorbou jednotného evropského trhu a tvorbou jednotných sociálních politik v EU. Wallace tuto problematiku definuje jako „*proces, při kterém vytváření jednotného trhu proniklo na pole sociální politiky*“ (Wallace, 2000). Tato teze vychází z teorií ekonomických a sociálních, které podotýkají, že je zřejmá souvislost s ekonomickým rozvojem a sociální politikou.

Česká republika se stala členem EU až v roce 2004, což je samozřejmě ztráta v ohledu na skutečnost, že tzv. *Sametová revoluce*, tedy svržení komunistického režimu v našem státě (tehdejší Československu) proběhla již v roce 1989, což jen podtrhává tehdejší obecné problémy nejen v rovině sociální, ale i ekonomické a politické. Tyto problémy jen podtrhly události v roce 1993, kdy se tehdejší Československo roztrhlo na dvě země, přičemž byla nutná legislativní úprava i změna v rámci ekonomického směřování. Tyto události nám oddálily skutečnou integraci mezi Evropské demokratické, rozvinuté země.

Druhou částí problematiky jsou až neskutečné problémy v rámci nastolení funkčních nástrojů a praktik sociální politiky v tehdejší ČR. Větší posun v rámci sociální politiky jsme udělali prakticky v podobnou dobu, jako vstup do EU, což byl dobrý krok v rámci větší integrace mezi evropské země se skutečně demokratickými

principy. EU jejíž součástí jsme se stali nám jistě pomohla zejména v tom, že naší sociální politice dala dostatek podnětů k jejímu lepšímu fungování.

2.4.1 Vliv EU na legislativní změny v rámci sociální politiky

V rámci upřesnění, nutno dodat, že EU se nesnaží přímo neovlivňovat legislativní podobu sociální politiky v ČR jako tomu je v oblasti ekonomické a svým způsobem i politické, nicméně skrze své nástroje motivuje k určitým posunům i v této oblasti. Jedním z těchto nástrojů je samozřejmě Evropský sociální fond, skrze který EU vydává doporučení a v rámci jejich plnění lze čerpat předem vypsané odměny v rámci dotací.

Římská smlouva byla jedním z prvních dokumentů od EU v rámci legislativních norem. Obsahuje především konkrétní kroky v rámci sociálně-politických opatření. Jednalo se o právně vázaný dokument, což zjevně vyvolalo určitou nevoli některých aktérů, neboť například upravovala určitá programová ustanovení ve výše zmíněných oblastech. Asi nejmámenějším z nich jsou práva v rámci kolektivního propouštění a platební neschopnosti podnikatelů. Částečně se zde probírají i také určitá práva v rámci genderové otázky nebo mzdového ohodnocení či jiných dalších úprav v rámci zaměstnanosti atd.

Poslední z významných událostí, jež přispívá k tvorbě jednotné sociální politiky je tzv. *Summit v Nice o zlepšování evropského sociálního modelu*. Na této události bylo vyhlášeno podepsání ***Charty základních práv občanů EU***, což bez pochyb dopomohl k většímu sblížení jednotlivých sociálních politik a práv. Tento dokument propírá jednotlivá práva občanů členských zemí EU, přičemž vymáhat je lze i soudně v rámci tzv. *Evropského soudního dvoru*.

Soudní dvůr Evropské unie sídlí v Lucembursku. V jeho čele stojí předseda a v rámci soudního obsazení, je zde vždy 1 soudce za každý členský stát EU. V rámci své legitimizace své zaměření specifikuje v přezkoumávání legality aktů orgánů Evropské unie, dbá na dodržování povinností členských států, které vyplývají z uzavřených mezinárodních smluv a vykládá samotné právo Unie, tedy pouze na žádost soudců z členských zemí.

2.4.2 Vliv EU na sociální politiku v ekonomické perspektivě

V rámci dokumentů týkajících se ekonomické problematiky ve vztahu EU vůči sociální politice v ČR je jednou z nejpodstatnějších tzv. *Maastrichtská smlouva*, jež se komplexně zabývá problematikou propojení členských zemí nejen v oblasti ekonomické skrze volný trh, ale také vyšší integraci v rámci politickém a sociálním v zemích jejich členů.

Další z důležitých nástrojů EU, které přímo ovlivňují sociální politiku a obecně problematiku na ekonomické či sociální úrovni v ČR je tzv. *Evropský sociální fond*. Tento fond má dopomáhat sociální soudržnost členských zemí. Slouží k přerozdělování financí a ke snižování sociálních rozdílů v rámci členských zemí EU.

V rámci ČR se tento fond podílel na opatření ES č. 1784/1999 v naplánovaném sedmiletém cyklu let 2000-2006 pokrytím zhruba ¼ výdajů 5 operačních programů, a v rámci úplného finančního krytí na dalších 3 operačních programech. Celková vyčleněná částka v rámci podpory Evropského sociálního fondu byla 4,57 miliardy euro (zhruba 128 miliard korun v průměru tehdejších kurzů).

Období let 2007-2013 pokrývalo nařízení rady ES č. 1081/2006 podporu 26 operačních programů, které se týkaly Evropské strategie zaměstnanosti. Tři z těchto programů byly plně kryty výdaji v rámci ESF a byla vyhrazená částka v celkové výši 3,8 miliardy euro (zhruba 98 miliard korun v průměru tehdejších kurzů).

Obecně EU skrze tento fond pomáhá finanční stránkou ke zlepšení sociální situace v ČR (samozřejmě nejen v ČR, ale i po celém světě), a to skrze přesně směřované finanční toky v rámci předem definovaných cílů. Můžeme objektivně říci, že Evropský sociální fond je nejdůležitějším nástrojem v rámci směřované pomoci od EU.

2.4.3 Vliv EU na pracovní-právní vztahy

V rámci zjišťování informací ohledně problematiky vlivu EU na pracovní-právní vztahy, které souvisí se sociální politikou vycházíme z určitých dokumentů. Prvním z nich je tzv. *Evropská sociální charta*, která vešla v platnost v roce 1965. V této chartě se pojednává o právu na práci, spravedlivé pracovní podmínky, jistotě bezpečnosti na pracovišti a spravedlivou odměnu za vykonanou práci. Určitým zvláštním bodem v této chartě je ochrana práv u kategorií osob, rodin, matek, dětí a

zaměstnaných žen. V roce 1996 došlo k evidování této charty a vcelku tedy obsahovala 31 práv, přičemž hned 12 bodů zde bylo zcela nových.

V rámci dalších nástrojů EU, respektive bývalého Evropského společenství zde máme například tzv. *Dohodu o sociální politice*, která zasahuje do problematiky podpory zaměstnanosti, sociální péče, komunikací mezi odbory a organizací, lepšími pracovními podmínkami atd.

Evropský sociální model poukazuje na společné hodnoty v rámci celé Evropy a možnost, jak se díky těmto hodnotám propojit v rámci spravedlivého konsenzuálního modelu k tvorbě společné sociální politiky. Později byl tento dokument upraven a zaměřoval se především na volný pohyb pracovníků, genderovou rovnost v rámci pracovního trhu, zásady bezpečnosti pracovníků v procesu, a pracovní právní podmínky smlouvy. Vymezovala se také vůči diskriminaci na pracovišti. Poukazuje na nutnost větší semknutosti v rámci Evropy, zejména v době, kdy globalizace prakticky maže státní hranice nejen Evropy, ale i celého světa, tudíž dochází k různým fúzím v rámci spolupráce organizací z jednotlivých států a v oblasti pracovních vztahů dochází k potencionálnímu střetu právních řádů.

Dalším z těchto nástrojů je tzv. *Strategie Evropa 2020*. Tento program si kladl za cíl dlouhodobé zlepšení životní úrovně občanů členských zemí EU. Jakožto nástroj EU operuje s některými cíli, jež by si státy měly implementovat do svých národních programů a dbát na jejich dodržení. Soustřeďuje se na oblasti výzkumu, změny klimatu, energie, zaměstnanosti, vzdělání a boji proti chudobě. Vytyčuje také několik konkrétních cílů, jež by EU obecně v rámci tohoto programu měla splnit. Konkrétně se jedná o tyto cíle:

- 75% míra zaměstnanosti mezi obyvateli ve věku 20-64 let
- Pokles počtu osob ohrožených chudobou o 20 milionů
- Dosázení cíle „20-20-20“ v oblasti klimatických změn a využívání energií, tedy o zvýšení energetické účinnosti o 20 %, snížení emisí skleníkových plynů o 20 % a zvýšit podíl energie z obnovitelných zdrojů na 20 %
- Nejméně 40 % mladší generace dosáhne terciální úrovně vzdělávání a podíl dětí, které předčasně ukončí školní docházku, bude méně než 10 %
- 3 % HDP Evropské unie bude investováno do výzkumu a vývoje

Na plnění těchto cílů by tedy měly spolupracovat všechny členské země. Nicméně některé cíle bylo nutné v rámci konkrétního případu ČR poupravit a vhodněji implementovat svojí specifickou národní situací. Uvedené data v závorkách se vztahují k datu 31.12.2020.

Oblast zaměstnanost:

- Zvýšení celkové míry zaměstnanosti osob ve věku 20–64 let na 75 % (79,6 %)
- Zvýšení míry zaměstnanosti žen ve věku 20-64 let na 65 % (71,7 %)
- Snížení míry nezaměstnanosti mladých osob ve věku 15-24 let o třetinu na 12,2 % (9,3 %)
- Snížení míry nezaměstnanosti osob s nízkou kvalifikací o čtvrtinu oproti roku 2010, tedy na 18,75 % (12,6 %)

Dalším z těchto nástrojů je i tzv. ***Evropský pakt pro rovnost mužů a žen***. Intencí je zde záměr upravy národního sociálního systému tak, aby byla vyšší míra rovnoprávnosti v rámci genderové problematiky na trhu práce, respektive vyšší zaměstnanost žen. V návaznosti na tuto smlouvu ČR reagovala vlastní strategií pro rovnost obou pohlaví a stanovila si v ní několik cílů, které hodlá splnit do konce roku 2020. Nutno říci, že o úspěšném průběhu tohoto plnění lze poukázat na stále vyšší zaměstnanost žen v ČR.

Strategie pro rovnost mužů a žen vytyčená v období 2010-2015, slouží ke kooperaci jednání jednotlivých orgánů Evropského paktu pro rovnost žen a mužů, společně s Evropskou komisí a orgány jednotlivých členských států EU. Předmětem této strategie je podpora podnikání a výdělečných činností žen, dále se vztahuje na průzkum nedostatků v problematice nároku na čerpání dovolené a na zařízení pečující o děti pracujících matek. Dalšími již spíše symbolickými akcemi je tzv. certifikování rovnosti a sledování zastoupení 25 % podílu žen v hierarchicky vyšších pozicích v jednotlivých organizacích. Dále sleduje podíl žen ve vědecké obci a usiluje o podíl žen ve výši 26 %. Tato smlouva navazuje na některé další, předchozí dokumenty jako Evropský pakt pro rovnost mužů či žen a na Plán pro dosažení rovného postavení mužů a žen 2006-2010.

Barcelonské cíle probírají problematiku skloubení rodinného a profesního života. V rámci tohoto zaměření se logickým cíle zdálo vyšší zastoupení žen do pracovního procesu. V rámci plnění vytyčených cílů lze čerpat prostředky v Evropských

sociálních fondů. V rámci již zmiňovaného vyššího zapojení žen do pracovního procesu je ovšem nutné vytvořit a zefektivnit dostatek zařízení poskytujících péči o děti, což bude mít vliv na dřívější navrácení starajících se žen do pracovního procesu. Barcelonské cíle si přejímají některé cíle Strategie Evropa 2020, jako již výše zmiňovaná míra 75 % zaměstnanosti. Tedy je nutné postarat se zejména o děti ve věku 3-6 let, které potřebují mít přístup k zařízením starajícím se o jejich péči. Tyto zařízení by měly reflektovat i potřebu obsazení mladších dětí, přičemž cíl je implementovat až 33 % dětí ve věku do 3 let ze zasažených rodin do výše zmíněných organizací péče.

Česká republika zatím plnit Barcelonské cíle nedokáže, zejména v oblasti organizací starajících se o děti ve věku do 2 let, kdy je podíl dětí, o které se dané organizace dokáží postarat zhruba kolem 6 % a podíl dětí ve věku 3-5 let zhruba 70 %. Jedním z důvodů, proč se tyto cíle nedaří v ČR plnit je i koncepce přenechání této péče na polostátní či spíše nestátní organizace. Podotýká, že respektuje výhradní právo rodičů se rozhodnout, jakou formu péče pro své děti zvolí.

2.4.4 Vliv EU na sociální úroveň v rámci naší populace

Jedním z dokumentů a zároveň také nástrojů EU v rámci řešení sociálních problematik členských států je i tzv. *Charta základních sociálních práv pracujících*. Tato charta obecně přejímá práva obsažená v některých dalších dokumentech jako Evropská sociální charta a Mezinárodní organizace práce. Tato charta není právně závazná a má spíše morální charakter. Jedním z jejích stěžejních bodů je zdůraznění práce v rámci společenského postavení. Obecně tato charta nebyla přijata příliš vlídně, neboť nereflektovala jednotlivé národní zájmy velkých Evropských států jako Velká Británie, Německo či Itálie.

Dalších z těchto dokumentů je také tzv. *Evropská sociální agenda*, která stanovuje sociální priority v rámci budoucích let. Komplexně se zastavuje nad různými sociálními problematikami všech členských států. Jako cíl si vytyčila:

„...udělat vše proto, aby se Evropa stala nejkonkurenceschopnější ekonomikou na světě založenou na znalostech, dynamicky se rozvíjející ekonomikou, schopností dosahovat udržitelnějšího tempa ekonomického rozvoje a vytvářela více lepších pracovních příležitostí v rámci vyšší sociální koheze“ (Brdek, Jírová, Krebs, 2002).

Sociální politika by tedy měla usilovat o plnou zaměstnanost a budování společnosti v rámci genderové korektnosti, zároveň by však měla posilovat a modernizovat stávající sociální model vztahu sociální politiky a hospodářského růstu, kdy obě strany rovnice v symbióze zvyšují svoji kvalitu a potenciál.

Evropská aliance pro rodinu slouží k výměně názorů v problematice zkušeností v oblasti rodinné politiky. Přínosem této aliance jsou informace týkající se zkušeností jednotlivých států v oblastech nových forem předškolních zařízení, kde se případně mohou ostatní státy inspirovat a implementovat daný mechanismus do své politické doktríny.

Avšak i návrhy této iniciativy podléhají určité obecné i profesní kritice. Zajímavě se k této problematice vyjádřila i Jana Jochová, která podotýká, že rodičovství jakožto základní kámen rodičovského práva je ve výlučné kompetenci členských zemí. Problematiku však nevztahuje pouze na rodičovství, ale i na manželství. Legitimizace tohoto názoru spočívá v rozdílných socio-kulturních podmínkách jednotlivých zemí.

V rámci sociální problematiky se zde setkáváme s již výše zmiňovaným nástrojem, respektive paktem tzv. *Strategie Evropa 2020*. Ohledně sociální problematiky se v této části práce zaměříme především na oblast vzdělání a sociálního vyloučení. Níže jsou vytyčené cíle, které si ČR poupravila a implementovala v rámci svých národních cílů.

Oblast chudoby a sociálního vyloučení:

- Snížení počtu osob ohrožených chudobou, materiální deprivací nebo žijících v domácnostech s velmi nízkou pracovní intenzitou o 100 tisíc osob oproti roku 2008, tedy 1,466 milionu obyvatel (1,306 milionu obyvatel)

Oblast vzdělávání:

- Snížení počtu osob předčasně odcházejících ze vzdělání na 5,5 % (7,6 %)
- Dosáhnout ve věkové kategorii od 30 do 34 let alespoň 32 % podílu obyvatelstva s terciálním vzděláním (35 %)

Z výše uvedených informací je zřejmé, že ve většině bodů se podařilo cíle naplnit a tím i překonat očekávání. Zároveň se v oblasti těchto problematik srovnáváme s absolutní špičkou Evropy, zejména té vyspělé, západní. Nicméně, některá data jsou

trochu zkreslená, neboť neudávají přesné věkové rozložení, ani jiná, upřesňující data.

3 Závěr

V rámci této práce byla stanovena hlavní otázka, „Vliv globalizace na podobu sociální práce v ČR“. Další cíle této práce byly v rámci zjištění vlivů globalizace na oblasti legislativní, ekonomické, pracovně-právní a sociální, přičemž vše se stahuje na sociální politiku. V rámci hodnocení naplnění těchto cílů, snad lze směle dodat, že ve vytyčených oblastech k naplnění cílů došlo, nicméně globalizace je téma velmi rozsáhlé, tudíž v jedné práci nelze zcela objektivně zhodnotit všechny jeho tendence. Tato práce si tedy vzala za úkol posoudit vliv ideologií neoliberalismu a socialismu na sociální práci. Nicméně v rámci této práce byl převážně hodnocen vliv zmíněných ideologií na sociální politiku, neboť zde lze dosáhnout výraznějších výsledků a spíše to koliduje s obecně široce pojatou hlavní otázkou nežli konkrétní procesy a subjekty v rámci sociální práce. Mimo ideologie si tato práce také předsevzala zjištění vlivu Evropské unie na sociální politiku, neboť tato aliance vychází z globalizačních tendencí.

Postup byl zvolen takový, že nejdříve došlo k objasnění významu propíraných ideologií a Evropské unie a poté se již práce ubírala jejich konkrétním směřováním na jednotlivé zvolené oblasti. V rámci spektra zkoumaného se práce zaměřila na všechno podstatné, co souvisí se sociální politikou.

V rámci zjištěných informací tedy lze konstatovat, že dopady socialismu na naši sociální politiku a sociální práce lze shledávat především v oblasti legislativního ukotvení a pracovně právních vztahů. Obecně byl vliv socialismu na sociální politiku českých zemí v rámci zkoumaných úrovní největší. Důvod lze shledávat v jistém vymezení se vůči předchozím politickým režimům a celkovému ekonomicko-sociálnímu uspořádání. Sociální politika byla tedy v období socialismu ve velkém útlumu, ačkoli mnozí socialisté poukazují na to, že i tehdy patřila k lepšímu průměru v rámci propracovanosti sociální politiky Evropy.

Při analýze zjištěných informací o dopadů neoliberalismu na sociální práci potažmo sociální politiku v České republice, lze konstatovat, že největší dopad byl na oblast ekonomickou a sociální. Je to logické, neboť neoliberalismus je ekonomickou ideologií, která vychází z původního liberalismu, takže větší dopad na ekonomickou oblast je pochopitelný. V rámci oblasti sociální se pojednává především o schopnosti adaptace občanů k principům neoliberalismu, respektive jejich předpokladu člověka

jako součásti volného trhu ve smyslu, jak člověk dokáže na volném trhu využít své předpoklady ve formě aktiv.

Během zkoumání vlivu Evropské unie na sociální politiku lze dospět k zjištění, že největší vliv má na oblasti pracovně-právní a sociální. Politika Evropská unie v rámci problematik trhu práce je obecně známá. Již při založení této aliance to bylo považováno za jedno z hlavních témat. Obecně otázka nezaměstnanosti a genderové rovnosti v rámci této problematiky je zcela zásadní. V oblasti sociální jde také o pochopitelné zaměření, neboť jde o jeden z hlavních cílů celé Evropské unie, a to sice zamezit sociálnímu vylučování a sjednotit členské státy v oblasti sociální.

V rámci zjištěných informací lze dodat, že vytyčené cíle v rámci zvolených oblastí byly naplněny. Samozřejmě lze pojímat tuto práci jako pouhý nástin problematiky vlivu globalizace na sociální práci v České republice, ovšem z hlediska potencionálního rozsahu, který by dával smysl v rámci diplomové práce lze říci, že práce splnila své cíle.

Při pohledu na výsledná zjištění je určitě otázkou budoucí stav věcí, ve smyslu vlivu EU na oblast zaměstnanosti. Obecně lze například souhlasit s panem Václavem Klausem, který poukazuje na fakt, že snahy EU se v poslední době často opírají o zjednodušení problematiky sociálního a zdravotního pojištění v otázce dlouhodoběji pracujících v zahraničí. Zároveň je zřejmá tendence v rámci snah EU o zvyšování dosahu terciálního vzdělání, což ovšem ve společnosti vede k přílišnému se upírání k němu. Obecně z této problematiky vyplývá skutečnost neustále se zmenšujícího počtu studentů v rámci odborných učilišť, což se promítne na trhu práce jejich velkým nedostatkem, především tedy u specializovaných, dělnických profesí. Snahou EU je zde zvýšit počet pracovníků ze zahraničí v rámci jednotlivých vyspělých evropských států, přičemž tito lidé mají vyplňovat tyto díry v oblasti trhu práce. Ovšem vyvstává zde problém přílišné závislosti na těchto pracovnících, neboť si nedokážeme ve vlastních podmínkách vychovávat pracovníky nové, kteří je mohou nahradit. Obecně lze říci, že politika EU vede jednotlivé země k větší provázanosti a závislosti na sobě navzájem, což by v budoucnu mohlo pomoci jejich snahám o vytvoření jednotného Evropského státu. Je velmi zajímavé sledovat jednotlivé intence národních aktérů a tendence EU v rámci rozšiřování jejich vlivu a snižování naší autonomie. Zajímavým pohledem k této problematice přispívá také Alexander Tomský, který je velkým

kritikem integrační politiky EU. Na problematiku závislosti na pracovnících z jiných zemí EU poukazuje již několik let, zejména na stále se zvyšující intenzitu, jakou EU hodlá prosazovat svou integrační politikou. Zde ovšem nelze s panem Tomským zcela souhlasit, neboť EU si zakládá na dlouhodobých plánech a jejich integrační politika má charakter spíše nenásilný a pozvolný. Nicméně bude velmi zajímavé sledovat, jakým směrem se tyto tendence v rámci politiky EU budou v našich podmínkách projevovat.

Z hlediska zhodnocení, jak vhodné byly metody zvolené v rámci tvorby této práce, lze zřejmě smírně přiznat, že v rámci vybraných problematik zde nebylo objektivně příliš mnoho dalších cest, kudy se vydat, nicméně samozřejmě je i zde určitý prostor ke změnám, které mohou vést k jednoznačnějším a objektivnějším výsledkům. Při zamyšlení se, kde byl stěžejní problém této práce lze určitě zmínit rozsah, ve kterém globalizaci pojmout, neboť sama o sobě je globalizace více či méně zainteresovaná ve všech okolních událostech. V rámci určitého prostoru v této práci bylo tedy nutné si zvolit pouze určité segmenty, které mohly být poté probírány a hodnoceny. V budoucích snahách ohledně této tematiky by možná bylo vhodnější to směřovat více na sociální práci než obecněji na sociální politiku.

Z hlediska dalšího rozvíjení tématu je zde určitě podstatný prostor, neboť globalizační procesy nás ve světě obklopují téměř všude. Toto téma má stále velký potenciál k probádání, ačkoli nepřináší nové problematiky a výstupy k sociální práci, tak pomůže člověku pochopit nesmírný vliv globalizace na sociální politiku a samotná orientace v této problematice může člověka donutit na určité problematiky nahlížet z různých úhlů pohledů.

4 Zdroje

- ADAMS, C. 1993. *Ecofeminism and the Sacred*. New York: Continuum.
- ADORNO, T. W. 2009. *Schéma masové kultury*. Oikoymenk.
- AGNÉ, H. 2022. *Democratism*. Elgarn.
- ANZENBACHER, A. 2004. *Úvod do filozofie*. Praha: Portál.
- BAULDRILLARD, J., Ch. TURNER, G. RITZER. 1998. *The Consumer Society: Myths and Structures*. SAGE Publications.
- BECK, U. 1992. *Risk Society: Towards a New Modernity*. SAGE Publications.
- BECK, U. 2000. *What is Globalization?* Polity Press.
- BOROVSKÝ, K. 1850. *Slovan*. Karel Havlíček.
- BRABON, B., S. GENZ. 2018. *Postfeminism: Cultural Texts and Theories*. Edinburgh University Press.
- BRADLEY, W., K. SHIMIZU. 2014. *Multiculturalism and Conflict Reconciliation in the Asia – Pacific*. Palgrave MacMillan.
- BRDEK, M., H. JÍROVÁ, V. KREBS. 2002. *Trendy v evropské sociální politice*. ASPI Publishing.
- BURLEIGH, M. 2021. *Populism*. C Hurst & Co Publishers Ltd.
- CALLERY, S. 2011. *Starověké Řecko*. Grada.
- COLIER, P. 2017. *Exodus: jak migrace mění náš svět*. Praha: Libri.
- CONDOLEEZZA, R. 2017. *Democracy: Stories from the Long Road to Freedom*. Hardcover.
- ČÁMSKÝ, P. 2008. *Manuál pro tvorbu a zavádění standardů kvality poskytovaných sociálních služeb*. Praha: Centrum sociálních služeb.

- ČT24, 2008. *Senát zamítl zákaz propagace komunismu a nacismu*. Dostupné z: <https://www.ct24.ceskatelevize.cz/domaci/1459400-senat-zamitl-zakaz-propagace-komunismu-a-nacismu>
- DELAP, L. 2020. *Feminism: A Global History*. Pelican Publishers.
- DURKHEIM, E., in SMITH, K. 2014. *Émile Durkheim and the Collective Consciousness of Society*. Anthem Press.
- E15, 2016. *Česko přijme 80 Syřanů z tureckých uprchlických táborů*. Dostupné z: <https://www.e15.cz/domaci/cesko-prijme-80-syranu-z-tureckych-uprchlickych-taboru-1310868>
- ECO, U. 2021. *Migrace a nesnášenlivost: Věčný Fašismus*. Kosmas.
- ENGELS, F., K. MARX. 2018. *The Communist Manifesto*. Independently Published.
- FALKIER, K., D. MULINARI, N. RATHZEL. 2020. *Marxist-Feminist Theories and Struggles Today*. Bloomsbury Publishing.
- FARRELL, W. 2001. *The Myth of Male Power*. Berkley Trade.
- FASORA, L., J. HANUŠ, J. MALÍŘ. 2007. *Sekularizace Českých zemí v letech 1848–1914*. Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK).
- FASORA, L., J. HANUŠ, J. MALÍŘ. 2009. *Sekularizace venkovského prostoru v 19. století*. Matice moravská.
- FISCHER, O. 2010. *Etika pro sociální práci*. Praha: Jabok.
- FISCHER, O. 2022. *Profesionalita ctnosti a etika povolání*. Karolinum.
- FRANCO, P. 1997. *Hegel and Liberalism*. Cambridge University Press.
- FREI, J., O. ŠVEC. 2016. *Překonání subjektivismu ve fenomenologii*. Pavel Mervart.
- FUKUYAMA, F. 2022. *Liberalism and Its Discontents*. Profile Books.
- GARLAND, D. 2016. *The Welfare state: A Very Short Introduction*. Oxford University Press.
- GELLNER, E. 2009. *Nations and Nationalism*. Cornell University Pr.
- GEORGE, H. 2020. *Progress and Poverty*. Dover Publications Inc.

- GRANT, M. 1999. *Dějiny antického Říma*. BB art.
- GREGOROVÁ, Z., I. PÍCHOVÁ. 2000. *Základy pracovního práva a sociálního zabezpečení v Evropských společenstvích*. Masarykova univerzita Brno.
- GREVE, B. 2014. *Welfare and the Welfare state*. Routhledge.
- GRIFFIN, R. 1993. *The Nature of Fascism*. Routhledge.
- GÜMPLOVÁ, P. 2015. *Uprchlíci mají právo na azyl – kvůli porušování lidských práv*. Dostupné z: https://www.ceskapozice.lidovky.cz/tema/uprchlici-maji-pravo-na-azyl-kvuli-porusovani-lidskych-prav.A15625_233607_pozice-tema_lube
- HANSON, P. 2016. *Pauline Hanson calls for imigration ban: "Go back to where you came from"*. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/australia-news-2016-sep-14-pauline-hanson-first-speech-senate-calls-for-immigration-ban>
- HARTL, P. 1997. *Komunita občanská a komunita terapeutická*. Praha: Slon.
- HAVLÍKOVÁ, J. 2018. *Spolupráce mezi sociálními pracovníky a lékaři: role profesní specializace*. Lístky sociální práce č.13.
- HAVRDOVÁ Z. 1999. *Kompetence v praxi sociální práce*. Praha: Osmium.
- HAWTHORNE, S., R. KLEIN. 1999. *Cyberfeminism: Connectivity, Critique and Creativity*. Spinifex Press.
- HEBDIGE, D. 1979. *Subculture*. Taylor & Francis.
- HOBSBAWM, E., in ELLIOT, G. 2010. *Hobsbawm: History and Politics*. Pluto Press.
- HRUBEC, M., O. SUŠA. 2017. *Riziková společnost a globální ohrožení*. SLON.
- HUNT, I. 2015. *Liberal Socialism*. Lexington Books.
- HYSLOP, E. J., A. M. SEARS. 2006. *Neo-liberalism, Globalization and Human Capital Learning*. Springer.
- JOHNOVÁ, M. 2003. *Standardy kvality sociálních služeb*. MPSV.
- KACZOR, P. 2015. *Sociální politika a sociální systém v ČR*. Oeconomica.
- KAPLAN, K. 1993. *Stát a církev v Československu v letech 1948-1953*. Doplněk.

- KENDALL, M. 2020. *Hood Feminism: Notes from the Women That a Movement Forgot*. Viking Publishers.
- KIMBRELL, A. 1995. *Masculine Mystique*. Random House Value Publishing.
- KLAUS, V. 2019. *Evropská unie byla a je institucí velmi spornou*. Dostupné z: <https://www.klaus.cz/clanky/4391>
- KOBEŠ, P. 2022. *Migrace, menšiny a cizinci v ČR 2021*. Dostupné z: <https://www.infocizinci.cz/cr/migrace-mensiny-a-cizinci-v-cr-2021/>
- KOHOUT, P. 2012. *Pavel Kohout: Starý dobrý Neoliberalismus*. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/ppov/ekonomicka-rada/clanky/pavel-kohout-stary-dobry-neoliberalismus-93378/>
- KOMÁREK, S. 2004. *Globalizace jako fenomén*. Globální spravedlnost a demokracie.
- KOPŘIVA, K. 2006. *Lidský vztah jako součást profese*. Praha: Portál.
- KROPÁČEK, L. 2015. *Islamolog Luboš Kropáček o uprchlické krizi: Snad z toho vyjdeme se ctí*. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/kultura/salon/clanek/islamolog-lubos-kropacek-o-uprchlicke-krizi-snad-z-toho-vyjdeme-se-cti-323167>
- KROPOTKIN, P. 2012. *The Collectivist wages system*. Cambridge University Press.
- LAICHTER, J. 1934. *Politikos*. Laichterova Filosofická Knihovna.
- LAMP, N., A. ROBERTS. 2021. *Six Faces of Globalization: Who Wins, Who Loses, and Why It Matters*. Hardcover.
- LARA, M. 2007. *Narrating Evil: A postmetaphysical Theory of Reflective Judgement*. Columbia University Press.
- LENIN, V. 2011. *State and Revolution*. Martino Fine Books.
- LORENZ, W. 2007. *Teorie a metody sociální práce v Evropě – profesní profil sociálních pracovníků*. Sociální práce.
- LUSKOVÁ, D. 2018. *Účinná spolupráce sociálních pracovníků obecního úřadu a sociální služby domov se zvláštním režimem*. Listy sociální práce č. 15.
- MACKAY, F. 2015. *Radical Feminism: Feminism Activism in Movement*. Publishing Ltd.

- MANGAN, L. 2019. *The Feminism Book*. Dorling Kindersley Ltd.
- MARQUA, D. 2020. *Making Social Democrats*. Manchester University Press.
- MARSHALL, T. H. 1961. *The Welfare State: A Sociological interpretation*. Cambridge University.
- MATOUŠEK, O. 2013. *Encyklopedie sociální práce*. Praha: Portál.
- MCKINSTRY, L. 2013. *A multicultural hell hole, that we never voted for*. Dostupné z: <https://express.co.uk/comment/columnists/leo-mckinstry-443677/A-multicultural-hell-hole-that-we-never-voted-for>
- MPSV. 2022. *Sociální služby*. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/>
- MISHRA, R. 1984. *The Welfare State in Crisis: Social Thought and Social Change*.
- MITCHELL, J. 2000. *Psychoanalysis and Feminism*. Basic Books.
- MORGAN, L. H. 1954. *Pravěká společnost neboli, Výzkumy o průběhu lidského pokroku od divoštví přes barbarství k civilizaci*. Československá akademie věd.
- NEJVYŠŠÍ KONTROLNÍ ÚŘAD. 2022. *Strategie Evropa 2020 v ČR: nízko nastavené cíle i minimální vyhodnocování dopadů evropských dotací*. Dostupné z: <https://www.nku.cz/cz/pro-media/tiskove-zpravy/strategie-evropa-2020-v-cr:-nizko-nastavene-cile-i-minimalni-vyhodnocovani-dopadu-evropskych-dotaci-id12186/>
- NICHOLSON, L. 1990. *Feminism Postmodernism*. Taylor & Francis Ltd.
- NOVÁK, J. 2018. *První republika*. Alpress s.r.o.
- O'NEILL, J., J. POSTELL. 2013. *Toward an America Conservatism: Constitutional Conservatism during the Progressive Era*. Palgrave Macmillan.
- OECD, 2022. *Social Economy*. Dostupné z: <https://www.oecd.org/employment/leed/social-economy.htm>
- OLDANI, Ch., J. WOUTERS. 2019. *The G7, Anti – Globalism and the Governance of Globalism*.
- PAXTON, R. 2005. *The Anatomy of Fascism*. Paperback.
- PETRÁŠEK, J. 2014. *Sociální politika*. UJAK Praha.

- PHILLIPS, A. 2009. *Multiculturalism without Culture*. University Press Group Ltd.
- PIEKOFF, L. 1993. *Objectivism: The Philosophy of Ayn Rand*. Penguin Putnam Inc.
- POLÁŠEK, M. 2014. *Revizionisté, progresivisté a tradicionalisté*. Praha: Univerzita Karlova.
- RAWLS, J. W. 1971. *A Theory of Justice*. Harvard University Press.
- RAWLS, J. W., in KUKANDAS, Ch., P. PETTIT. 1990. *Rawls „A Theory of Justice“ and Its Critics*. Polity Press.
- RIDKER, A. 2020. *The Altruist: A Novel*. Random House UK Ltd.
- ROBERTS, D. 2020. *Totalitarianism*. Polity Press.
- ROHÁČ, D. 2019. *In Defense of Globalism*. Rowman & Littlefield.
- ROUSSEAU, J., in HILL, J. 2017. *The Social Contract*. Macat International.
- ŘEZNÍČEK, I. 1994. *Metody sociální práce*. Praha: Sociologické nakladatelství.
- SCHNEIDERWIND, J. 1985. *Hloubení vrtů na ropu a zemní plyn*. SNTL.
- SCHUMPETER, J. A. 2008. *Capitalism, Socialism and Democracy*. Harper Collins Publisher.
- SIEDENTOP, L. 2017. *Inventing the Individual: The Origins of Western Liberalism*. Harvard University Pr.
- SLATER, D. 1997. *Consumer culture and modernity*. Cambridge: Polity Press.
- SMITH, A. 2017. *Bohatství národů*. Grada.
- SPENCER, H., in BANNISTER, R. 1989. *Social Darwinism*. Temple.
- SRNICEK, N. 2016. *Platform Capitalism*. John Wiley And Sons Ltd.
- STIGLITZ, J. 2016. *Making Globalization Work*. W.W.Norton & Company, Inc.
- SWANSON, G. 1999. *Antifeminism in America*. Routledge.
- ŠPILÁČKOVÁ, M. 2011. *Česká sociální práce v letech 1968-1989*. Ostraviensis.
- TAYLOR, S., L. WORKMAN. 2018. *The Psychology of Human Social Development*. Routledge.

- TOMEŠ, I., J. RÁKOSNÍK. 2013. *Sociální stát v Československu: Právně institucionální vývoj v letech 1918-1992*. Auditorium.
- TOMSKÝ, A. 2016. *Pro Evropskou unii by bylo dobré, kdyby Velká Británie vystoupila*. Dostupné z: <https://www.radiozurnal.rozhlas.cz/alexander-tomsky-pro-evropskou-unii-bylo-dobre-kdyby-velka-britanie-vystoupila-6243306>
- TOURAINÉ, A., in KIVISTO, P. 1980. *Touraines Post-industrial Society*. Humboldt Journal of Social Relations.
- UHEREK, R. 2016. *Migrace*. PANT Občanské sdružení.
- VELEK, J. 1996. *Spor o liberalismus a komunitarismus*. Filosofía.
- VON LUDWIG, M. 2019. *Socialismus*. Grada.
- WAGNER, W. 2019. *Rakousko-Uhersko-Monarchie a lidé slovem i obrazem*. Universum.
- WALLACE, W. 2000. *Policy – making in the European Union*. Oxford University Press.
- WEBER, M., in DICKIE, H. F. 1967. *Socialism by Max Weber*. Institute for social research.
- WERNER, J. 2018. *Co je to populismus?* Dybbuk.
- YINGER, J. M. 1984. *Countercultures*. Simon & Schuster.
- ZDRAVOTNICKÉ ODBORY, 2019. *Dopady privatizace sociálních služeb jsou viditelné*. Dostupné z: <https://www.zdravotnickeodbory.cz/dopady-privatizace-socialnich-sluzeb-jsou-viditelne-potvrdilo-jednani-v-bruselu/>
- ZELENÝ, M. 2021. *Relokalizace: Mysli globálně, jednej lokálně*. Dostupné z: <https://www.kosturiak.com/2021/04/28/milan-zeleny-relokalizace-mysli-globalne-jednej-lokalne/>